

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**VENÄLÄISEN INFORMAATIO-OPERAATION TOTEUTUS JA NÄKY-
VYYS INFORMAATIOYMPÄRISTÖSSÄ**

Diplomityö

Kapteeniluutnantti

Ilkka Soininen

Yleisesikuntaupseerikurssi 61

Merisotalinja

Elokuu 2023

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Yleisesikuntaupseerikurssi 61	Linja Merisotalinja	
Tekijä Kapteeniluutnantti Ilkka Soininen		
Tutkielman nimi VENÄLÄISEN INFORMAATIO-OPERAATION TOTEUTUS JA NÄKY- VYYS INFORMAATIOYMPÄRISTÖSSÄ		
Oppiaine Operaatiotaito ja taktiikka	Säilytyspaikka Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto	
Aika Elokuu 2023	Tekstisivuja 99	Liitesivuja 0
TIIVISTELMÄ <p>Tutkimuksen tavoitteena oli syventää nykyistä ymmärrystä Venäjän informaationsodankäynnin holistisesta kokonaisuudesta ja siten tuottaa taustatutkimusta informaatio-operaatioiden analyysille ja varoitusmallien rakentamiselle. Tutkimuksessa tarkasteltiin informaationsodankäynnin ilmenemisiä aseellisen konfliktin alkua edeltäneenä aikana tukeutuen informaationsodankäynnin ja refleksiivisen kontrollin teorioihin. Tutkimuksella pyrittiin selvittämään, millaisia muutoksia mediaympäristössä on tunnistettavissa sotilasoperaation aikana ja sitä ennen.</p> <p>Tutkimuksen teoriaosassa tarkasteltiin informaationsodankäynnin taustaa, venäläistä sodankuvaa ja sen muutosta sekä venäläisen informaationsodankäynnin doktrinaalista pohjaa. Näiden perusteella muodostettiin käsitys venäläisestä informaationsodankäynnistä holistisena kokonaisuutena. Tämän jälkeen perehdyttiin ja esiteltiin refleksiivisen kontrollin teoria ja siitä laadittua analyysimalli, jota käytettiin tutkimuksen media-aineiston analyysissä.</p> <p>Tutkimuksessa tarkasteltavan media-aineiston rajaamiseksi perehdyttiin Venäjän toimeenpanemiin sotaharjoituksiin, joukkosiirtoihin ja joukkomuutoksiin Eteläisessä ja Läntisessä sotilaspiirissä. Näiden operatiivisten tapahtumien avulla muodostettiin tutkimuksen tarkasteltavat kokonaisuudet sekä sidottiin tutkimusta operaatiotaidollisen tutkimuksen kenttään. Muodostetun aikajanan mukaisilla rajauksilla kerättiin tutkimuksen media-aineisto, joksi valikoitui Venäjän federaation ulkoministeriön tiedottajan viikoittaiset puheet. Puheiden sisällönanalyysi toteutettiin teorialähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä, jossa ohjaavana teorian käytettiin refleksiivisen kontrollin analyysimallia. Analyysi toteutettiin vain Ukrainaa tai Zapad21 -harjoitusta suoraan käsitelleille puheiden osille.</p> <p>Tutkimuksessa todettiin, että refleksiivisen kontrollin analyysimallia voitiin hyödyntää alkupe- räistä tutkimusta ylemmän tason media-aineiston analyysissä. Aineistolle muodostuneen hypo- teesin mukaisesti analyysissä oli havaittavissa hienoinen muutos rakentavasta tuhoavan reflek- siivisen kontrollin mukaisiin viesteihin. Tutkimuksen tarkastelussa huomattiin kuitenkin, että muutoksen merkityksellisyyteen tulee suhtautua varauksella. Tutkimus vahvistaa käsitystä siitä, että venäjä toimeenpanee vaikuttamista pitkäkestoisen suunnittelun mukaisesti. Sen sijaan indi- kaattorien löytäminen korkeamman tason viesteistä kyseenalaistuu.</p>		
AVAINSANAT Venäjä, Ukraina, Informaationsodankäynti, Informaatio-operaatiot, Refleksiivinen kontrolli		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	AIHEALUEEN ESITTELY JA TUTKIMUSONGELMA.....	1
1.2	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA AIKAISEMPI TUTKIMUS	5
1.3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ, NÄKÖKULMA, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA RAJAUKSET	7
1.4	TUTKIMUSMENETELMÄT, LÄHDEMATERIAALI JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	9
2	INFORMAATIOSODANKÄYNNIN KÄSITEMAAILMA (INFORMAATIOVASTAKAMPPALU)	16
2.1	INFORMAATIOSODANKÄYNNIN ”HISTORIA” LÄNSIMAISSA.....	17
2.2	VENÄLÄINEN SODANKUVA.....	19
2.2.1	SOTA, KONFLIKTI JA MUUTOS.....	21
2.2.2	OVELUUS SODANKÄYNNISSÄ	25
2.3	INFORMAATIOVASTAKAMPPAILU OSANA VENÄLÄISTÄ SODANKÄYNTIÄ.....	27
2.3.1	INFORMAATIOVASTAKAMPPAILUN DOKTRINAALINEN PERUSTA	29
2.3.2	INFORMAATIOVASTAKAMPPAILUN VENÄLÄINEN MÄÄRITTELY	32
2.4	PÄÄTELMÄT INFORMAATIOVASTAKAMPPAILUN LUONTEESTA.....	34
2.4.1	TUTKIJAN YMMÄRRYS VENÄLÄISESTÄ INFORMAATIOSODANKÄYNNISTÄ JA ERITYISESTI SEN INFORMAATIOPSYKOLOGISESTA ULOTTUVUUDESTA	40
3	REFLEKSIIVISEN KONTROLLIN MUKAISET KEINOT VAIKUTTAMISESSA	45
3.1	REFLEKSIIVISEN KONTROLLI KEHITYS 1960-LUVULTA 2000-LUVUN ALKUUN	46
3.2	REFLEKSIIVISEN KONTROLLIN VIIMEAIKAINEN KEHITYS	49
3.2.1	REFLEKSIIVISET VAIKUTUKSET	49
3.3	KAKSIJAKOINEN MALLI REFLEKSIIVISESTÄ KONTROLLISTA.....	52
3.3.1	KEINOT JA TAVOITTEET	53
3.4	POHDINTAA JA TÄSSÄ TUTKIMUKSESSA KÄYTETTÄVÄ SOVELLUS.....	56
4	TUTKIMUKSEN TARKASTELUJAKSO JA UKRAINAN KRIISI VUONNA 2021	59
4.1	AIKAJANA	61
4.2	VENÄJÄN JÄRJESTÄMÄT SOTAHARJOITUKSET	63
4.3	VENÄJÄN JOUKKOJEN SIIRROT JA UUDET PERUSTETUT JOUKOT SEKÄ JOUKKOJEN VARUSTAMINEN.....	65
4.4	VUODEN 2021 KESKEISET TAPAHTUMAT JA TUTKIMUKSEN TARKASTELTAVAT KOKONAISUUDET	67
5	VAIKUTTAMISEN ILMENTYMÄT MEDIAYMPÄRISTÖSSÄ VUONNA 2021	69
5.1	ANALYSOITU AINEISTO	70
5.2	UKRAINAAN LIITTYVÄ MEDIA-AINEISTO TARKASTELU AJANJAKSOLLA	71
5.2.1	KONSTRUKTIIVISEN REFLEKSIIVISEN KONTROLLIN ILMENEMINEN JA SILTÄ SUOJAUTUMINEN.....	73
5.2.2	DESTRUKTIIVISEN REFLEKSIIVISEN KONTROLLIN ILMENEMINEN JA SILTÄ SUOJAUTUMINEN	76
5.2.3	KOHDERYHMÄT	79
5.3	POHDINTAA ILMENTYMISTÄ	81

6	JOHTOPÄÄTÖKSET, KRITIIKKI JA JATKOTUTKIMUKSEN AIHEET	91
6.1	VASTAUKSET TUTKIMUSKYSYMYKSIIN	91
6.1.1	VENÄLÄINEN INFORMAATIOSODANKÄYNTI JA REFLEKSIIVINEN KONTROLI SEN OSANA	91
6.1.2	VENÄJÄN TOIMINTA UKRAINAN LÄHIALUEELLA 2021	93
6.1.3	REFLEKSIIVISEN KONTROLLIN MUKAISET VIESTIT MEDIAYMPÄRISTÖSSÄ	93
6.1.4	KYETTIINKÖ OPERAATION VALMISTELUA HAVAITA MEDIAYMPÄRISTÖSSÄ?	95
6.2	TUTKIMUKSEN KRIITTINEN TARKASTELU	97
6.3	JATKOTUTKIMUKSEN AIHEITA	98
6.4	LOPUKSI.....	99
	LÄHTEET	1

KUVAT

Kuva 1,	Tutkimuksen viitekehys	8
Kuva 2,	Tutkimusasetelma	12
Kuva 3,	Informaatiokamppailun keinot	33
Kuva 4,	Ei-sotilaallisten ja sotilaallisten keinojen käyttö valtioiden välisen konfliktin eri vaiheissa	35
Kuva 5,	The role of non-military methods in inter-state conflict resolution.....	36
Kuva 6,	Karkea malli informaatiosodankäynnistä.....	41
Kuva 7,	Aikajana vuosi 2021	62

TAULUKOT

Taulukko 1,	Konstruktiiivisen / luovan toteutustavan mukaiset menetelmät ja kohteet	54
Taulukko 2,	Destruktiivisen / tuhoavan toteutustavan mukaiset menetelmät ja kohteet.....	54
Taulukko 3,	Refleksiivisen kontrollin tavoitteet kohteiden mukaan jaoteltuna.....	56
Taulukko 4,	Havaitut refleksiivisen kontrollin mukaiset viestit koko media-aineistossa	72
Taulukko 5,	Konstruktiiivisen menetelmän mukaiset viestit	73
Taulukko 6,	Destruktiivisen menetelmän mukaiset viestit	76

1 JOHDANTO

1.1 Aihealueen esittely ja tutkimusongelma

Suomalaisista sotilasasiantuntijoista esimerkiksi everstiluutnantti Jorma Saarelainen on todennut jo 1990-luvulla, että informaatiotosodankäyntiin liittyvät asiat ovat Venäjällä salaisia. Tämä voidaan tulkita siten, että informaatiotosota ei sinänsä jää näkymättä, mutta informaatiotosotaan liittyvät keskeiset kriittiset tiedot, teknologiat, organisaatiot, toimintatavat ja prosessit pidetään piilossa.¹

Presidentti Putinin puhe Münchenin turvallisuuspoliittisessa konferenssissa 2007 toimi herätelynä länsimaille Venäjän roolista kansainvälisessä turvallisuusyhteisössä. Presidentti Putin toi ilmi puheessaan, että Venäjä ei enää hyväksyisi Yhdysvaltojen johtamaa yksinapaista kansainvälisten suhteiden mallia ja toteuttaisi omaa itsenäistä ulkopoliittikkaansa omista geopoliittisista lähtökohdistaan². Puheessaan Putin muistutti myös NATO:n 1990-luvulla antamista turvallisuustakuista Euroopassa ja huomautti NATO:n laajenemisen tuottamasta provokaatiosta³.

Viimeistään vuotta myöhemmin alkanut Georgian sota aloitti kansainvälisen keskustelun Venäjän aktiivisesta operoinnista lähipiirissään. Julkisessa keskustelussa ja mediassa on käyty ja käydään vilkasta keskustelua Venäjän suuntaamasta vaikuttamisesta länsimaita kohtaan. Poliitikasta lehden artikkelissa asiantuntijat nostavat esiin informaatiotosodankäynnin ja informaatiovaikuttamisen terminologisen haasteen. Artikkelisiin haastatellut asiantuntijat tunnistavat kuitenkin myös Suomea kohtaan suuntautuvaa vaikuttamista informaatioympäristössä.⁴ Läntisessä maailmassa jo yleistyneessä kielenkäytössä informaatiovaikuttaminen ja informaatiotosodankäynti sidotaan kuuluvaksi osaksi venäläistä hybridisodankäyntiä⁵. Läntisessä sotilassanastossa vastaavasti informaatio-operaatiot sidotaan osaksi kokonaisvaltaista lähestymistapaa (comprehensive approach)⁶.

¹ Rantapelkonen, Jari: Operaatiotaidollinen katsaus venäläiseen informaatiotosodankäyntiin, Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua. Kesseli, Pasi (toim.), Maanpuolustuskorkea-koulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Maanpuolustuskorkea-koulu, Helsinki, 2017. s.349.

² Snegovaya, Maria: Putin's Information Warfare in Ukraine – Soviet Origins of Russia's Hybrid Warfare, Institute for the Study of War, Washington DC, 2015, s. 9. [<https://understandingwar.org/report/putins-information-warfare-ukraine-soviet-origins-russias-hybrid-warfare>], luettu 15.10.2021.

³ Putin, Vladimir: Putin's Prepared Remarks at 43rd Munich Conference on Security Policy, [<https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/12/AR2007021200555.html>], luettu 4.1.2022.

⁴ *Politiikasta.fi-raati*, Infosota ja kansallinen narratiivi 28.1.2016 [<https://politiikasta.fi/politiikasta-fi-raati-infosota-ja-kansallinen-narratiivi/>] luettu 15.10.2021.

⁵ kts. Mm Aro (2014) ja Saloniemi-Pasternak & Linnell (2015).

⁶ Stoltenberg, Jens: *Keynote speech by NATO secretary General Jens Stoltenberg at the opening of the NATO Transformation Seminar 2015*, [https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm], luettu 15.10.2021.

Helmikuussa 2013 *Voенно-promyshlennyi kurier* -lehdessä julkaistussa artikkelissa Venäjän yleisesikunnan päällikkö Valeri Gerasimov toteaa sodankäynnin sääntöjen muuttuneen. Ei-sotilaallisten keinojen rooli poliittisten ja strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi on kasvanut ja ne ovat osin ohittaneet aseellisen voiman tehokkuuden. Sovellettujen konfliktimenetelmien fokus on muuttunut laajaan poliittisten, taloudellisten, informaationaalisten, humanitaaristen ja muiden ei-sotilaallisten keinojen suuntaan – toimeenpantuna koordinoidusti kohdeväestön protestipotentiaalin kanssa.⁷ Gerasimov jatkaa sotilaallisten keinojen tukevan näitä päämääriä peitetyillä tavoilla, pitäen sisällään informaationsodankäynnin ja erikoisjoukkojen toimenpiteitä. Avoin sotilaallisten joukkojen käyttö, usein kriisinhallinnaksi verhottuna, on säästetty erilliseen, konfliktin lopullisen ratkaisun vaiheeseen. Ukrainan kriisistä⁸ ja Yhdysvaltojen vuoden 2016 presidentinvaaleista⁹ laadituissa raporteissa todetaan Venäjän turvautuneen Gerasimovin esittämiin uudenlaisiin keinoihin, jotka läntisessä yhteisössä on ristitty hybridisodaksi. On kuitenkin huomionarvoista, että kyseinen termi ei esiinny Gerasimovin artikkelissa ja onkin periytynyt laajempaan käyttöön vasta Ukrainan sodan alettua. Google trends haut sanoilla "hybridisota", "russian hybrid warfare" ja "гибридная война" (gibridnaya voyna) palauttavat maailmanlaajuisia hakutuloksia vasta huhtikusta 2014 alkaen. Englanninkielinen termi "hybrid warfare" näkyy hakukonetuloksissa jatkuvasti vuodesta 2009 alkaen, mutta trendi muuttuu selvästi nousevaksi keväällä 2014. Voitaneenkin olettaa, että hybridisodankäynti on terminä popularisoitu osana Ukrainan sotaa kuvaamaan Venäjän vihamielistä ja epälineaarista toimintaa, joka hämärtää rauhan, kriisin ja sodan rajaa.

Tutkijoille kyseessä ei siis ollut uusi tai sodankäynnin tapoja mullistavalla tavalla muuttava termi. Hybridisodankäynti käsitteenä on vahvemmin länsimainen kuin venäläinen. Käsitettä ei laajasti käytetä venäläisissä virallisissa yhteyksissä ja venäjänkielinen hybridisodankäyntiä käsittelevä wikipediasivustokin avattiin vasta vuonna 2014. Yhdysvaltojen puolustusministeriöläkään ei ole hybridisodankäynnille virallista määritelmää, sen sijaan käsitteen alle voidaan US Government Accountability Officen (GAO) tutkijoiden mukaan liittää termit konventionaalinen ja epäsäännöllinen ("irregular") sodankäynti koko konfliktin laajuudessa. Brownin lyhyen

⁷ Gerasimov, Valeriy: *Ценность науки в предвидении Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий*. Военно-промышленный курьер, No 8, 27. Helmikuu 2013. [https://vpk.name/news/85159_cennost_nauki_v_predvidenii.html], luettu 5.10.2021. Artikkelin käsittelyn osalta tukeuduttu myös Robert Coalsonin käännökseen: *The Value of Science Is in the Foresight New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat*. 2014. [https://www.armyupress.army.mil/portals/7/military-review/archives/english/militaryreview_20160228_art008.pdf], luettu 5.10.2021.

⁸ Lange-Ionatamišvili, Elina: *Analysis of Russia's information campaign against Ukraine 2014* s. 4. [https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf], luettu 15.10.2021.

⁹ Report of the Select Committee on Intelligence United States Senate on Russian Active Measures Campaigns and Interference in the 2016 U.S. Election Volume 1-2.

määritelmän mukaan hybridisodankäynti on informaatioidankäynnin ja pääosin epäsäännöllisen sodankäynnin keinojen käyttöä strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Venäläisessä [sotilas]kielenkäytössä sodan määritelmänä säilyy Leninin määritelmä, jossa sodalla tarkoitetaan siirtymää ei-sotilaallisista ja ei-väkivaltaisista keinoista aseisiin ja väkivaltaan poliittisiin tavoitteisiin pääsemiseksi. Tällaisen sanakirjamääritelmän mukaan asevoimat ovat sodan pääasiallinen työkalu. Venäläisessä kontekstissa hybridisodankäynniksi nimetty sodankäynnin trendien muutos nähdään maailmanlaajuisena ilmiönä eikä niinkään venäläisenä tulevaisuuden suunnitelmana.¹⁰ Lalun mukaan tieteen ominaisuuksiin kuitenkin kuuluu uusien käsitteiden muodostaminen ja niiden kehittäminen sekä tarvittaessa niistä luopuminen. Lalu huomauttaa, että siinä missä Venäjän sotataidon tai minkä tahansa muunkin ilmiön kuvaaminen uudella teoreettisella mallilla kuten hybridisodankäynnin käsitteellä, on hyvä tutkimuksellinen menetelmä, on tällaisten ulkoisten tarkastelijoiden kehittämien mallien ja käsitteiden käytössä muistettava, että tutkittavan kohteen ajattelu ja toiminta ei välttämättä tuota tutkijan määrittämien mallien mukaisia sisältöjä.¹¹ Tällaisten termien vakiintuminen kielenkäyttöön ei muuta tutkittavan kohteen ajattelua. Terminä hybridisodankäynti on hitaasti siirtynyt myös venäläisten tutkijoiden ja kirjoittajien kielenkäyttöön kuvaamaan kokonaisuuksia – tämä ei kuitenkaan tarkoita teorian muutosta vaan vain kieliäsen helppoutta¹².

NATO:n pääsihteri Jens Stoltenberg vertasi 2015 pitämässään puheessa hybridisodankäyntiä NATO:n kokonaisvaltaisen lähestymistavan pimeäksi heijastukseksi, siis kansakuntien horjuttamiseksi samoilla keinoilla, joita NATO käyttää pyrkiessään vakauteen.¹³ Tämäkin kommentti tukee käsitystä siitä, että kyseessä ei sodankäynnin tai vaikuttamisen tapana ole mitenkään uusi. Toisaalta tämä kommentti osoittaa, että niin yhteisöille, organisaatioille kuin yksilöille on luontaista tarkastella maailmaa omien oletustensa ja kokemustensa kautta. NATO:n kokonaisvaltaisen lähestymistavan doktrinaalinen perusta ja sen lainalaisuudet on tuotu julki ohjesääntöjen myötä. Jokainen internetin ääressä oleva voi muodostaa itselleen käsityksen kokonaisvaltaisesta lähestymistavasta, kokonaisvaltaisesta operaatioiden suunnittelusta sekä vaikuttamisoperaatioista niin strategisen viestinnän, informaatio-, psykologisten-, kyber- ja elso-operaatioiden

¹⁰ Lalu, Petteri & Juha-Antero Puistola: *On the concept of hybrid warfare*. Research Bulletin 1, Finnish Defence Research Agency, 2015 [https://puolustusvoimat.fi/documents/1951253/2815786/PVTUTKL+TUTKIMUS-KATSAUS+2015_1+engl.pdf/12fd458c-aa76-4ed6-a402-b19c13fb18c3/PVTUTKL+TUTKIMUSKATSAUS+2015_1+engl.pdf], luettu 21.1.2022.

¹¹ Lalu, Petteri: Venäläinen sodan kuva, Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua. Kesseli, Pasi (toim.), Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017. s.47.

¹² Pynnöniemi, Katri: Havainto ohjaajatapaamisessa keväällä 2023.

¹³ Stoltenberg, Jens: *Keynote speech by NATO secretary General Jens Stoltenberg at the opening of the NATO Transformation Seminar 2015*, [https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm], luettu 15.10.2021.

kuin yhteiskuntasuhteiden.¹⁴ Venäläinen doktrinaalinen perusta on peitetumpää, erityisesti taktisella ja operatiivisella tasolla. Kun tähän liitetään venäläinen tapa kuvata omaa toimintaa uhkien kautta, voidaan tällaisessa oman kulttuurin ja toiminnan kautta tulkinnassa sortua peiliharhojen maailmaan.

Ukrainassa vuodesta 2014 jatkunut ja keväällä 2022 kokonaisvaltaiseksi sodaksi laajennut konflikti on pakottanut pohtimaan venäläisen sodankäynnin tavan muutosta ja etsimään tapoja ennakoita tulevaa kehitystä osana kriisejä. Tätä tutkimusta alettiin rakentaa osana tätä ennakkoinnin tarvetta. Tutkimusta ohjaavaksi ongelmaksi muodostui kysymys siitä, onko jatkuva informaatiovastakamppailu ja sen kiihtyminen tai muuttuminen alkavaksi hyökkäysoperaatioksi havaittavissa refleksiivisen kontrollin mallin mukaisina syötteinä Venäjän valtion strategisen tason viestinnässä, kun samanaikaisesti tapahtuu operatiivisen tason joukkoliikkeitä reaalisessa maailmassa tarkastelun mukaisella teatterilla.

Tässä tutkimuksessa pyritään pääsemään irti edellä kuvatuista länsimaisista ja arkipäiväistyneistä termeistä ja lähestymään tutkimuksen aihealuetta, informaatio-operointia ja informaatiovaikuttamista venäläisen informaationsodankäynnin tai informaatiovastakamppailun käsitteen kautta. Tutkimuksessa tarkastellaan informaationsodankäynnin ilmenemiä informaatioympäristön julkisesti tutkittavassa osassa – mediassa, jolloin tutkimuksen pääpaino on informaationsodankäynnin informaatiopsykologisten keinojen käytössä ja niiden näkymisessä. Tutkimuksessa hyödynnetään Antti Vasaran laajaa refleksiivisen kontrollin tutkimusta ja refleksiivisestä kontrollista laadittua mallia viestien tunnistamiseksi rajatussa informaatioympäristöstä.

Tutkimusta alettiin tehdä syksyllä 2021, jolloin tutkimusta oltiin suuntaamassa vuoden 2014 tapahtumien tarkasteluun uudesta näkökulmasta. Keväällä 2022 alkanut Ukrainan sota kuitenkin

¹⁴ NATO Standardization Office [<https://nso.nato.int/nso/nsdd/main/contents>] ja esimerkiksi Iso-Britannian puolustusministeriö [<https://www.gov.uk/government/collections/allied-joint-publication-ajp>] julkaisevat verkkosivustoillaan voimassa olevia liittokunnan ohjesääntöjä. Esimerkiksi oheiset doktriinit rakentavat merkittävän vaikuttamisoperaatioiden kokonaiskuvan.

AJP-1, Allied Joint Doctrine

AJP-3, Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations

AJP-3.9, Allied Joint Doctrine for Joint Targeting

AJP-3.10.1, Allied Joint Doctrine for Psychological Operations

AJP-3.10.2, Allied Joint Doctrine for Operations Security and Deception

AJP-3.19, Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation

AJP 3-20, Allied Joint Doctrine for Cyberspace Operations

AJP-5, Allied Joint Doctrine for the Planning of Operations

AJP-6, Allied Joint Doctrine for Communication and Information Systems

AJP-10, Allied Joint Doctrine for Strategic Communications

AJP-10.1, Allied Joint Doctrine for Information Operations

kin mahdollisti ilmiön lähes reaaliaikaisen tarkkailun. Näin ollen ongelman selvittämiseksi tutkimuksen kohteeksi valikoitui Ukrainan kriisiin liittyvät viestit ja toiminta vuoden 2021 aikana. Aihepiirin tarkennuksissa on pyritty mahdollistamaan tutkimuksen ajankohtaisuus ja operaatiotaidollinen tarkastelu venäläisestä näkökulmasta. Tutkimuksen rajauksissa pyritään säilyttämään tutkimuksen sitominen operaatiotaidolliseen tutkimukseen, vaikka tunnistetaan aihealueen vahva liityntä strategisen ja sotilasstrategisen tason suunnitteluun ja viestintään.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja aikaisempi tutkimus

Tutkimuksen tavoitteena on syventää nykyistä ymmärrystä Venäjän informaationsodankäynnin käytänteistä ja siten tukea informaatio-operaatioanalyysiä sekä varoitusmallien rakentamista. Tutkimuksella on tarkoitus selvittää, millaisia muutoksia on tunnistettavissa mediaympäristössä sotilasoperaation aikana ja sitä ennen. Tällä pyritään luomaan keinoja tunnistaa indikaattoreita informaatio-operaation käynnissä olemiselle. Tarkoitukseen päästään tunnistamalla ja määrittämällä venäläinen informaationsodankäynnin teoria ja sitomalla se refleksiivisen kontrollin teorian tarjoamalla analyysirungolla venäläiseen sotilasoperaatioon. Tarkastelu liitetään Venäjän vuonna 2021 toteuttamiin sotilaallisiin harjoituksiin ja joukkosiirtoihin sekä kokoonpanomuutoksiin.

Informaatio-operaatioihin, informaatiovaikuttamiseen ja informaationsodankäyntiin liittyvää tutkimusta on tehty niin kotimaassa kuin kansainvälisesti. Kun tutkimuksen kenttä laajennetaan käsittämään venäläisen informaationsodankäynnin koko käsitteistö, tehdyn tutkimuksen määrä laajenee entisestään. Jouni Flyktman on laatinut laajan käsiteanalyysin informaationsodankäyntiin liittyen omassa diplomityössään *Informaationsodankäynnin merkitys – käsitetutkimus, doktriinitutkimus sekä tapaustutkimus Krimin ja Syyrian operaatioista*.¹⁵ Tutkimuksessa on myös todettu informaationsodankäynnin keinojen esiintyneen tutkimuksen tapaustarkastelussa olleissa sotilasoperaatioissa. Toni Auvinen on Pro Gradu -tutkielmassaan *Informaatiovaikuttaminen venäläisessä sodankäynnissä* lähestynyt aihepiiriä käsitteen määrittelyn kautta¹⁶. Auvinen on tutkimuksessaan myös tarkastellut vaikuttamista Georgian sodassa ja Krimin valtauksen sotilasoperaatioissa, operatiivisina toimina. Esimerkkinä informaationsodankäynnin informaatio-psykologisen osan tutkimuksesta voidaan nostaa Eeropekka Uusimäen Pro Gradu *Venäjän federaation informaatiojoukkojen käyttö osana informaatio-psykologista vaikuttamista Ukrainan*

¹⁵ Flyktman, Jouni: *Informaationsodankäynnin merkitys – käsitetutkimus, doktriinitutkimus sekä tapaustutkimus Krimin ja Syyrian operaatioista*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017.

¹⁶ Auvinen, Toni: *Informaatiovaikuttaminen venäläisessä sodankäynnissä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2019.

sodassa¹⁷. Keskeisessä roolissa tämän tutkimuksen osalta on Antti Vasaran diplomityö *Refleksiivisen kontrollin mallit ja vastustajan päätöksentekoon vaikuttaminen Venäjän sotaharjoituksissa 2010-luvulla*.¹⁸ Refleksiivinen kontrolli voidaan nähdä mahdollisena suunnittelujärjestelmän informaatio­sodankäynnin toimeenpanolle.

Laadittaessa tutkimusta venäläisestä näkökulmasta eteen tulee rajoitteet käytössä olevien doktriinien osalta. Venäjän strategisen tason doktriinit ja julkilausumat ovat saatavilla käyttöön, mutta operatiivisen tason ohjesäännön omaisia tekstejä tai käsikirjoja on vähän saatavilla. Länsimaiset Venäjään erikoistuneet tutkijat ovat kuitenkin tuottaneet paljon aihepiiriin liittyvää tutkimusta ja raportteja kuluneiden vuosikymmenten aikana. Näistä esimerkkeinä Keir Gilesin *Handbook of Russian Information Warfare*¹⁹ sekä Richards J. Heurer Jr:n *Assessing Soviet Influence Operations*²⁰.

Tutkimuksen kannalta keskeisessä roolissa on myös venäläisen sodan kuvan ymmärtäminen. Maanpuolustuskorkeakoulussa 2016 julkaistu *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua* kokoaa tutkijoiden näkemyksiä sodankäynnin ja sodan kuvan muutoksesta Venäjällä Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen²¹. Maanpuolustuskorkeakoulun Venäjä-seminaarista 2022 tehty julkaisu *Russian Concept of War, Management and Use of Military Power – Conceptual Change* syventää ajankohtaisella katsauksella tuota muutosta ja kehitystä²². Juha Kukkola kuvaa lokakuussa 2022 julkaistussa tutkimuksessaan *Oveluuden lupaus – Asymmetria, epäsuoruus ja ei-sotilaalliset toimenpiteet uuden venäläisen sotataidon kiintopisteinä* kattavasti venäläistä sotataidollista kehittymistä asymmetrian, epäsuoruuden ja ei-sotilaallisen toiminnan näkökulmasta. Asymmetrialla, epäsuoruudella ja ei-sotilaallisella toiminnalla on merkittäviä liittymäpintoja ajatukseen informaatio­sodankäynnistä. Tutkimus selventää kuvattuja käsitteitä ja niiden kehitystä, antaen erinomaisen käsityksen venäläisestä sodankäynnin luonteesta, johon heijastelevat voimakkaasti niin sodan kuvan muutos kuin historiallinen perimäkin.²³ Näiden

¹⁷ Uusimäki, Eeropekka: *Venäjän federaation informaatiojoukkojen käyttö osana informaatio-psykologista vaikuttamista Ukrainan sodassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2019.

¹⁸ Vasara, Antti: *Refleksiivisen kontrollin mallit ja vastustajan päätöksentekoon vaikuttaminen Venäjän sotaharjoituksissa 2010-luvulla*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017.

¹⁹ Giles, Keir: *Handbook of Russian Information Warfare*. NATO Defense College, Rome 2016.

²⁰ Heurer, Richards J. Jr.: *Assessing Soviet Influence Operations*. Pherson Associates, 1990. [http://www.pherson.org/wp-content/uploads/2013/06/07.-Assessing-Soviet-Influence-Operations_FINAL.pdf].

²¹ Kesseli, Pasi (toim.): *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*. Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017.

²² Forsström, Pentti (ed.): *Russian Concept of War, Management and Use of Military Power – Conceptual Change*. Maanpuolustuskorkeakoulu Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 19, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 2022.

²³ Kukkola, Juha: *Oveluuden lupaus - Asymmetria, epäsuoruus ja ei-sotilaalliset toimenpiteet uuden venäläisen sotataidon kiintopisteinä*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2: tutkimusselosteita nro 22, PunaMusta Oy, Joensuu, 2022.

tutkimusten ja raporttien tuloksia on hyödynnetty tässä työssä lisäämään tietoa venäläisestä tavasta käydä sotia.

1.3 Tutkimustehtävä, näkökulma, tutkimuskysymykset ja rajaukset

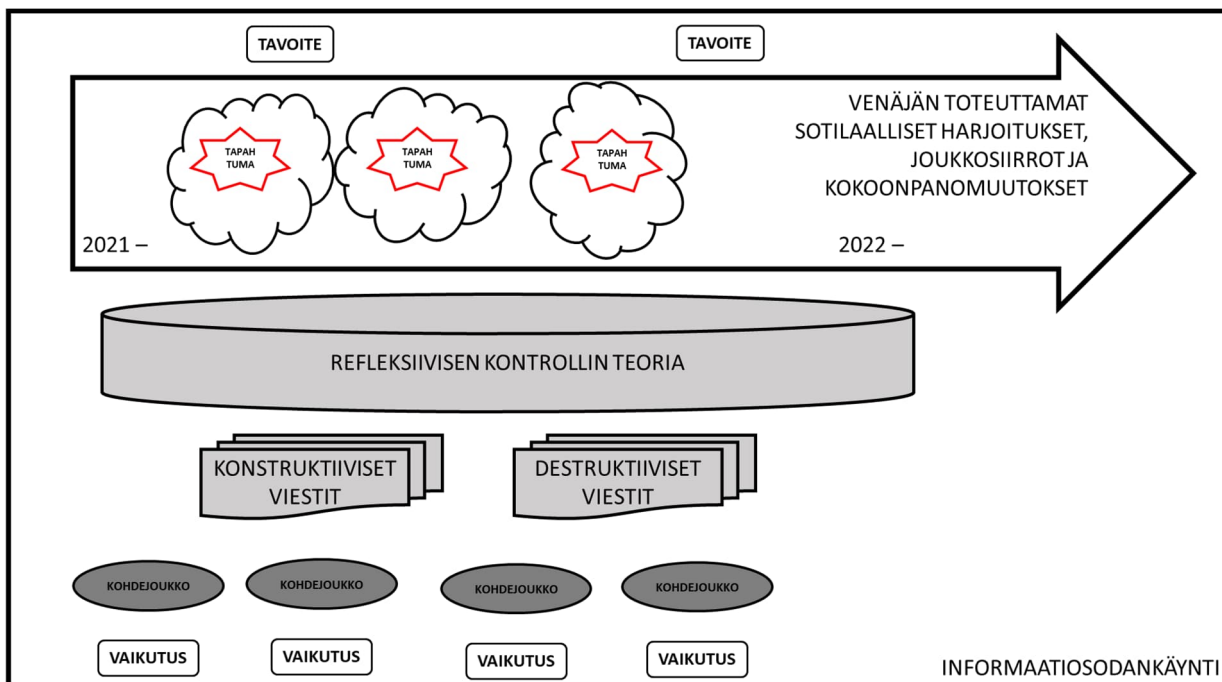
Tutkimuksen tehtävänä on tarkastella informaatioidankäynnin ilmenemiä aseellisen konfliktin alkua edeltäneenä aikana venäläisen informaatioidankäynnin ja refleksiivisen kontrollin teorioiden näkökulmasta. Taktiikan ja operaatiotaidon tutkimuksessa teorialle ei ole yksiselitteistä määritelmää, mutta *sillä voidaan tarkoittaa oletusta, otaksuntaa tai hypoteesia, joka vaatii vielä todistamista*. Teorian avulla voidaan selittää ja ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja siihen liittyviä kokonaisuuksia. Se voi olla myös näkemys osateorioineen jostain tieteenalan vakiintuneesta käsitteestä.²⁴ Tutkimuksessa rakennettiin informaatioidankäynnin teoriapohja venäläisen sotilassanakirjan käsitteistön käännösten, Venäjän valtion doktriineista tehtyjen katsausten ja tulkintojen sekä venäläiseen sodankuvaan liittyvän tutkimuksen kautta. Refleksiivisen kontrollin teoriaan perehdyttiin Antti Vasaran laatiman tutkimuksen kautta. Teoriasta muodostettiin hypoteeseja tukemaan tutkimuksen toteutusta.²⁵ Tutkimuksen tekemiseksi muodostui oletamus, että Venäjän toimeenpanema informaatioidankäynti on havaittavissa valtion johdon viestinnässä ja se on sidoksissa sotilasjoukkojen toimintoihin Ukrainan lähialueilla. Lisäksi muodostui oletamus, että refleksiivinen kontrolli on informaatioidankäynnin suunnitteluun käytettävä työkalu, jolloin sen käyttöä on myös mahdollista havaita. Hypoteesia testattiin empiirisellä aineistolla, joka muodostui Venäjän ulkoministeriön tiedottajan viikoittaisista puheista. Tutkittavana ilmiönä, jota teorian ja luodun refleksiivisen kontrollin mallin avulla tulkittiin, oli informaatioidankäynnin ilmeneminen ja muutos aseellisen konfliktin alkua edeltäneenä aikana.

Tutkimuksen taustalla on informaatioidankäynnin kokonaisuus ja sitä rakennettu ymmärrys, keskittyen erityisesti informaatiopsykologisten keinojen käyttöön. Informaatioidankäynnin ilmenemistä mediaympäristössä tarkastellaan suhteessa Venäjän asevoimien toteuttamiin sotilaallisiin harjoituksiin, joukkosiirtoihin ja kokoonpano muutoksiin. Mediassa ilmenevät viestit

²⁴ Tähtinen, Janne (toim.): *Näin tutkin taktiikkaa: Tutkimusprosessi operaatiotaidon ja taktiikan näkökulmasta*, Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimusselesteita nro 20, Maanpuolustuskorkeakoulu, PunaMusta Oy, Helsinki, 2022, s. 40-41.

²⁵ ”Tieteellinen hypoteesi on tavallisesti teoriasta johdettu oletamus ilmiön toimintamekanismista, jota testataan empiirisellä aineistolla.” [<https://www.stat.fi/meta/kas/hypoteesi.html>], viitattu 12.5.2023.

käsitellään nojautuen Antti Vasaran refleksiivisen kontrollin malliin. Tutkimuksen johtopäätöksissä pyritään tunnistamaan vaikuttamisen ketjuun liittyviä tavoitteita, vaikuttajia, kohdejoukkoja ja vaikutuksia. Tutkimuksen viitekehys on pyritty esittämään oheisessa kuvassa.

Kuva 1, Tutkimuksen viitekehys

Tutkimuksen viitekehysten (kuva 1) rakentamiseksi on keskeistä ymmärtää länsimaisen ja venäläisen sotilassanaston, sotateorian ja mentaliteetin eroavaisuuksia. Tutkimuksen annettu aihepiiri on sidottu suomalaiseen, pääosin Yhdysvalloista periytyneeseen sotilassanastoon. Tutkimuksen kannalta on kuitenkin tärkeää irtautua omasta sotilassanastostamme ja kääntää tutkimuksen näkökulma venäläiseen kontekstiin. Tutkimuksen raportoinnin kannalta on tärkeää tunnistaa aiheeseen liittyvä venäläinen, länsimainen, jaettu ja yleisluontoinen sanasto. Tämän lisäksi on oleellista tunnistaa, miten länsimäinen operaatiosidonnainen ajattelu suhteutuu venäläiseen informaationsodankäynnin holistiseen käsitteeseen.

Tutkimukselle asetettiin yksi päätutkimuskysymys:

Miten venäläinen sotilasoperaatio ja sen valmistelu ovat näkyneet mediaympäristössä refleksiivisen mallin mukaisina keinoina?

Pääkysymyksen vastaamiseksi käsitellen tutkimuksessa ensin seuraavia kysymyksiä ja tutkimuksen rakenne muodostuu näiden ympärille.

Luvussa 2 rakennan ymmärryksen siitä, mitä on venäläinen informaationsodankäynti.

Luvussa 3 esittelen refleksiivisen kontrollin teorian sekä Antti Vasaran laatiman refleksiivisen kontrollin analyysimallin.

Luvussa 4 selvitän, millaista harjoitustoimintaa sekä millaisia joukkosiirtoja ja kokoonpanomuutoksia Venäjällä oli vuonna 2021 Läntisessä ja Eteläisessä sotilaspiirissä.

Luvussa 5 esittelen, millaisia viestejä mediaympäristössä ilmeni Venäjän operatiivisen tason toimintojen aikaan, ja miten nämä viestit voitiin tulkita refleksiivisen kontrollin analyysimallin mukaisesti.

Tutkimuksen taustalla vaikuttavana strategisen tason toimintana on Ukrainan kriisi ja sen taustalla oletettavasti vaikuttavat Venäjän federaation tavoitteet. Ukrainan alueen sisällä kriisi on ollut pitkään jo kohtuullisen jäätyneessä tilassa, joten tarkastelu on ulotettu Venäjän toimeenpanemiin sotaharjoituksiin, joukkosiirtoihin ja kokoonpanomuutoksiin Läntisessä ja Eteläisessä sotilaspiirissä. Jotta tutkittavien tapausten määrä olisi hallittava, tutkimuksen ajallinen tarkastelu on rajattu vuoteen 2021. Tutkimuksessa tarkasteltava media-aineisto rajattiin Venäjän viralliseen viestintään, ulkoministeriön tiedottajan puheisiin, ajallisesti edellä mainittujen tapahtumien ympärillä tai niihin liittyen.

Informaationsodankäynnin ilmenemismuotoja on mahdollista tulkita useista lähtökohdista ja perusteista. Vaikka tutkimuksessa luodaan laaja katsaus informaationsodankäynnin kokonaisuuteen, analyysikeinoksi rajattiin Antti Vasaran laatima refleksiivisen kontrollin malli.

1.4 Tutkimusmenetelmät, lähdemateriaali ja tutkimuksen toteutus

Tutkimus lukeutuu kvalitatiivisen tutkimuksen suuntauksen alle ja sen tarkoituksiin sisältyy niin kartoittavia, selittäviä kuin kuvailevia piirteitä. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisella tavalla. Tutkimuksessa on otettava huomioon, että todellisuutta ei voi pirstoa osiin, sillä moninainen todellisuus muodostuu tapahtumista, jotka muovaavat toinen toisiaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkiä löytää tai paljastaa tosiasioita. Tutkimuksessa tulee tiedostaa tutkijan arvolähtökohdat, jotka eittämättä muovaavat sitä, miten tutkittavaa ilmiötä ymmärretään. Tutkijan taustalla on kvalitatiivisessa tutkimuksessa myös merkittävä osa arvioitaessa tutkimuksen objektiivisuutta, jonka saavuttaminen perinteisessä mielessä on kyseenalaista.²⁶ Tutkimuksessa käytettävät menetelmät pitävät sisällään lähtökohtaoletuksia venäläisen sotataidon teorioista, ja laadul-

²⁶ Hirsjärvi, Sirkka; Pirkko Remes, Paula Sajavaara: Tutki ja kirjoita, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2007, s. 157.

lisen tutkimuksen perustana on pyrkimys ymmärtää syvällisesti venäläistä informaatio­sodan­käynnin tapaa noiden teorioiden kautta. Edellä kuvatuilla rajauksilla tutkimuskohteisiin ja teo­riasta poimittuihin keinoihin pyritään varmistamaan, että syvällinen ymmärrys tutkittavasta ai­heesta syntyy. Syventymistä on tehostettu sulkemalla pois länsimaisia, yleistyksiä synnyttäviä sotataidollisia käsitteitä, jotka eivät välttämättä korreloi venäläisen sotataidon kanssa.²⁷

Tutkimusstrategialla tarkoitetaan tutkimuksen menetelmällisten ratkaisujen kokonaisuutta²⁸, jolla pyritään rakentamaan johdonmukainen polku tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Näin tut­kimuksen tarkoitus tai tehtävä ohjaa tutkimusstrategisia valintoja²⁹. Yksittäiset tutkimusmetodit tai menetelmät ovat osa tuota kokonaisuutta. Soveltavan tutkimuksen ominaispiirteisiin voi kuulua myös metodien yhdistelmät osana tutkimusstrategiaa³⁰.

Tutkimusta lähestyttiin tapaustutkimuksen keinoin. Tutkimuksessa esiintyy tapaustutkimuk­selle ominaisia elementtejä pyrittäessä tulkitsemaan tekstien tai toimintojen merkityksiä ja ym­märtämään niitä. Tapaustutkimuksen päämääränä onkin tehdä tapauksesta ymmärrettävä, tai sillä voidaan kuvata tai selittää ilmiötä.³¹ Metterin mukaan tapaustutkimuksen käyttäminen tut­kimusotteena on mahdollista, mikäli on olemassa tutkimusongelmaan liittyviä analysoitavissa olevia tapauksia.³² Tapaustutkimukselle on olennaista, että tarkasteltava tapaus muodostaa it­sessään rajattavan kokonaisuuden. Tulosten tulkinnassa on näin ollen kiinnitettävä huomiota tapauksen edustavuuteen sekä yleistettävyyteen.³³ Menetelmä soveltuu rajattujen tilanteiden ja tapahtumien analysointiin, koska tapaus tai tapaukset itsessään tuottavat tietoa silloin, kun ne on kuvattu ja rajattu riittäväällä tarkkuudella.³⁴ Tutkimus toteutettiin single case³⁵ tarkasteluna, jossa vuoden 2021 keskeisistä operatiivisen tason tapahtumista muodostui aikarajaus tutkitta-

²⁷ Sipilä, Joonas & Tommi Koivula: *Kuinka strategiaa tutkitaan*, 2. uudistettu painos, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Juvenes Print Oy, Helsinki 2014, s. 45-46.

²⁸ Hirsjärvi et al. (2007) s.128.

²⁹ Hirsjärvi et al. (2007) s.133.

³⁰ Hirsjärvi et al. (2007) s.129.

³¹ Laine, Markus: Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria, Tapaustutkimuksen taito. Laine, Markus; Pekka Jokinen & Jarkko Bamberg (toim.), Gaudeamus, Helsinki 2007, s. 9.

³² Metteri Jussi: Laadullinen tutkimus, *Ajatuksia Operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*. Huttunen, Mika & Jussi Metteri (toim.). Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008, s. 61.

³³ Sipilä & Koivula (2014), s. 51.

³⁴ Metteri (2008), s. 44.

³⁵ Huttunen & Metteri (2008), s. 127. Tapaustutkimus voidaan toteuttaa joko single- tai multiple case tutkimuk­senä, jossa määrävänä tekijänä on tarkasteltavien tapauksen määrä, ks. myös Sipilä & Koivula (2014), s. 51. Ta­paustutkimusta voidaan myös toteuttaa vertailevana tapaustutkimuksena (compare case study), jossa muodostetaan johtopäätöksiä eri useaa tapausta vertailemalla.

valle media-aineistolle, joka muodosti tutkittavan tapauksen. Tulkinnan ja ymmärryksen mahdollistamiseksi tutkimuksessa noudatetaan teorialähtöisen sisällönanalyysin menetelmää tutkitessa media-aineistojen sisältöjä tietoisena kommunikaationa.³⁶

Tutkittavan tapauksen sisällä tutkimusaineisto analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä, jonka analyysimallina käytettiin Antti Vasaran diplomityössään laatimaa refleksiivisen kontrollin analyysimallia.³⁷ ”Mallissa keskitytään niihin ominaisuuksiin, joilla pyritään vastustajan hallintaan, ei omien joukkojen tai kansalaisten hallintaan, eikä mallissa muodosteta menetelmien refleksiivisiä yhtälöitä. Taustalla on ajatus siitä, että refleksiivistä kontrollia käyttävä osapuoli pyrkii olemaan osana toisen asteen kyberneettistä systeemiä, joka ohjaa kohdejärjestelmää ja sen päätöksentekijöitä ennalta laaditun suunnitelman mukaisesti.”³⁸ Vasara on laatinut mallin, joka pyrkii kattamaan refleksiivisen kontrollin kokonaisuuden Lykken *Ends, Ways ja Means* –jakoa mukaillen. Mallin menetelmät (*Ways*) jakautuvat Lefebvren ja Makhinin esittämien ajatusten mukaisesti luovaan ja tuhoavaan tapaan. Luovilla menetelmillä vastustaja pyritään ohjaamaan tekemään haluttuja päätöksiä ja tuhoavilla menetelmillä päätöksentekoa pyritään heikentämään ja häiritsemään. Mallissa esiintyvät refleksiivisen kontrollin tyypit, syötteiden muodot sekä toteutusmenetelmät rakentavat mallin mukaisen keinovalikoiman (*Means*). Nämä yhdistämällä Vasara on pyrkinyt havainnollistamaan, mihin kohtaan sotilaallista johtamisjärjestelmää vaikutus on pyritty suuntamaan (*Ends*).³⁹ Teorialähtöistä analyysiä voidaan hyödyntää tutkimuksissa, joissa aineiston käsittely perustuu johonkin olemassa olevaan teoriaan tai malliin⁴⁰, jossa teoriaa testataan yleensä uudessa tilanteessa tai tapauksessa.⁴¹ Tutkimuksen teoriaosiossa kuvaillaan venäläisen informaatioidankäynnin kokonaisuus ja keinovalikoima ja tarkennetaan sitä esittelemällä refleksiivinen kontrolli mallina informaatioidankäynnin suunnittelulle, ja niitä tarkastellaan tutkimuksen empiriaosiossa⁴², media-aineistoanalyysissä vuoden 2021 ajalta. Teorialähtöisellä sisällönanalyysillä pyritään siis tutkittavan ilmiön tiivistämiseen moninaisesta ja laajasta aineistosta. Päättely yhdistetään tämän kaltaisissa tutkimuksissa usein deduktiiviseen (eli teorialähtöiseen) päättelyyn, jossa teoriasta muodostetaan kategorioita (toiminnallisia kokonaisuuksia), joina tässä tutkimuksessa käytettiin refleksiivisen kontrollin analyysimallin mukaisia kokonaisuuksia.

³⁶ Hirsjärvi et al (2007) s.162.

³⁷ Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, 10. uudistettu laitos, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Hansaprint Oy, Vantaa, 2009, s. 97 – 98.

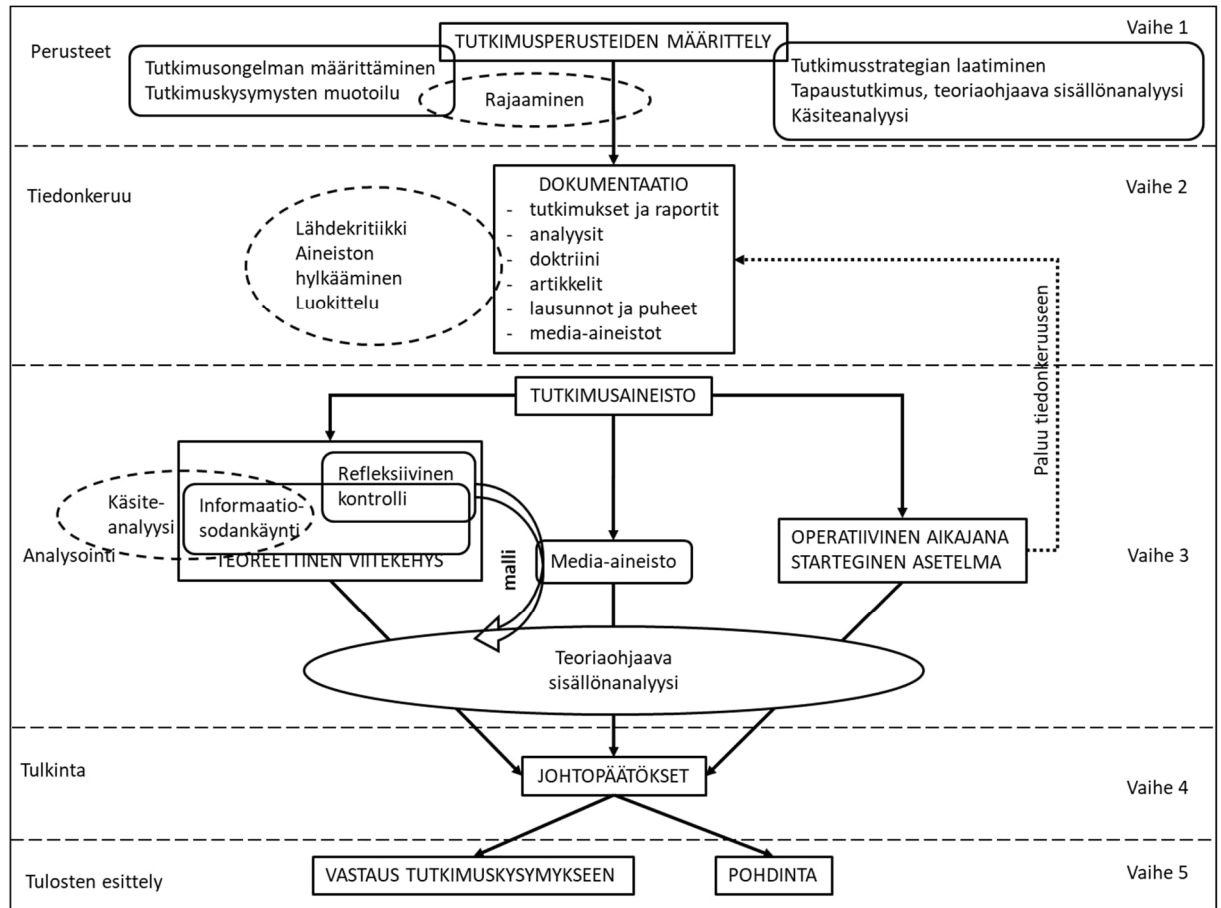
³⁸ Vasara, Antti: *Refleksiivisen kontrollin mallit ja vastustajan päätöksentekoon vaikuttaminen Venäjän sotaharjoituksissa 2010-luvulla*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017, s. 95.

³⁹ Vasara (2017), s. 94.

⁴⁰ Tähtinen (2022), s. 60.

⁴¹ Tuomi & Sarajärvi (2009), s. 97.

⁴² Tuomi & Sarajärvi (2009), s. 97-98.

Kuva 2, Tutkimusasetelma

Tutkimuksen lähdemateriaali koostuu pääosin kotimaisista ja englanninkielisistä lähteistä. Lähdemateriaali hankittiin pääosin internetistä, tukeutuen Maanpuolustuskorkeakoulun ylläpitämään LibGuides -tietokokonaisuuteen⁴³, Doria hakupalveluihin sekä Google ja Google Scholar⁴⁴-hakuihin. Tutkimusperusteita laatiessa ja ensimmäisiä tiedonhakuja tehdessä kävi ilmi, että käytettävissä olevan tiedon määrä on valtava. Lisäksi internet-lähteiden käytössä huomattiin hakumenetelmän merkityksellisyys löytyvään aineistoon. Kesselin mukaan huono hakumenetelmä vinouttaa tuloksia.⁴⁵ Tutkimusta rajattaessa muodostui neljä tarkasteltavaa kokonaisuutta: informaatio-sodankäynti venäläisestä lähtökohdasta, refleksiivisen kontrollin teoria ja siitä Vasaran laatima analyysimalli, operatiivisen tason tapahtumat aikakehyksenä sekä venäjän valtion virallinen viestintä tietyinä aikoina. Näiden rajausten myötä myös lähdeaineiston osalta

⁴³ [<https://mpkk.libguides.com/home>] ; [<https://mpkk.libguides.com/venaja>]

⁴⁴ [<https://scholar.google.com/>]

⁴⁵ Kesseli, Pasi: Lähdekritiikki operaatiotaidon ja taktiikan tutkimuksessa, Ajatuksia operaatio-aidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta. Huttunen, Mika & Jussi Metteri (toim.), Maan-puolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008, s. 67.

päätettiin tehdä voimakkaita rajauksia. Rajauksiin liittyi osiltaan myös tutkijan puutteellinen kielitaito, joka ohjasi pitkälti englanninkielisten lähteiden käyttöön.

Informaatiosodankäynnin kokonaisuuteen liittyen pyrittiin löytämään laaja, niin kotimainen kuin ulkomainen lähdeaineisto, tukemaan tutkijan käsityksen muodostusta kokonaisuuteen liittyvistä teoreettisista lähtökohdista. Näihin liittyy myös käsitys sotataidosta ja sotataidon muutoksesta venäjällä. Informaatiosodankäynnin doktrinaalisessa perustassa tukeuduttiin siihen tehtyihin läntisiin raportteihin ja käännöksiin. Informaatiosodankäynnin venäläisen käsitteistön osalta päälähteenä käytettiin Venäjän asevoimien virallista sotilasensyklopediasta sanakirjaa, joka on vapaasti käytettävissä internetissä, Venäjän kielellä.⁴⁶ Venäjänkielisten lähdeaineistojen kääntämiseen käytettiin *Google translate*⁴⁷, *Yandex translate*⁴⁸, *DeepL translator*⁴⁹ sekä *ChatGPT*⁵⁰ palveluja. Käännösten oikeellisuuden varmistamiseksi tehtiin palvelujen välillä riskiä vertaamista sekä tukeuduttiin kielitaitoisten asiaan perehtyneiden kollegoiden tekemiin käännöstarkistuksiin.

Media-aineiston analyysinä päätettiin käyttää Antti Vasaran laatimaa refleksiivisen kontrollin analyysimallia. Näin ollen tehtiin päätös keskittyä refleksiivisen kontrollin osalta ymmärtää ja esitellä Vasaran tutkimuksen mukainen tulkinta refleksiivisestä kontrollista.

Venäjän asevoimien operatiivisen tason tapahtumat muodostivat media-aineiston haun aikakehyksen. Aineistoa haettaessa haku palautui useita kertoja Rondeli Foundationin⁵¹ raportteihin tapahtumista juuri tuolla tutkimuksen kannalta mielenkiintoisella alueella, Eteläisessä ja Läntisessä sotilaspiirissä. Koska tutkimuksen tarkoituksena ei ollut erityisesti analysoida näihin tapahtumiin liittyvää mediaa, päätettiin käyttää Rondelin raportteja tapahtumiin liittyvän aikajanan muodostamisessa.

Tutkimuksessa käytettävän media-aineiston valinta osoittautui haastavimmaksi päätökseksi rajauksen osalta. Aineisto tuli kyetä rajaamaan riittävän suureksi, että oli analysoitavaa, mutta ei liian suureksi, että se oli käsiteltävissä. Aineistossa haluttiin päästä pois taktisen ja taistelutek-

⁴⁶ [<https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/list.htm>]

⁴⁷ [<https://translate.google.com/>]

⁴⁸ [<https://translate.yandex.com/>]

⁴⁹ [<https://www.deepl.com/en/translator>]

⁵⁰ [<https://chat.openai.com>] ; ChatGPT:n kyky tuottaa kieliasultaan sujuvia käännöksiä yllätti tutkijan.

⁵¹ [<https://gfsis.org.ge>]

nisen tason uutisoinnista. Aineisto päätettiin rajata Venäjän ulkoministeriön viralliseen viestintään⁵², sillä sen katsottiin edustavan analyysin kannalta sopivaa viestinnän tasoa. Lisäksi ulkoministeriön säännölliset tiedotustilaisuudet julkaistiin tekstinä sekä venäjäksi että englanniksi, jolloin voitiin olettaa tehdyn käännöstyön noudattelevan mahdollisimman tarkasti alkuperäisen viestinnän ajatusta.

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa määriteltiin tutkimusperusteet, joita ohjaavana tekijänä oli puutteellinen käsitys venäläisestä informaationsodankäynnin kokonaisuudesta. Perustan määrittelemiseksi oli tutustuttava venäläiseen käsitteistöön ja luotava esiyymmärrys informaationsodankäynnin kokonaisuudesta sekä refleksiivisen kontrollin periaatteista.

Tutkimuksen toisessa vaiheessa koottiin tutkimuksen teoria-aineisto. Tutkimusta tarkasteltiin ensimmäisessä vaiheessa luotujen kahden tutkimuslinjan kautta, jotta saavutettiin riittävä tiedon saturaatio tukemaan molempia linjoja. Aineisto jakautui venäläistä sotataidon teoriaa käsittelevään kokonaisuuteen, josta muodostettiin tutkimuksen teoria – informaationsodankäynnin ja refleksiivisen kontrollin kokonaisuus, sekä venäjän operatiivisen tason toimintoja -harjoituksia, joukkosiirtoja ja kokoonpanomuutoksia - kuvaaviaan tapahtuma-aineistoon.

Tutkimuksen kolmannessa vaiheessa muodostettiin kerätystä tapahtuma-aineistosta aikajana, jonka perusteella tutkimus palasi tiedonkeruuvaiheeseen tapahtumiin liittyvän media-aineiston keräämiseksi. Kolmannessa vaiheessa muodostettiin lisäksi kerätystä teoria-aineistosta tutkimuksen teoreettisen viitekehys. Oleellisena osana viitekehyyksen muodostamista on informaationsodankäyntiin liittyvän käsiteanalyysin tekeminen. Kolmannessa vaiheessa kerätty aineisto analysoitiin teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Media-aineiston analyysissä käytettiin Antti Vasaran diplomityössään laatimaa refleksiivisen kontrollin analyysimallia.

Tutkimuksen neljännessä ja viidennessä vaiheessa tutkimuksen aineisto nivottiin yhteen tarkastelussa, jossa pyrittiin tunnistamaan Venäjän sotilaallisiin toimiin liittyviä muutoksia mediaympäristössä, siis informaationsodankäynnin keinojen käyttöä osana sotilasoperaatiota tai sen valmistelua. Tuloksentekoa aikana toteutettiin virhetarkastelu, jossa pyrittiin havaitsemaan mahdollisia analyysivirheitä tai puutteita teorian hyödyntämisen ymmärtämisessä. Vaiheiden lopputuloksena syntyi johtopäätöksiä sovellettavan teorian hyödynnettävyyteen informaationsodankäynnin muutoksen arvioinnissa. Johtopäätöksissä pyrittiin tunnistamaan indikaattoreita, jotka voivat olla tunnistettavissa mediaympäristöstä yleisellä tasolla. Johtopäätöksissä pyrittiin myös

⁵² [https://mid.ru/press_service/spokesman/briefings]

syventämään pohdintaa tarkastelemalla analyysimallia osana ja sen liittymäpintoja informaatiosodankäynnin kokonaisuuteen. Tämän lisäksi vaiheessa arvioitiin tutkimuksen, valittujen menetelmien ja analyysin onnistumista sekä työn luotettavuutta. Lisäksi tuloksista johdettiin jatkotutkimusaiheita.

2 INFORMAATIOSODANKÄYNNIN KÄSITEMAAILMA (INFORMAATIOVASTAKAMPPALU)

Käsite on ajattelun luoma abstrakti hahmo; esineelle tai asialle ominaisten piirteiden kokonaisuus (KOTUS 1990)⁵³.

Kuusiston mukaan operaatiotaidon tutkimuksen perustan luomiseksi on aina pohdittava keskeisten käytettyjen käsitteiden tulkintoja. Operaatiotaidossa ja taktiikassa käytettävien käsitteiden ja sanojen joukossa on sekä hyvin tarkasti määritettyjä (esim. sotilasmerkit ja lyhenteet), että monitulkintaisia käsitteitä (esim. sota ja tahto). Käsitteiden käyttöön perustuva toiminta vaatiikin yhteisen ymmärryksen käsitteitä käyttävien toimijoiden välille.⁵⁴

Venäläiseen sotataitoon ja siten operaatioiden ja informaatioidankäynnin tapaan liittyy lännessä vallitseva hämmästely. Vuonna 2014 julkaistun sotilasdoktriinin mukaista sotataidollisen kapasiteetin käyttöä on lännessä paheksuttu ja pidetty laittomana. Tällainen erilaisia toimialoja ja elementtejä (poliittinen, taloudellinen ja informaatio) sekä muita ei-sotilaallisia toimia (viranomaisten toiminnot, media ja tiedusteluorganisaatiot) sotatoimien tavoitteiden saavuttamiseksi integroiva operaatiotaito on kuitenkin Rantapelkosen mukaan sotataidollinen hyve. Rantapelkosen mukaan syynä sille, että venäläisestä sotataidosta ei käydä keskustelua, voidaan pitää yhtäältä sitä, että sitä ei tunneta riittävästi, ja toisaalta sitä, että sitä on ehkä jopa aliarvioitu. Keskustelun vähyyteen liittyy myös se, että operaatiotaitoa ja taktiikkaa käsittelevät lähteet ovat venäjän asevoimissa usein turvaluokiteltuja.⁵⁵

Rantapelkosen mukaan venäläisen informaatioidankäynnin tapaan liittyvä hämmästely liittyy siihen, että sitä ei ole kyetty lännessä riittävästi ymmärtämään. Ymmärtäminen on eri asia kuin hyväksyminen - puhumattakaan informaatioidankäyntiin vastaamisesta tai sen ennakoinnista. Rantapelkosen mukaan venäläisen informaatioidankäynnin tunteminen edellyttää ymmärrystä siitä, ”miten Venäjä ajattelee omista eduistaan ja vaikutuspiiristään sekä miten se ajattelee käyttävänsä asevoimiaan niiden turvaamiseksi.”⁵⁶ Rantapelkonen huomautti operaatiotaitoa ja taktiikkaa käsittelevien lähteiden turvaluokittelusta. Julkisesti saavutettavissa olevien doktriiniasiakirjojen sisältöön liittyy myös hämmennyksen elementtejä. Forsström kuvaa venäläistä

⁵³ Kuusisto, Tuija: Käsitetutkimus operaatiotaidon ja taktiikan tutkimuksessa, Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta. Huttunen, Mika & Jussi Metteri (toim.), Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008.s.104.

⁵⁴ Kuusisto (2008), s. 102-103.

⁵⁵ Rantapelkonen (2017), s.345.

⁵⁶ Rantapelkonen (2017), s.345-346.

sotilasdoktriinia saippuaksi, joka on koherentti ulkoiselta olemukseltaan, mutta hikiällä käsillä siihen tarttuessa muuttuu liukkaaksi ja vaikeaksi pideltäväksi. Forsströmin mukaan doktriinin kirjoittajat pyrkivät käyttämään niin venäläisiä käsitteitä, että asiaan vihkiytymätön joutuu epä-tietoisuuden tai ainakin epävarmuuden tilaan. Tämän lisäksi kirjoittajat käyttävät lainasanoja, jotka ovat sinällään selkeitä, mutta niiden soveltaminen sotilaallisen toimintaan saattaa voimistaa epävarmuuden tunnetta.⁵⁷

Niin venäläiseen sotatieteelliseen kommentointiin kuin doktriiniteksteihin liittyy myös heijastusharhan mahdollisuus. Yhtäältä saatamme tulkita venäläistä kirjoitusta omista lähtökohdistamme. Toisaalta Gilesin mukaan suuri osa kirjoituksista ei kuvaa Venäjän omia lähestymistapoja vaan Venäjän vahingoittamiseen pyrkivien ulkovaltojen vastaavia. Joissain tapauksissa kuvatut periaatteet eivät kuvaa venäläistä teoriaa vaan pikemminkin venäläistä sovellusta siitä minkä he uskovat olevan länsimäinen toimintatapa.⁵⁸ Onkin tärkeää pyrkiä ymmärtämään kuvataanko tekstissä lännen keinoja Venäjää vastaan ja siten perusteita puolustuksen rakentamiselle vai venäläistä työkalupakkia länttä vastaan.

Johdannossa toin esiin läntisessä kielenkäytössä normalisoituneen hybridisodankäynnin käsitteen kuvaamaan venäläisiä toimia. Vaikka termi on venäläiseen kielenkäyttöön hitaasti siirtynyt, ehkäpä ymmärryksen helppouden vuoksi, ei se kuitenkaan ole teoreettinen malli venäläisessä sotataidossa. Seuraavaksi tulenkin esittelemään tarkemmin informaationsodankäynnin käsitettä niin läntisessä kuin venäläisessä sotateoriassa. Tarkoituksena on osoittaa, että käsitteet ymmärretään venäjällä ja lännessä eri tavoin. Tässä luvussa määritän tämän tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet ja avataan venäläistä sodankuvaa, jotta lukijan ja kirjoittajan välille mahdollistuu yhteisymmärrys käsiteltävistä kokonaisuuksista. Käsitelmäärittelyssä olen pyrkinyt tavoittelemaan mahdollisimman syvällistä ymmärrystä venäläisestä käsityksestä, kuitenkin sitoen käsitteen luettavaan ja suomalaisen kielenkäyttöön sopivaan muotoon.

2.1 Informaationsodankäynnin ”historia” länsimaissa

Mitä sitten on tuo informaationsodankäynti, jota käsittelemään tämä tutkimus pyritään rajamaan? Ja mihin osaan hybridi- tai laaja-alaista vaikuttamista informaationsodankäynti liittyy?

⁵⁷ Forsström, Pentti: Venäjän sotilasdoktriini ja sen kehittyminen, Venäjän asevoimat muutokset – kohti 2030-lukua. Kesseli, Pasi (toim.), Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017, s.77.

⁵⁸ Giles, Keir: *Handbook of Russian Information Warfare*. NATO Defense College, Rome 2016, s.1-2.

Thomas Rona, jonka on sanottu ensimmäisenä käyttäneen termiä informaatio­sota (information war) vuonna 1976 Boeingille toimittamassaan raportissa on määrittänyt informaatio­sodan seuraavalla tavalla:

*The strategic, operation, and tactical level competitions across the spectrum of peace, crisis, crisis escalation, conflict, war, war termination, and reconstitution/restoration, waged between competitors, adversaries or enemies using information means to achieve their objectives.*⁵⁹

Tietojärjestelmäturvallisuuden asiantuntija Winn Schwartau määritteli informaatio­sodankäynnin seuraavasti 1994 julkaistussa teoksessaan:

Real information warfare uses information and information systems as a weapon against its targets: information and information systems. This definition eliminates kinetic weapons (for example bombs and bullets). Information warfare can attack people, organizations or countries (or spheres of influence) via a wide range of techniques, such as breach of confidentiality, attacks against integrity, psychological operations and misinformation.

*Information warfare is therefore not limited to the military sphere: it can be carried out against civil infrastructures, constituting a new facet of war where the target can be the national economic security of an enemy. On the other hand, methods for carrying out a war are not a military monopoly. A small group of antagonists can launch an information warfare offensive remotely, while comfortably seated in front of a computer and completely anonymous. A group of hackers could choose to declare war against a country, independently from any control of State power.*⁶⁰

Yhdysvaltojen National Defense Universityssa vuonna 1995 julkaistussa esseessä Martin C. Libicki luo katsauksen informaatio­sodankäyntiin ja sen keinoihin sekä vahvuuksiin ja heikkouksiin. Libickin esseessä korostuu yhdysvaltalainen/länsimainen, vielä tänäkin päivänä vallitseva, käsitys siitä, että sodankäynti kuuluu asevoimille. Libicki toteaa esseessään, että informaatio­sodankäyntiä ei erillisenä sodankäynnin keinona ole olemassa ja, että informaatio ei it-

⁵⁹ Libicki, Martin C. *What is Information Warfare*. National Defense University, Washington 1995, s. 4, Ronan alkuperäinen teksti löydettävissä esimerkiksi [https://www.esd.whs.mil/Portals/54/Documents/FOID/Reading%20Room/Science_and_Technology/09-F-0070-Weapon-Systems-and-Information-War.pdf].

⁶⁰ Schwartau, Winn. *Information Warfare - Chaos on the Electronic Superhighway*. Thunder's Mouth, New York, 1994, s. 11.

sessään ole sodankäynnin väline. Tämän sijasta Libicki luettelee seitsemän itsenäistä informaatiiosodankäynnin kategoriaa/muotoa C2-sodankäynnistä kybersodankäyntiin.⁶¹ Libicki toteaa pohdinnoissaan, että Yhdysvaltojen asevoimat voivat toteuttaa informaatiiosodankäynnin keinoja vain tai pääosin puolustukselliseen toimintaan, ainakin nähtävissä olevien sodankäynnin sääntöjen vallitessa.⁶² Libickin näkemykset mielenkiintoisella tavalla supistavat informaatiiosodankäynnin ajatusta ja, toki luontevasti, sitovat sen asevoimien käymään sodankäyntiin.

Vastaavalla tavalla Franke omassa tutkimuksessaan mainitsee terminologisen paljouden informaatiiosodankäynnin rintamalla. Franken mukaan osa termeistä on ammattilaisille tarkkoja ja hyvin määriteltyjä, osasta on tullut kiellettyjä (non grata) ja osa on vain epämääräisiä. Tavan kansalaiselle termien monimutkaisuudet ovat vielä vähemmän läpinäkyviä.⁶³

Mike Dahm on artikkelissaan pohtinut informaatiiosodankäynnin käsitettä ja sen haasteita. Dahm nostaa yhdeksi keskeiseksi haasteeksi puutteellisen määritelmän Puolustusministeriön puolelta⁶⁴. Pohdinnoissaan Dahm toteaa, että informaatiiosodankäynnin käsitteen ongelmalliseksi muuttujaksi nousee sodankäynnin liittäminen talouteen, politiikkaan ja sosiaalisiin kysymyksiin. Dahmin mukaan sodankäynti on itsestään selvästi liitetty aseelliseen konfliktiin, väkivaltaan ja tuhoon ja näin tulisi olla myös informaatiiosodankäynnin osalta.⁶⁵ Dahmin tulokset kuvaavat mielestäni hyvin läntistä ajatusmallia siitä, että sodalla tai operaatiolla on alkupiste ja julistus.

2.2 Venäläinen sodankuva

Tutkimuksen yhtenä keskeisimpänä valintana on pyrkiä tarkastelemaan informaatiiosodankäyntiä venäläisestä näkökulmasta. Tämä on toki haastava pyrkimys huomioiden yhtäältä venäläisen ohjesääntökirjallisuuden vähäisyyden ja toisaalta kielellisen haasteen, joka pakottaa tutkijaa tukeutumaan pääosin englanninkieliseen tutkimukseen. Näkökulmarajaus on kuitenkin tutkimuksen kannalta oleellinen.

⁶¹ Libicki (1995), s..x-xi.

⁶² Libicki (1995), s. 97.

⁶³ Franke, Ulrik: War by non-military means – Understanding Russian Information warfare. To-talförsvarets Forskningsinstitut, Tukholma, 2015, s.10 [<https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R%E2%80%93934065%E2%80%9393SE>], luettu 29.12.2022.

⁶⁴ Katso myös Lin, Hebert: Doctrinal Confusion and Cultural Dysfunction in DoD. The Cyber Defense Review, 2020. [<https://www.jstor.org/stable/10.2307/26923525>], luettu 15.10.2021.

⁶⁵ Dahm, Mike: The Reality of War Should Define Information Warfare. Proceedings March 2021 Vol. 147/3/1,417 2021, United States Naval Institute 2021. [<https://www.usni.org/magazines/proceedings/2021/march/reality-war-should-define-information-warfare>] luettu 15.10.2021.

Venäläisessä ajattelussa on syvällisiä eroja suhteessa länsimaiseen ajatteluun. Keir Giles on todennut, että Venäjän toimet ovat voineet vaikuttaa ulkopuolisten näkökulmasta irrationaalisilta, mutta Venäjän sisällä ne ovat kuitenkin johdonmukaisia ja loogisia. Gilesin mukaan Venäjän maailmankuvaan kuuluu kiinteästi ajatus siitä, että ulkovallat suunnittelevat sen alueiden valtaamista esimerkiksi luonnonvarojen vuoksi. Venäjä pitää raja-alueita turvallisuusriskinä eikä näe naapurimaita potentiaalisina liittolaisina, vaan näkee niiden alueet mahdollisuutena ulkoisen aggression ohjaamiseen Venäjälle.⁶⁶

Gilesin mukaan Venäjä korostaa siihen kohdistuvaa ulkoista uhkaa ja on nostanut esiin sen, että ulkomaat haluisivat pilkkoa Venäjän osiin. Länsimaat näkevät tilanteen päinvastaisena, eli ovat pitäneet Venäjän sisäistä levottomuutta epätoivottavana. Giles toteaa, että länsimaissa on käyty paljon keskustelua siitä, onko ulkoisen uhkan korostaminen todellista pelkoa, vai keksitty legitimoimaan Putinin hallinnon laillisuutta ja kannatusta. Giles kuitenkin toteaa, että vuoden 2014 jälkeen asialla on vähemmän merkitystä: kun maan hallinto ja asevoimat valmistautuvat konfliktiin ja media valmistelee väestöä konfliktiin, ei ole enää niin olennaista, pitävätkö he ulkoista uhkaa todellisena vai onko se keksitty.⁶⁷

Giles on lisäksi todennut, että yksi Venäjän ominaispiireistä on yksilön etujen alisteisuus suhteessa ryhmän etuihin. Venäjällä ei ole ollut vastaavaa kansalaisyhteiskuntaa kuin eurooppalaisissa demokratioissa, eikä valtion ja kansalaisten suhde perustu oikeuksien ja velvollisuuksien vastavuoroisuuteen. Sen sijaan yksilön suhde valtioon muistuttaa kamppailua, jossa yksilöt ovat olleet välineitä valtion tavoitteiden toteuttamiseen, ja vastapainona yksilöt yrittävät olla valtiota ovelampia.⁶⁸ Vasara huomauttaa tutkimuksessaan, että tämä epäluuloinen, kontrollia korostava ja kompleksinen suhde autoritäärisen hallinnon ja autoritääristä johtajuutta edellyttävien kansalaisten välillä on saattanut myötävaikuttaa refleksiivisen kontrollin kehittymiseen osaksi neuvostojärjestelmää.⁶⁹

Rantapelkonen on viitannut Venäjän ja venäläisyyden tuntemisen tarpeeseen. ”*Venäläinen sodankäynti perustuu ajatukseen Venäjästä. Se, mikä pitää Venäjää koossa, yhdessä ja yhtenäisenä on sodankäynnin konteksti. Venäjä on näin ollen informaatio-sodankäynnissä muutakin*

⁶⁶ Giles, Keir, *Moskovan opit. Mikä saa Venäjän vastustamaan länttä*. Docendo Oy, Jyväskylä, 2019, s. 75-78.

⁶⁷ Giles (2019), s. 78-79.

⁶⁸ Giles (2019), s. 137-138.

⁶⁹ Vasara (2017) s. 58.

kuin pelkästään valtio tai suurvalta, joka se halusi olla heti kylmän sodan jälkeisissä asiakirjoissa vuonna 1993. Venäjän idea sisältää ajatuksen sekä valtiosta että venäläisistä, myös järjestä ja tunteista, samanaikaisesti ja yhteen kietoutuneina.”⁷⁰

Lalu huomauttaa omiin näkökulmiin liittyvien oletusten aiheuttavan mahdollisia ongelmia sekä altistavan hyväksikäytölle arvioitaessa Venäjän toimintaa. Vaara piilee varsinkin siinä, jos omat oletukset nähdään universaaleina. Lulun mukaan venäläinen käsitys sodasta on teoriapohjaltaan välineellinen (instrumentaalinen) ja äärimmäinen (eskatologinen) kun taas lännessä sota, varsinkin omaa kansallisvaltiota koskettavana, nähdään mullistavana (kataklysminen). Vaikka Neuvostoliiton hajoamisen myötä painotukset ovat siirtyneet pienempien konfliktien hallintaan, säilyvät eskatologiset piirteet edelleen laajamittaisen sodan sotilaspoliittisissa tavoitteissa, Venäjän sotilasdoktriinissa.⁷¹

Kirjailija Anna-Lena Laurén totesi Helsingin kirjamesuilla pidetyssä keskustelutilaisuudessa havainneensa oman kielitaidon kehittyessä, kuinka epäloogista venäläinen puhe oli omasta näkökulmasta. Laurénin mukaan Venäjän historia selittää, miksi ihmiset ilmaisevat itseään ja puhuvat tietyllä tavalla. Tämä havainto ilmentää ajattelumallien eroja myös normaalissa ihmisten välisessä kanssakäymisessä.⁷²

Nämä toteamukset osoittavat hyvin, miksi tällaisessa tutkimuksessa tulee pyrkiä asettautumaan venäläiseen näkökulmaan ja pyrkiä ymmärtämään myös sitä historiaa, joka on muovannut venäläistä ajattelutapaa. Tähän pääsemiseksi on pakko irrottautua myös meille jo vahvasti omakсутusta terminologiasta, että ei jää siihen jumiin.

2.2.1 Sota, konflikti ja muutos

The change in the perceptions of war and warfighting in Russia has reached a point, where, as the Defence minister Sergei Shoigu noted, “the new generation conflicts are an entity of classic and asymmetric means of armed battle, where battles are high-speedy and there is no time to correct mistakes”. Furthermore,

⁷⁰ Rantapelkonen (2017), s. 346.

⁷¹ Lalu (2017), s. 41-42.

⁷² Tutkijan omat muistiinpanot Helsingin kirjamesuilla 2021.

he continued that “the creation of a new theory for warfighting and military actions has to be the main mission in the near future.”⁷³

Sodan ja konfliktin käsite noudattelee Venäjällä marxilas-leniniläistä dialektista tulkintaa, jossa sota määritellään yhteiskunnalliseksi ilmiöksi, jossa ”*osapuolten väliset suhteet ovat oleellisesti muuttuneet ja ne ovat siirtyneet aseellisten sekä muiden väkivaltaisten keinojen käyttämiseen ristiriitajensa ratkaisemiseksi. Luonteeltaan sota noudattelee siis Clausewitzilaista ajatusta politiikan jatkamiseksi väkivallan keinoin.*”⁷⁴ Forsströmin mukaan tähän konseptiin liittyy sellaiset termit kuin epävarmuus, ennustamattomuus, yllätys ja väkivallan käyttäminen, joilla on tavoiteltu vastustajan pakottamista voittajan tahtoon. Käytännössä on siis pyritty pakottamaan vastustajan johtajat tilanteeseen, jossa ei ole muita vaihtoehtoja kuin hyökkääjälle edullinen. Viimeisessä Neuvosto ensyklopediassa korostettiin valtion, sotilasorganisaatioiden ja koko yhteiskunnan, roolia sodan määrittelyssä. Aseellisen taistelun ohella käytetään myös muita keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämä määritelmä on kantanut Neuvostoajasta myös järjestelmän romahtamisen yli nykypäivään informaatiotaistelun korvatussa ideologisen painoarvon neuvostodoktriinista.⁷⁵

Neuvostoliittolaisessa sotataidossa etulyöntiasema kapitalistisiin vastustajiin nähtiin saavutettavan tieteellisen lähestymistavan avulla. Vielä nykypäivänäkkin sotatieteen jatkuvaa merkitystä on peräänkuulutettu ja armeijakenraali Valeri Gerasimov on todennut sen tehtävänä olevan ennustaa tulevan sodan luonne ja siten taata Venäjälle voitto tulevissa sodissa. Vaikka Neuvostoliiton romahtaminen vei uskottavuuden marxismi-leninismi opilta sotatieteen tieteenfilosofisena pohjana, ei tieteellisen ajattelun jatkuvuuteen ole tullut mainittavaa katkosta. Neuvostoliittolaisen sotataidon peruskäsitteet ovat edelleen käytössä ja sota nähdään edelleen monimutkaisena historiallisena ja sosiaalipoliittisena ilmiönä.⁷⁶

Vuodesta 2010 alkaen sodan legitimizeetti on irronnut neuvostoliittolaisesta ideologiasta ja moraalista ja sotien oikeutus on perustunut Venäjän kansallisiin intresseihin. Virallisesti sodat on

⁷³ Forsström, Pentti: Interpretations on the Development of the Russian Concept of War, Russian Concept of War, Management and Use of Military Power – Conceptual Change. Forsström Pentti (Ed.), Maanpuolustuskorkeakoulu Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimuslauseita nro 19, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 2022, s.13.

⁷⁴ Lalu (2017), s.40, myös Rantapelkonen (2017), s.344.

⁷⁵ Forsström (2022), s. 6.

⁷⁶ Kukkola (2022), s. 5.

määritelty päämäärien, mittakaavan ja käytettävien keinojen mukaisesti aseellisiksi konflikteiksi, paikallisiksi, alueellisiksi ja suursodiksi, joiden luonnetta määrittelevät sodan sosiaalipoliittisen ja sotilasstrategisen puolen keskinäinen suhde.⁷⁷

Siinä missä Neuvostoliitossa sodan ja rauhan raja haluttiin ideologisista ja propagandistisista syistä määritellä tarkasti, ei tämä raja ja sodankäynnin keinojen luonne ole enää yhtä ehdoton. Lalun mukaan niin sodasta kuin muistakin valtion keinosta on tullut Venäjälle materialistisen dialektiikan mukainen jatkuvan kamppailun väline päämäärien saavuttamiseksi. Valtioiden välisen kamppailun, kuin myös sodan kulkua määrittelevät poliittisella, sotilasstrategisella, operatiivisella ja taktisella tasolla vaikuttavat määrälliset ja laadulliset symmetrisiin ominaisuuksiin perustuvat voimasuhdelaskelmat. Tällaisia voimasuhdelaskelmia voidaan tehdä ainakin osapuolten joukkojen määrällisistä ja laadullisista eroista sekä osapuolten sotilaallisista, taloudellisista, moraalipoliittisista ja teknologisen potentiaalin eroista. Näiden lisäksi voidaan arvioida osapuolten yhteiskunnallisia eroja, geopoliittista asetelmaa ja ei-sotilaallisia keinoja ja välineitä. Kehityksen myötä voimasuhdelaskelmiin on sisällytetty ensin laadullisia tekijöitä kuten moraalit ja koulutus ja myöhemmin systeemiteoreettisia keskinäisriippuvuuksia.⁷⁸

Perinteisen neuvostoliittolaisen määrittelyn mukaan politiikka toimeenpannaan sotilasstrategian kautta, jolloin politiikka määrittää sodan tavoitteet ja käymisen tavat siten luoden perustan sodan käymiselle. Sotilasstrategia on taas ollut politiikkaa ohjaavassa asemassa sotaan valmistautumisessa. 1980-luvulla alkanut puolustuksellisen doktriinin omaksuminen, jossa muun muassa sodan estäminen lisättiin sotilasstrategian piiriin, on johtanut puolustuksellisen ja hyökkäyksellisen strategian hämärtymiseen venäläisessä ajattelussa. Sotilasstrategian alaa rauhan ajan sekä ei-sotilaallisten ja ei-väkivaltaisten toimien suuntaan on edelleen laajentanut strategisen deterrenssin käsitteen kehittyminen.⁷⁹

Forsströmin mukaan venäläisessä sotilaallisessa ajattelussa on ainakin viisi suhteellisen pysyvää tekijää:

- sodan olemassa oloa ja sen roolia politiikan keinona ei kiistetä
- Venäjä tulee käyttämään kaikkia käytössään olevia keinoja ja resursseja varmistaakseen sotilaallisen turvallisuutensa
- aseellisen taistelun rooli on elintärkeä sodalle (essentiaali)
- eskalaatio laajaksi, ydinasein käytäväksi sodaksi on mahdollinen

⁷⁷ Kukkola (2022), s. 6.

⁷⁸ Kukkola (2022), s. 7-8.

⁷⁹ Kukkola (2022), s. 9.

- vastapuoli sodassa on valtio tai valtioiden liitto / koalitio

Mikäli nämä ”vaatimukset” eivät täyty, kyseessä on aseellinen tai yleisluontoinen konflikti.⁸⁰

Vasaran mukaan, Bogdanov ja Tsekinov kuvaavat venäläistä sodan kuvaa seuraavasti. Sotilaallinen voima nähdään nykyään valtion ja liittoumien politiikan instrumenttina, jonka intensiteetti ja vaikutuksen aste vaihtelee valtion ja liittouman edistämien tavoitteiden mukaisesti. Vaikka sodan olemus on väistämättä muuttumassa uusien keinojen ja välineiden myötä tulee aseellinen taistelu edelleen olemaan keskeisessä roolissa. Aseellinen väkivalta nähdään sotilaallisen voiman ilmentymäksi. Tätä, sotilaallisten joukkojen sodan tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävää, organisoitua toimintaa tuetaan taloudellisilla, sosiaalipoliittisilla, tieteellisteknologisilla ja henkisinä keinoilla. Bogdanovin ja Tsekinovin mukaan ihmiskunta on siirtynyt uuteen globaalin sodan aikakauteen, jossa länsimaat ovat integroitumassa globaaliksi megayhteiskunnaksi, jonka pyrkimyksenä on koko maailman hallinta. Tällaista uudentyypistä sotaa ei välttämättä nähdä sotana sillä sotilaallisten konfliktien poliittiset ja strategiset päämäärät voidaan saavuttaa perinteisen sodan lisäksi yhdistämällä siihen muita kamppailun muotoja. Näitä kamppailun muotoja, jotka ovat muuttumassa välttämättömiksi osiksi sodankäyntiä ovat muun muassa taloudellinen kamppailu, informaatio- ja sotankäynti, diplomatia ja ideologinen kamppailu. Bogdanov ja Tsekinov toteavat, että ei-sotilaallisten keinojen merkitys on kasvanut huomattavasti ja erityisesti informaatiovaikutusten osalta ne ovat muuttaneet myös sotilaallisten keinojen luonnetta.⁸¹

Forsström huomauttaa, että Yleisesikunnan päällikön, armeijakenraali Viktor Samsonovin määritelmä sodasta, vaikka ei päätynyt viralliseksi määritelmäksi, kuvaa hyvin aikalaistensa sotilasjohtajien ajatuksia ja on hyvin lähellä nykyistä sodan tilannetta⁸². Samsonovin määritelmässä sota on keino saavuttaa poliittiset tavoitteet ratkaisemalla valtioiden välisiä kiistoja käyttämällä poliittisia, kansan- ja liiketaloudellisia, diplomaattisia, informaatiollisia, ja teknologisia ja muita keinoja yhdistettynä (в сочетании / v sochetanii) sotilasvoiman käytön uhkaan tai suoraan sotilasvoiman käyttöön.⁸³

Aseellisen taisteluun liittyvät konseptuaaliset muutokset perustuvat ainakin osin digitaalisten teknologioiden ja keinoälyn kehittymiselle laajassa mittakaavassa. Informaatioylioivoiman saa-

⁸⁰ Forsström (2022), s. 8.

⁸¹ Vasara (2017), s. 101-102.

⁸² Nykyisellä sodan tilanteella viitataan käynnissä olevaan Ukrainan sotaan vuonna 2022.

⁸³ Forsström, (2022), s. 5.

vuttaminen johtamis- ja komentojärjestelmissä sekä asejärjestelmissä ovat keskeisiä saavutettavia tavoitteita. Ase- ja tukijärjestelmien autonomian toiminnan kehittyminen tulee tarjoamaan uusia välineitä aseelliselle taistelulle.⁸⁴

Forsström nostaa esiin Valeri Gerasimovin vuosien 2013 ja 2017 lausunnoista, että epäsymmetristen toimien määrä tulee lisääntymään taistelukentällä samalla kun ei-sotilaalliset toimet määrittävät sotaan valmistautumisen ja sen käymisen. Erikoisjoukot ja sisäinen vastarinta muodostavat eturintaman koko vastustajan syvyyteen. Informaatiosodankäyntiä ja kauaskantoisia asejärjestelmiä ilman fyysistä kontaktia viholliseen käytetään saavuttamana ja lamauttamaan kohteet. Forsströmin mukaan Venäjän asevoimat ovat hyväksyneet, että pelkästään aseellinen kamppailu ei määritä sodan luonnetta vaan siihen liittyy myös monialainen valikoima muita ei-sotilaallisia keinoja, joskin aseellisen taistelun rooli säilyy orgaanisena ja tärkeimpänä osana sodankäyntiä. Informaatioon vaikuttaminen niin psykologisten kuin teknisten vaikutusten kautta lisääntyy samalla kun puolustuksellisten ja hyökkäyksellisten toimien välinen jako on entistä vaikeampi määrittää.⁸⁵

2.2.2 Oveluus sodankäynnissä

Jäljempänä tutkimuksessani käsittelen refleksiivisen kontrollin kokonaisuutta. Vasaran mukaan refleksiivinen kontrolli vaatii toimiakseen ymmärrystä venäläisen salaamisen ja harhauttamisen toiminnasta, *maskirovkasta* sekä taustalla vaikuttavasti riskien välttämisen ajatuksesta⁸⁶. Kukkolan mukaan asymmetria tai epäsuorat ja ei-väkivaltaiset sotilaalliset keinot tai menetelmät eivät kuulu perinteiseen venäläiseen sotatieteelliseen tai -taidolliseen käsitteistöön vaan ne on pitänyt lisätä ja sovittaa aikaisempaan käsittemalliin. Tästä johtuen niiden merkitystä ei voi ymmärtää ymmärtämättä neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotatieteen peruskäsitteistöä sekä tuntematta oveluuden, luovuuden ja yllätyksen käsitteistöä.⁸⁷

Salaaminen ja harhauttaminen ovat olennainen osa ja menestyksen avaintekijä ihmiskunnalle yhteisessä sotataidossa. Vaikka juonikkuus ja viekkaus tuskin ovat pelkästään venäläisiä piirteitä, on ne usein nähty osaksi venäläistä poliittista kulttuuria ja yllätyksen periaatteeseen liittyvillä viekkauksella, oveluudella ja luovuudella on ollut tärkeä asema venäläisessä sotataidossa

⁸⁴ Forsström (2022), s. 12.

⁸⁵ Forsström (2022), s. 12.

⁸⁶ Vasara (2017), s. 58.

⁸⁷ Kukkola (2022), s. 5.

viimeistään 1920-luvulta alkaen. Toisen maailmansodan jälkeinen ydinaseaika ja Stalinin ”pysyvät operatiiviset” tekijät vaiensivat operaatiotaidollista keskustelua, 1960-luvun puoliväliin asti. 1970-luvun alkupuolella yllätyksen todettiin olevan yksi seitsemästä merkittävimmästä sotataidon periaatteesta, jonka käyttö perustui komentajan taitoon ja luovuuteen. Luovuuden, samoin kuin yllätyksen ja aloitteen tempaamisen, nähtiin voivan vaikuttaa voimasuhteisiin epäsuhtaisella tavalla. Yllätyksen merkitystä strategisella tasolla korostettiin sodan ensi vaiheessa. Sen nähtiin tarjoavan mahdollisuus suurvaltojen välisen sodan voittamiseen ilman ihmiskunnan täydellistä tuhoutumista. Neuvostoliittolaisessa ja venäläisessä sotataidollisessa keskustelussa yllätys ja sodan ensivaihe ovat kietoutuneet tiukasti yhteen.⁸⁸

Viimeistään 1980-luvulta lähtien maskirovkasta on tullut eräänlainen kattokäsite venäläiselle salaamiselle ja harhauttamiselle. Kukkolan mukaan uusimmassa venäläisessä sotilassanakirjan versiossa se määritellään yhteen kuuluvaksi joukoksi toimenpiteitä, ” *jotka on tarkoitettu joukkojen ja objektien salaamiseksi viholliselta ja vihollisen hämäämiseksi koskien joukkojen olemassaoloa, ryhmitystä, kokoonpanoa, tilaa, toimintaa ja päämäärää, ja lisäksi johdon suunnitelmia. Maskirovka edistää joukkojen toiminnan yllätyksellisyyttä, taistelukyvyn säilyttämistä ja lisää selviytymiskykyä.*” Kyseessä on siis yksi taistelun tukitoimintojen muodoista (боевое / оперативное обеспечение / boyevoye / operativnoye obespecheniye), joka sisältää niin aktiivisia kuin passiivisia toimenpiteitä. Se ei kuitenkaan tarkoita vain operaatioturvallisuuden maksimointia vaan myös manipulointia, toiminnalla harhauttamista sekä uusien menetelmien ja välineiden käyttämistä. Maskirovkan tavoitteena on estää vastustajaa saamasta tietoa ja oppimasta sekä tukea vastustajan ajatteluvääristymiä. Päämääränä on yllätys, millä voidaan horjuttaa, lamauttaa ja pakottaa vastustaja reagoivaan tilaan. Maskirovkalla on siten niin taktisen, operatiivisen kuin strategisen tason sovellutuksensa⁸⁹

Sotajuonet, harhautus ja yllätys ovat nykyäänkin osa venäläisen sotataidon periaatteiden joukkoa. 2000-luvulla yllätyksen ratkaiseviin elementteihin on keskusteluissa nostettu uudet välineet ja epätavalliset toimintatavat. Kenraali V.N. Lobov listasi yllätyksen osana tehtävään harhauttamiseen kuuluvaksi disinformaationa, imitoinnin, demonstroivat toimet ja tuntemattomien välineiden ja tapojen käytön. Kenraalimajuri I.N. Vorobev ja eversti V.A. Kiselev korostivat uusien menetelmien ja välineiden sekä epätavanomaisten toimintatapojen hämmentävää vaikutusta viholliseen. He totesivat myös, että yllätys, jonka saavuttamiseksi käytettiin poliittisia, diplomaattisia, teknologisia, informaatio- ja operatiivisstrategisia menetelmiä ja tapoja, saattoi

⁸⁸ Kukkola (2022). s. 13-15.

⁸⁹ Kukkola (2022), s. 16.

ratkaista sodan. Eversti Andreev totesi vuonna 2018 yllätyksen olevan keskeistä menestykselle sodassa. Andreevin mukaan yllätys edellytti iskun odottamattomuutta, valmistelun, aikautuksen ja paikan salaamista, disinformaatiota ja aseiden käytön epätavanomaisuutta.⁹⁰

Perusteiden nykytulkinnan filosofisena ytimenä on mahdollistaa vapaan tahdon toteuttaminen, huomioiden kuitenkin tilanteen objektiiviset tekijät, joiden huomiotta jättäminen johtaisi epäonnistumiseen. Nuo nykyiset periaatteet pitävät asevoimien sotilassanakirjan mukaan sisällään mm. valmiuden, voiman keskittämisen, yhteistoiminnan, yllätyksen, aktiivisuuden ja päättävyyden, aloitteen tempaamisen, menestyksen tukemisen, reservien käytön, taistelukyvyyn tukemisen, keskeytymättömän johtamisen, tulen ja liikkeen, aktiivisen informaationsodankäynnin, moraalis-psykologisten tekijöiden hyväksikäytön ja joukkojen kaiken puolisen tukemisen.⁹¹

2.3 Informaatiovastakamppailu osana venäläistä sodankäyntiä

Venäläinen informaationsodankäynti on omanlaistansa. Jotta venäläisestä informaationsodankäynnistä saa selkoa, on paikallaan lainata suomalaisen everstin, Erkki Nordbergin, massiivisen Venäjän sotilaspolitiikkaa käsittelevän teoksen lopussa olevaa muistutusta yli kymmenen vuoden takaa. Kyse on yhdestä Vladimir Iljitš Leninin lempiajatuksista: ei koskaan pidä kuunnella mitä suu puhuu, vaan on katsottava, mitä kädet tekevät.⁹²

Pohdittaessa informaationsodankäyntiä venäläisessä sotilasperinteessä keskiöön nousee vaikuttaminen. Venäläisten vaikuttamisoperaatioiden historia ulottuu vähintäänkin Neuvostoliittoon, jollei jopa kauemmas historiaan. Richards J. Heurer Jr. on 1990 julkaistussa artikkelissa kirjoittanut Neuvostoliiton vaikuttamisoperaatioiden lopullisena tavoitteena olevan vaikuttaa toisen valtion tekemiin päätöksiin siten, että ne olisivat suosiollisia Neuvostoliitolle.⁹³ Heurerin mukaan valtiollisiin päätöksiin vaikuttaminen voi olla epäsuoraa, poliittisen prosessin muuttamista yleiseen mielipiteeseen vaikuttamalla tai suoraa kohdennettuna avainasemassa oleviin päätöksentekijöihin. Vaikuttamisella voidaan tavoitella hallituksen suunnanmuutosta tai luoda pohjaa tuleville vaikuttamisoperaatioille.⁹⁴ Vaikuttamisoperaation tavoitteena on yksilön käyttäytymisen muutos vaikuttajan kannalta suosiolliseen suuntaan.

⁹⁰ Kukkola (2022), s. 17-18.

⁹¹ Kukkola (2022), s. 12-13.

⁹² Rantapelkonen (2017), s. 369.

⁹³ Heurer, Richards J. Jr.: *Assessing Soviet Influence Operations*, Pherson Associates, 1990, s.5. [http://www.pherson.org/wp-content/uploads/2013/06/07.-Assessing-Soviet-Influence-Operations_FINAL.pdf], luettu 15.10.2021.

⁹⁴ Heurer (1990), s. 5-6.

Robert V. Danielsin sanotaan luonnehtineen neuvostopropagandan olevan sekä systeemistä, strategista että taktista⁹⁵ eli kaikki tasot läpileikkaavaa pitäen sisällään niin valtion, puoluekoneiston kuin yksittäisiin tilanteisiin reagoimisen. Giles nostaa esiin, että on tärkeää huomata vaikuttamisoperaatioiden olevan jatkuvasti käynnissä riippumatta vastapuolten käsitteellisestä yhteistyön tai vihamielisyyksien tilasta⁹⁶. Informaatiosodankäynnin toimenpiteet eivät ole riippuvaisia sodan julistuksesta tai aseellisen konfliktin tunnistamisesta. Tällöin Gilesin mukaan keskeiseksi tekijäksi nousee informaatio. Venäläisen konseptuaalisen kehyksen mukaisesti informaatiota voidaan taltioida ja välittää millä keinoin tahansa. Tällöin tiedon välittäminen tai tietoon vaikuttaminen (datan korruptoiminen tai disinformaation levittäminen) ovat alisteisia samalle vaikuttamisen syklille.⁹⁷ Tällaisessa konseptissa informaatiosodankäynnistä muodostuu holistinen kokonaisuus, jossa kaikki mahdolliset keinot nähdään väylinä vaikuttaa informaatioon ja siten keskeisimpään tekijään eli päätöksentekoon.

Informaatiosodankäynnin (tai ei sotilaallisin keinoin käytävän sodan) kokonaisuutta tarkasteltaessa on huomattava, että informaatiosodankäynti on vahvasti politisoitu ja keskusteluun osallistuvien henkilöiden keskuudessa vaalitaan näkemystä, jossa hallinnon turvallisuus on ensiarvoisen tärkeää. Ajavina voimina tälle ajatusmallille voidaan nähdä maailma nollasummapelinä, jossa globalisaatio heikentää Venäjän turvallisuutta ja Venäjä on jäänyt länsimaista jälkeen teknisessä kehityksessä. Tällaisessa poliittisessä ympäristössä voidaan tehdä johtopäätös, että informaatiosodankäynti on strateginen kokonaisuus, joka edellyttää useiden valtion virastojen välistä koordinaatiota. Lisäksi voidaan tehdä johtopäätös, että informaatiosodankäyntiä toimeenpannaan jatkuvasti niin rauhan kuin sodan aikana.⁹⁸

Informaatiosodankäynnin tulkitaan muuttuvan jatkuvasti tavallisemmaksi, ja sen vaikutusten ulottuessa valtion poliittisiin, taloudellisiin, sotilaallisiin ja muihin tavoitteisiin, on toimenpiteiden tarkka koordinointi eri toimijoiden välillä tarpeen. Tästä johtuen koordinointi nähdäänkin tarpeelliseksi korkealla tasolla, joko yleisesikunnassa tai korkeassa poliittisessä johdossa. Huomattavaa on, että informaatioylikyvöiden tähtäävän rauhanajasta eskaloituvien kriisien kautta sotaan käytävän informaatiosodankäynnin ajatus on ristiriidassa sodan oikeussäätöjen

⁹⁵ Heurer (1990), s. 4.

⁹⁶ Giles, Keir & A. Seaboyer: *The Russian Information Warfare Construct*. Royal Military College of Canada, 2019. s. 10. Giles viittaa venäläisen lähestymistavan juuriin myös teoksessaan *Handbook of Russian Warfare* sivulla 27: *“Russia sees Europe as a prey which our dissensions will sooner or later deliver up to her; she foments anarchy among us in the hope of profiting by a corruption she promotes because it is favourable to her views.”*- A.de Custine, *Lettres de Russie: La Russie en 1839*, P Nora, (ed.) Gallimard, 1975.

⁹⁷ Giles (2016), s. 10 ja Giles & Seaboyer (2019), s. 10.

⁹⁸ Franke (2015), s. 4.

(humanitarian law) kanssa, joka vetää tarkan linjan sodan ja rauhan välille. Lisääntyvien jännitteiden, taloudellisen eriarvoisuuden ja informaatioteknologian käytön maailmassa globaalisti informaatiotosodankännistä on kuitenkin tulossa yksi keskeisimmistä ilmiöistä kansainvälisissä suhteissa.⁹⁹

2.3.1 Informaatiovastakamppailun doktrinaalinen perusta

Olen edellä tarkastellut venäläistä sodan kuvaa ja informaatiotosodankäynnin teoreettista pohjaa. Seuraavaksi teen katsauksen venäläisiin doktriineihin, joissa käsitellään tai ohjataan informaatiotosodankäynnin kokonaisuutta nyky-Venäjällä. Suurinta painoarvoa on doktriineilla, jotka kehitetään kansallisen turvallisuusneuvoston valvonnassa. Tärkein näistä dokumenteista on kansallinen turvallisuusstrategia, jonka 4§ määritelmän mukaisesti on kansallisen turvallisuusjärjestelmän peruskivi. Turvallisuusstrategian 10§ todetaan kansainvälisen informaatiotosodankäynnin/vastakamppailun (информационное противоборство / informationnoe protivoborstvo) kiihtyvän ja siten teollistuneisiin ja kehittyviin maihin kohdistuvien uhkien olevan kasvussa. Strategiassa korostetaan, että informaatio on muiden tekijöiden ohella työkalu kansallisen turvallisuuden parantamiseksi: ”*ehkäistäkseen tai vähentäkseen tuhoavien toimien uhkaa hyökkäävältä valtiolta tai valtioliitolta (26§)*”. Venäläisessä katsantokannassa kulttuuri ja historia nähdään myös kansallisen turvallisuuden osatekijöiksi ja niihin tulee kiinnittää huomiota niin venäjällä kuin ulkomailla. Venäjän kansalliseen turvallisuuteen voidaan negatiivisesti vaikuttaa pyrkimällä muuttamaan tulkintoja Venäjän historiasta ja sen roolista ja paikasta maailman historiassa sekä propagandalla ja kansalaisuuteen, rotuun tai uskontoon liittyvällä suvaitsemattomuudella (81§). Tältä suojaudutaan luomalla Venäjän kansalaisten hengellisellä ja patrioottisella koulutuksella ja luomalla yhteinen humanitaarinen sekä informaatio- ja viestintäympäristö Commonwealth of Independent States (84§). Strategia tunnistaa myös kyberulottuvuuden kasvavan merkityksen uhkilta suojautumisessa.¹⁰⁰

Vuoden 2014 Venäjän federaation sotilasdoktriini nostaa myös informaation yhdeksi valtion turvallisuuden työkaluksi muiden joukossa. Yhdeksi keskeisimmistä ulkoisista sotilaallisista vaaroista on tunnistettu informaatio ja viestintäteknologioiden käyttö sotilaspoliittisiin tarkoituksiin (12§). Keinona informaation käytölle tällaiseen tarkoitukseen tarjotaan esimerkiksi sotilaallisen voiman ja poliittisen, taloudellisen, informaation sekä muiden ei-sotilaallisten keinojen yhdistäminen, joka ilmenee väestön protestipotentiaalin (протестного потенциала

⁹⁹ Franke (2015), s. 25-28.

¹⁰⁰ Franke, (2015), s. 11-12.

неселения / protestnogo potentsiala neseleniaa) käyttönä. (15§). Tämä yksittäinen skenaario, jossa väestö kääntyy poliittista johto vastaan, on toistuva teema venäläisessä informaatio­sodan­käynnissä ja sillä on selkeitä liittymä pintoja niin entisten neuvostotasavaltojen värivallanku­mouksiin kuin arabikevään tapahtumiin. Tätä taustaa vasten on helpommin ymmärrettävissä viittaukset informaatio­uhkiin, jotka liittyvät muun muassa nuorisoon vaikuttamiseen kulttuuri­sen taustan hylkäämiseksi.¹⁰¹

Kun informaatio­sodan­käyntiä tarkastellaan konseptuaalisesti¹⁰², voidaan tehdä joitain merki­tyksellisiä havaintoja. Ensinnäkin konsepti ei ole käsikirja tai suunnittelu ohje vaan kuvailee informaatio­sodan­käyntiä abstraktilla tasolla osana sotilasstrategista kokonaisuutta liitettyinä jossain määrin sodan­käynnin lainsäädäntöön, Venäjän kansalliseen lakiin ja sotilasdoktriiniin sekä ulkopolitiikkaan. Informaatio­sodan­käynti (информационная война / informatsionnaia voina)¹⁰³ ei ole itsenäinen aselaji tai puolustushaara vaan pitää sisällään elementtejä tieduste­lusta, operatiivisesta harhauttamisesta (оперативная маскировка / operativnia maskirovka) elektronisesta sodan­käynnistä, viestinnästä, C2:sta, tiedonhallinnasta ja ohjauksesta sekä elekt­ronisesta suojautumisesta ja tietoverkko-operaatioista. Lisäksi todetaan, että puolustusministe­riön on koordinoitava toimintonsa muiden virastojen kanssa informaatio­sodan­käynnin osa-alu­eella. Konsepti tasolla esitellyn termin määrittelyn myötä voidaan tehdä muutamia konseptuaa­lisiä havaintoja informaatio­sodan­käynnistä. Informaatio­sodan­käynti kattaa koko kentän vaikut­tamisesta kybertyökaluihin. Informaatioympäristö, jossa sotaa käydään kattaa kaiken mikä kos­kettaa informaatiota. Ja näin ollen informaatio­sodan­käynti kattaa kaiken toimenpiteistä tieto­järjestelmiä vastaan, yhteiskunnan horjuttamisesta ja laajoista psykologisista operaatioista aina erittäin kapeisiin, yksittäisiin päättäjiin kohdistuviin vaikutuksiin.¹⁰⁴

Venäläisen informaatio­sodan­käynnin määritellään sisältävän myös siviiliulottuvuuksia minkä lisäksi asevoimien tulee koordinoida toimensa muiden valtion virastojen kanssa informaatio­so­dan­käynnin asioissa. Näin ollen informaatio­sodan­käynnin kokonaisuuden käsittämiseksi on tarpeen tarkastella myös jotain strategia dokumentteja sotilaallisen kentän ulkopuolelta. Tar­kasteltaessa Venäjän informaatio­turvallisuuden doktriinia sekä yhteiskunnan turvallisuuden

¹⁰¹ Franke (2015), s. 13.

¹⁰² Doktriini johon viitataan on ”Conceptual Views on the activities of the Armed Forces of the Russian Federation in the information space”, Franke (2015) s.14.

¹⁰³ Franke (2015), s.14 – Doktriinissa informaatio­sodan­käynti on määritelty seuraavasti: kahden tai useamman valtion välinen kamppailu informaatioympäristössä tavoitteena vahingoittaa informaatiojärjestelmiä, prosessia tai resursseja, kriittistä tai muuta infrastruktuuria, heikentää poliittista, taloudellista ja sosiaalista järjestelmää, epäva­kauttaa yhteiskunta ja valtio massiivisella psykologisella vaikutuksella väestöön ja myös painostamalla valtio te­kemään päätöksiä, jotka ovat vastustajan intressien mukaisia.

¹⁰⁴ Franke,(2015), s. 14-15.

konseptia, voidaan havaita laaja näkemys yhteiskunnan henkisen pääoman turvaamisen tarpeesta. Keskeisenä uhkana nähdään nationalististen, uskonnollisten, etnisten ja muiden organisaatioiden sekä rakenteiden kumoukselliset toimet, joilla pyritään romahduttamaan Venäjän federaation yhtenäisyys ja alueellinen koskemattomuus sekä epävakauttamaan valtion sisäinen tilanne. Erityisesti nuorisoon vaikuttaminen internetin kautta nähdään erityisenä huolena. Yhtä lailla massamedian monopolisoituminen ja ulkomaisen median leviäminen kansalliseen informaatiotilaan sekä ulkomaisten erikoisjoukkojen operointi kansallisessa mediaympäristössä nähdään uhkana.¹⁰⁵

Konseptuaaliselta kannalta katsoen informaatiovaikutus nähdään jokapäiväisenä ja hyvin laaja-alaisena toimintana massoihin vaikuttavista psykologisista operaatioista, kyberhyökkäykseen ja massamedian petolliseen toimintaan.¹⁰⁶ Informaatiovaikutus koetaan uhkana niin Venäjän sotilaalliselle toiminnalle kuin sen edellytyksille valtiollisena toimijana. Venäjä pyrkii hallitsemaan näitä uhkia poliittisin ja diplomaattisin keinoin saamalla aikaan kansainvälisesti sitova, asiaa säätelevä sopimus tai mekanismi. Informaatioturvallisuuden militarisoitumiskykyssä sopimusmahdollisuuden ikkuna pidetään siis yhä auki.¹⁰⁷

Doktriiniteksteistä on tehtävissä myös kiinnostava havainto informaatiovaikutuksesta omaa väestöä kohtaan, ja ainakin joitakin vaikuttamisen muotoja, tehtäviä tai tavoitteita on tunnistettavissa. Kotimaisen väestön tuen saaminen valtion politiikalle esitetään vaikuttamisen tavoitteeksi. Väestön moraalialia ja psykologista tilaa tuetaan yleisellä tasolla sekä turvallisuussektorilla palvelevien osalta erityisesti, ja siviiliyhteiskuntaa simuloidaan vahingollisen ideologisen propagandan vastustamiseksi. Valtion toimeenpanemalla massamedian kontrollilla parannetaan sotilaiden asemaa yhteiskunnassa ja nostetaan heidän materiaalista ja sosiaalista statustaan. Omiin [sotilas]joukkoihin kohdennetaan psykologisia operaatioita joukkojen koheesion ja moraalien vahvistamiseksi.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Franke (2015), s. 15-16.

¹⁰⁶ Franke (2015), s. 22.

¹⁰⁷ Forsström (2017), s. 69.

¹⁰⁸ Franke, (2015), s. 25-31.

2.3.2 Informaatiovastakamppailun venäläinen määrittely

Kun tavoitellaan ymmärrystä venäläisestä informaatiovastakamppailusta, on tarpeen pyrkiä määrittelemään termit venäläisistä lähtökohdista. Venäjän federaation puolustusministeriön ylläpitämä sotilaallinen tietosanakirja¹⁰⁹ tarjoaa viralliset määritelmät keskeisille käytettäville termeille.

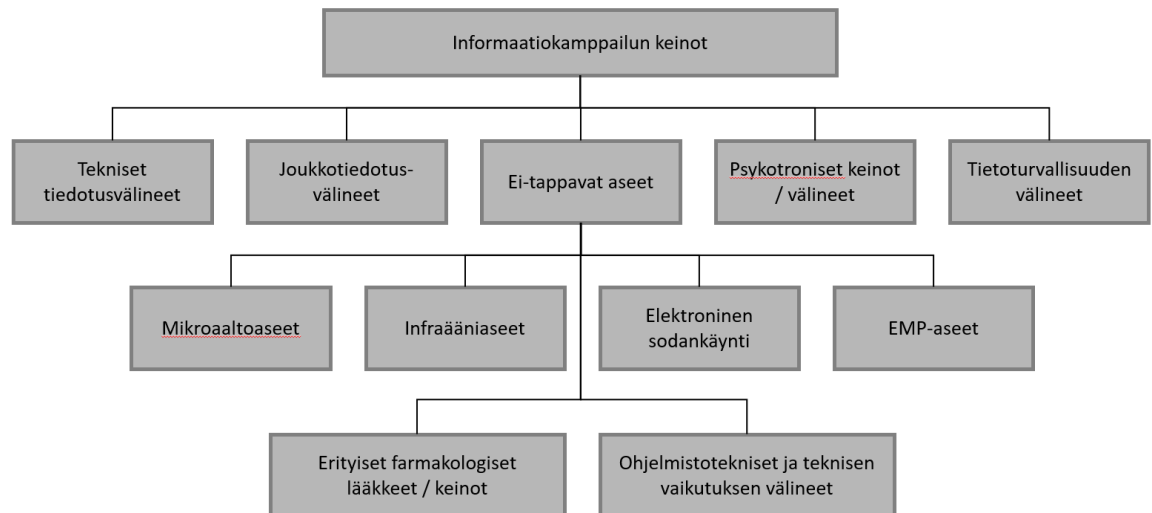
Sanakirjamääritelmän mukaan informaatio- / sodankäynti (информационная война / informatsionnaya voyna) on avoin ja terävä/välitön kamppailu valtioiden välillä, jossa väestön vastarintaa tukahdutetaan vaarallisten vaikutusten käyttämisellä tiedonvälityksen alueelle/informaatioympäristöön, tuhoamalla tai häiritsemällä tiedonvälitys- ja tietoliikennejärjestelmiä sekä tietovarantoja, laittomalla pääsyllä niille sekä massiivisella informaatio-psykologisella vaikutuksella armeijan henkilökuntaan ja vastustajan väestöön tarkoituksena aiheuttaa epävakautta alueellisesti ja valtiota kohtaan. Tiedonvälityksen/informaatio- / sodan käsitteitä kehitettiin useiden valtioiden toimesta 2000-luvun toisella vuosikymmenyksellä. Ne perustuvat siihen, että tiedonvälityksen sodassa tavoitteena, resurssina ja välineenä on tieto. Tiedonvälityksen/informaatio- / sodan johtamiseksi luodaan erityisiä tiedonvälityksen aseita (radiotaajuusaseita, ohjelmisto- ja elektronista vaikutusta teknologiaan/laitteisiin sekä tiedonvälitykseen/informaatioon/tietoon ja informaatio-psykologista vaikutusta ihmiseen). Tiedonvälityksen/informaatio- / sodan kohteet ovat hallintojärjestelmät ja päätöksenteko, kansalliset ja sotilaalliset tiedonvälityksen infrastruktuurit, asejärjestelmät, yhteiskunnan omatunto. Informaatio- / sodankäynnin doktriini käsittää laaja-alaiset vastatoimet Venäjän federaatiota kohti suuntautuviin uhkiin olevan korkea arvon keino valtion informaatio- / turvallisuuden ja siten valtion turvallisuuden varmistamiseksi.¹¹⁰

Haettaessa sanakirjamääritelmää hakusanalla informaatio- / taistelu/kamppailu (Информационная борьба / informatsionnaya bor'ba) tietosanakirja ohjaa hakijan tarkastelemaan hakusanaa informaatio- / sodankäynnin/taistelun/kamppailun keinot (Средства информационной борьбы / sredstva informatsionnoy bor'by), joka määritellään seuraavasti. Järjestelmät ja keinot, jotka on suunniteltu tietojen keräämiseen, vastapuolen tietoresurssin tuhoamiseen ja oman tietoresurssin suojeluun vaikuttamalla tietoon ja sen kantajiin Näihin sisältyvät: tekniset tiedusteluvälineet, massatiedotusvälineet, tietoturva- / välineet, psykotroniset välineet, tietyn tyyppiset ei-tappavat aseet.¹¹¹

¹⁰⁹ [<https://encyclopedia.mil.ru>]

¹¹⁰ [<https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=5211@morfDictionary>]

¹¹¹ [<https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14342@morfDictionary>]

Kuva 3, Informaatiokamppailun keinot¹¹²

Teknisiä tiedusteluvälineitä käytetään tiedon saamiseksi paljastavien merkkien muodossa korostamalla erilaisten fyysisten kenttien asiaankuuluvia parametreja.

Joukkoviestintä/massatiedotusvälineitä käytetään vaikuttamaan tiedon muodossa olevaan kuvaanolliseen informaatioon sekä yksilön, kollektiivin ja yleisön (moraalisiin) arvoihin, motiiveihin ja stereotyyppiseen toimintaan halutun käyttäytymisen ja olotilan luomiseksi asevoimien henkilöstöön ja väestöön.

Psykotronisiin keinoihin ja välineisiin kuuluvat lääkkeet/laitteet, paranormaalit kyvyt omaavat ihmiset (telepaatit, psyykikot, selvänäkijät jne.) sekä tekniset laitteet, joiden avulla voidaan salaa hallita ihmisten tietoisuutta, henkisiä prosesseja ja käyttäytymistä sekä ratkaista johtamis-, viestintä- ja älykkyysoongelmia tai tehtäviä uudella laadullisella tasolla.

Tietoturva- ja -suojakeinot, tekniset, kryptografiset/salaustekniset, ohjelmalliset työkalut ja laitteet, jotka on tarkoitettu estämään tai merkittävästi haittaamaan rajoitetun pääsyn tiedon hankkimista sekä sen vääristämistä, tuhoamista ja käytön estämistä teknisten kanavien vuotamisen tai luvattoman pääsyn ja käytön vuoksi.

¹¹² [<https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14342@morfDictionary>]

Ei-tappavista aseista ei anneta määritelmää kaikille, vaan myös muuhun toimintaan liittyvien, ELSO, EMP, mikroaalto- ja infraääniaseiden määrittely on noudettava tarvittaessa muista lähteistä. Sanakirja sen sijaan määrittelee erityiset ohjelmistotekniset ja farmakologiset keinot.

Erityiset ohjelmistotekniset ja teknisen vaikutuksen välineet (Sredstva spetsial'nogo programmno-tekhnicheskogo vozdeystviya SSPTV), ohjelmat, joiden lopputuloksena on tiedon varastaminen, tuhoaminen, muokkaaminen (tiedot, tietokannat, ohjelmistot), pääsyn estäminen, laskentalaitteiden toiminnan häiriöt ja myös tietokoneiden käyttäjien vahingoittaminen, yleensä tiedon visuaalisen havainnoinnin kautta. Erilaisia SSPTV:tä erotellaan seuraavasti: tietokonevirukset, tietokoneen madot (internet-madot, verkko-madot), troijalaiset ohjelmat (looginen pommi, tiedusteluohjelmat), piilotetut hallinta-työkalut/-apuohjelmat ("backdoor").

Erityiset farmakologiset (psykotrooppiset) lääkkeet, farmakologiset valmisteet, huumausaineet, kemialliset yhdisteet, jotka vaikuttavat ihmisen hermoston biokemiallisten prosessien nopeuteen ja määrittävät hänen valveillaolonsa, aktiivisuuden, tilanteen havainnoinnin laadun, mielen terveyden ominaisuudet.¹¹³

Keskeistä näissä tietosanakirjamääritelmässä on huomata meille tuttujen psykologisten, informaatiologisten, elektronisten ja kybervaikutusten sekä omalle ajattelullemme vieraampien farmakologisten ja vaikkapa käyttäjän vahingoittamiseen tarkoitettujen tietokoneohjelmistojen kuuluminen saman kattokäsitteen "informaatioodankäynti" alle. Määritelmistä on hyvä myös huomata, että vaikuttamisen spektri niin tekniseen kuin inhimilliseen tiedonkäsittelyyn, joko itse tietoon tai tiedonkäsittelyjärjestelmän kautta on erittäin laaja.

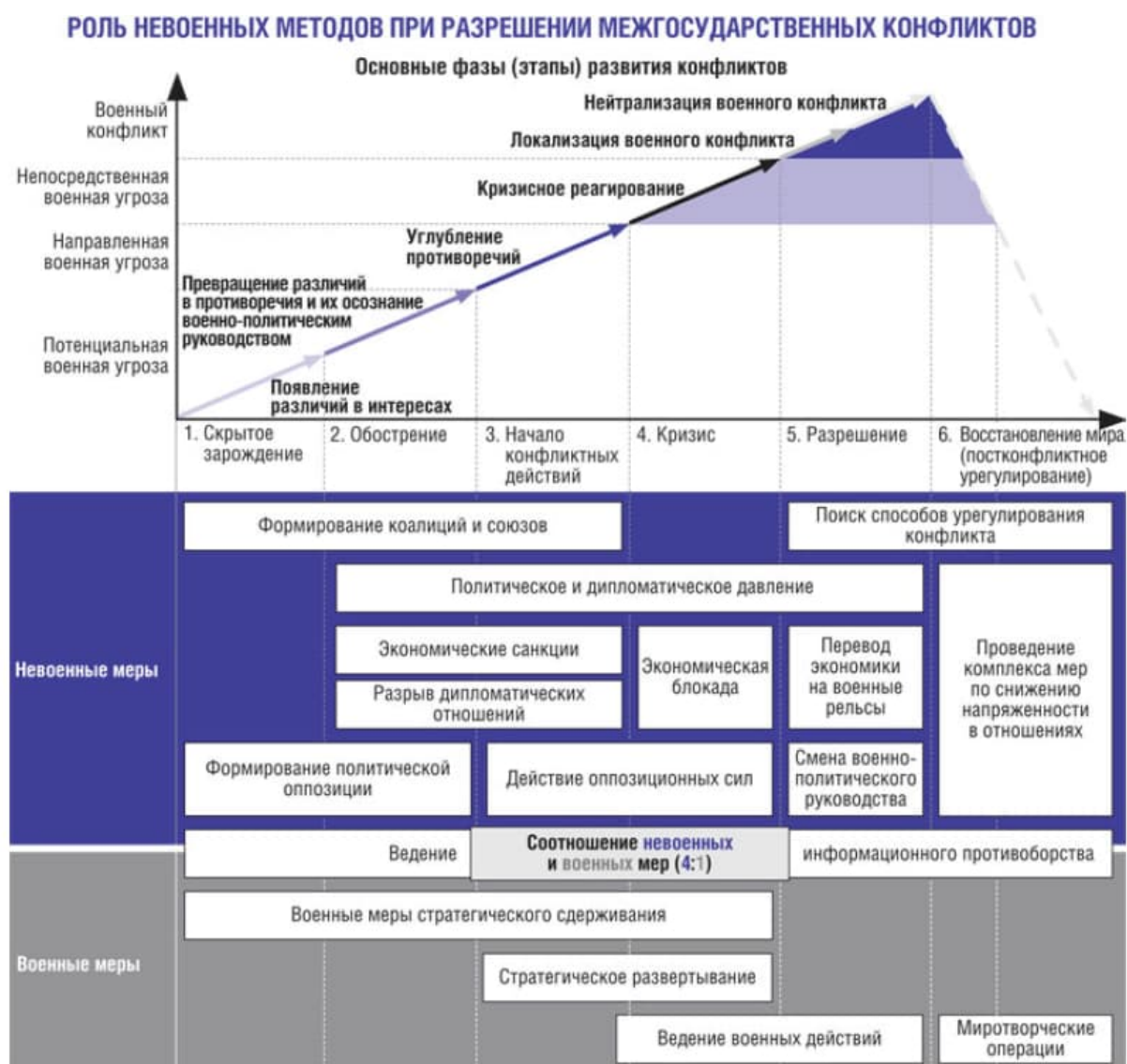
2.4 Päätelmät informaatiovastakamppailun luonteesta

*Toisaalta Sergei Ivanov, entinen Venäjän puolustusministeri, totesi vuonna 2005, että... "Katsokaa, sota Venäjää vastaan on menossa, ja se on ollut menossa jo joitakin vuosia. Kukaan ei ole sitä julistanut. Yksikään maa ei ole sodassa Venäjän kanssa. Mutta on olemassa ihmisiä ja organisaatioita useissa maissa, jotka ottavat osaa vihamielisyyksiin Venäjää vastaan."*¹¹⁴

¹¹³ [<https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14342@morfDictionary>]

¹¹⁴ Rantapelkonen (2017), s. 368.

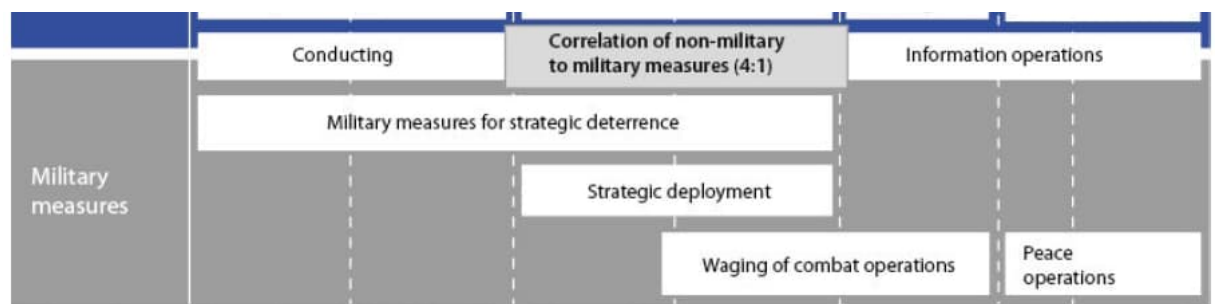
Oheinen kuva (kuva 4) julkaistiin helmikuussa 2013 Voенно-промышлennyi kurier (Военно-Промышленный курьер) -lehden artikkelissa, jossa yleisesikunnan päällikkö Valeri Gerasimov esitteli uudenlaisen sodankäynnin muotoja. Suhteutettaessa informaationsodankäynnin holistista konseptia kuvan mukaiseen maailmaan on ymmärrettävissä, että venäläisessä lähestymistavassa informaationsodankäynnin keinovalikoima voi olla käytössä jo normaalioloissa liittäen valtion strategisen viestinnän ja julkisen narratiivin osaksi mahdollisia sotilaallisia operaatioita.

Kuva 4, Ei-sotilaallisten ja sotilaallisten keinojen käyttö valtioiden välisen konfliktin eri vaiheissa¹¹⁵

¹¹⁵ Gerasimov Valeriy, Ценность науки в предвидении Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий, Военное-Промышленный Курьер, No 8, 26. Helmikuu 2013.

Venäläisen informaatio-sodankäynnin käsitettä tutkittaessa on tärkeää muistaa läntisten termien vakiintuminen omaan kielenkäyttöömme, jolloin alkuperäinen merkitys saattaa muuttua. Kuvassa 5 nähdään FOI:n tutkimuksessa julkaistu kuva, jossa sotilaallisten ja ei-sotilaallisten keinojen rajapinnassa toimeenpannaan informaatio-operaatioita (conducting information operations). Alkuperäisen (kuva 4) tekstin ”ведение информационного противоборства”, (vedeniye = toteuttaa/johtaa, informatsionnogo = informaatio, protivno = vasta, borstva = toimet/operaatiot) käännös yandex translatessa on ”conducting an information confrontation” eli informaatiokamppailun johtaminen tai toteuttaminen. Vastaavan havainnon toistuvasta tai ”tarkoituksenmukaisesta” väärin kääntämisestä on tehnyt Mari Ristolainen todeten, protivoborstvon kääntyvän ”sodankäynnin” sijaan ”vastakamppailuksi”, ”reaktioksi” tai ”vastatoimeksi”¹¹⁶. Tämä käännös ero on merkitykseltään huomattava ja osaltaan tukee käsitystä siitä, että venäläisessä kielenkäytössä informaatiokamppailu on jatkuvaa eikä sidoksissa meille tuttuun operaatiomäärittelyyn.

Source: Voенно-Промышленный Курьер, No 8, 27 February, 2013

Kuva 5, The role of non-military methods in inter-state conflict resolution¹¹⁷

Koska ”virallista” tai vahvistettu käännöstä venäläisiä konsepteja kuvaaville termeille ”ведение информационного противоборства / informatsionnoe protivoborstvo” ja ”информационная война / informatsionnaia voina” ei löydy, on tehtävä tietoinen valinta kuvaavasta termistä. Englanninkieliseksi termiksi on vakiintunut ”information warfare”, jota harvoin käytetään Yhdysvalloissa tai NATO:ssa. Suomenkielisellä termillä ”informaatio-sodankäynti” on vieras sointi, jolloin lukijan on helppo yhdistää termi Venäläiseen informaatio-sodankäynnin kokonaisuuteen. Franke huomauttaakin, että eri termien varaaminen ”eri valtioiden toimintojen käyttöön” voi vaikuttaa epätaloudellisesta, mutta sitä tehdään myös muilla alueilla

¹¹⁶ Ristolainen, Mari. *Game Changer, Structural transformation of cyberspace*. Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen julkaisuja 10, Puolustusvoimien tutkimuslaitos, Riihimäki, 2017. s. 10-11.

¹¹⁷ Persson, Gudrun & Carolina Vendil Palin: Setting the scene – The View from Russia, *A Rude Awakening Ramifications of Russian Aggression Towards Ukraine*. Granholm, Niklas; Johannes Malminen & Gudrun Persson (eds.). Totalförsvarets Forskningsinstitut, Tukholma, 2014, s.33. [<https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R--3892—SE>], luettu 4.1.2022.

kuten esimerkiksi mekanisoitujen (VEN moottoroitu) joukkojen osalta.¹¹⁸ Tulen tämän tutkimuksen osalta pitäytymään termissä informaatiiosodankäynti, mutta kehotan lukijaa pitämään mielessä ajatuksen jatkuvasta vastakamppailusta informaatioympäristössä. Venäläinen informaatiiosota on siis jatkuvasti käynnissä.

Venäjä on toiminut aktiivisesti kansainvälisellä diplomaattisella kentällä kansainvälisen turvallisuuden edistämiseksi informaation ja telekommunikaation alueilla. On merkillepantavaa, että Venäjä on valinnut aseistariisuntaa käsittelevän, YK:n yleiskokouksen ensimmäisen komitean foorumikseen, jossa edistää päätelausemiaan¹¹⁹. Franken mukaan se paljastaa Venäjän puhtaasti sotilaallisen näkökannan informaatiiosodankäyntiin (itsenäisten valtioiden välillä), jota tulee välttää YK:n yleissopimuksin (itsenäisten valtioiden välillä).¹²⁰

Informaatioylivoiman saavuttamiseen tähtäävä informaatiiosodankäynti on kiinteä osa Venäjän valtion harjoittamaan politiikka. Informaatioylivoima voi olla globaalia, alueellista tai paikallista ja Venäjän tapauksessa tähdätä ensikädessä esimerkiksi informaatioylivoimaan venäläisten keskuudessa.¹²¹ Informaatiiosodankäynti on Venäjälle myös laaja ja kattava käsite, joka pitää sisällään laajan valikoiman erilaisia toimintoja. Se kattaa vihamieliset toiminnot, joissa informaatiota käytetään työkaluna, kohteena tai toimintaympäristönä (domainina) operaatioille.¹²²

Venäläinen informaatiiosodan käsite on holistinen konsepti, joka sisältää tietoverkko-operaatiot, elektronisen sodankäynnin, psykologiset operaatiot ja informaatio-operaatiot.¹²³ Venäläisten todetaan käyttävän informaatioaseita informaatio-teknisellä tai informaatio-psykologisella lähestymistavalla¹²⁴ manipuloimaan objektiivista totuutta venäläiselle tulkitsemistavalle suosiollisesti, samalla hyläten logiikan ja kertyvän todistustiedon merkityksen, vaikka se voi kumota venäläisen version tapahtumista.¹²⁵ Informaatiiosodankäynti liittyy Venäjän strategisen narratiivin tukemiseen läpi leikatun myöskin operatiivisen ja taktisen tason toimintaa.¹²⁶

¹¹⁸ Franke (2015), s. 10.

¹¹⁹ United Nations General Assembly: Developments in the field of information and telecommunications in the context of international security. UN GA, 2014 [<https://digitallibrary.un.org/record/265311>], luettu 12.5.2023.

¹²⁰ Franke (2015), s. 17.

¹²¹ Rantapelkonen (2017), s. 346.

¹²² Giles (2016), s. 6.

¹²³ Protsky, Sophia: *Analyzing Russian Information Warfare and Influence Operations*. Global Security Review, 2019. [<https://globalsecurityreview.com/cold-war-2-0-russian-information-warfare/>], luettu 15.10.2021.

¹²⁴ Giles & Seaboyer (2019), s. 9.

¹²⁵ Thomas, Timothy L.: *Information Weapons: Russia's Nonnuclear Strategic Weapons of Choice*. The Cyber Defense Review, 2020. [<https://www.jstor.org/stable/10.2307/26923527>], luettu 15.10.2021.

¹²⁶ Lange-Ionatamišvili, Elina: *Analysis of Russia's information campaign against Ukraine 2014*, s.32. [https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf], luettu 15.10.2021.

Riippuen toiminnan tavoitteesta, informaatioidankäynti koostuu kahdesta tyypistä:

- informaatiopsykologisesta sodankäynnistä (asevoimien henkilöstöön ja väestöön vaikuttamiseksi), jota toimeenpannaan luonnollisen kilpailun olosuhteissa, toisin sanoen jatkuvasti¹²⁷; kohteena oleviin henkilöihin vaikutetaan joko päätöksenteon inhimillisen ulottuvuuden kautta tai vaikuttamalla ihmisen kognitiivisiin toimintoihin
- informaatioteknologisesta sodankäynnistä (tietoa vastaanottaviin, kerääviin, prosessoiviin ja lähettäviin järjestelmiin vaikuttamiseksi), jota toimeenpannaan sotien ja aseellisten konfliktien aikana.¹²⁸; kohteena oleviin laitteisiin vaikutetaan muun muassa tietoverkko-operaatioilla tai elektronisen sodankäynnin keinoin.

Informaatiotoimet erityisesti avoimen konfliktin alkuvaiheessa ei ole mitään uutta. Venäläisessä ajattelussa tuo meille vieras sodan alkuvaiheen toiminta on esiintynyt 1920-luvulta asti.¹²⁹ Mahmut Garejev luonnehti tuota vihollisen lamauttamiseen tähtäävää vaihetta vuonna 1995 seuraavasti: ”*Tulevaisuudessa sodan alkuvaihe on todennäköisesti avain ja ratkaiseva vaihe, sillä monella tapaa se määrittää sodan lopputuloksen. Toisin kuin menneisyydessä, sota voi alkaa ilman maahyökkäystä. ...on kaikkein tärkeintä yllättää, ja salata huolellisesti se mihin pyrkii, harhauttamalla vastustaja.*”¹³⁰

Garejevin ajatuksia noudattaen, viimeaikojen kehityksessä konventionaalisen asevoiman osallistuminen on laskettu minimiin ja sen on korvannut informaatiokanavien tehokas käyttö. Maailmanlaajuisen tietoverkon avulla voidaan toimeenpanna massiivinen, suunnattu isku kohteena olevan valtion kansalaisten tietoisuuteen ja siten epävakauttaa valtion tilanne sisältäpäin päivien kuluessa.¹³¹

Informaatioidankäynnin kokonaisuudella on Venäjällä pitkä historia ja informaatioidankäyntikykyä kehitetään Venäjällä yhä. Rantapelkosen mukaan venäläisessä informaatioidankäynnissä on seuraavia ominaispiirteitä¹³²:

- Johtaminen on keskitettyä, ja siinä käytetään henkilöiden välisiä luottamusverkostoja.

¹²⁷ Giles (2016), s. 9.

¹²⁸ Giles (2016), s. 9.

¹²⁹ Giles (2016), s. 35.

¹³⁰ Rantapelkonen (2017), s. 341. Käännös Mahmut Garejevin alkuperäisestä tekstistä.

¹³¹ Giles (2016), s. 17-18.

¹³² Rantapelkonen (2017), s. 365.

- Avautuvia tilaisuuksia kyetään käyttämään nopeasti ja rohkeasti hyväksi. Päätöksenteo perustuu tällöin intuitioon.
- Monimutkaisiin ongelmiin kyetään löytämään yksinkertaisia ja käytännöllisiä ratkaisuja olivatpa ne sitten hyviä tai huonoja.
- Venäjä kehittää jatkuvasti informaationsodankäynnin teoriaa, oppeja ja taitoja käymällä sotia ja keräämällä sotakokemuksia. Näin ollen Venäjän kyky käydä seuraava informaationsota pitäisi olla mennyttä parempi.
- Informaatio on Venäjän politiikalle elintärkeää, ja siksi se pitää informaatioturvallisuutta strategisena asiana jatkossakin.
- Venäjä vaalii kansallisia intressejä myös informaatioympäristössä. Venäläinen informaationsodankäynti perustuu ensisijaisesti poliittisiin tavoitteisiin sekä henkeen ja ideaan Venäjästä. Näin ollen venäläinen informaationsota perustuu pravdaan, mutta ei siis kokonaan, koska se on samalla kietoutunut istinaan¹³³, jolloin venäläinen informaationsodankäynti ei ole kuitenkaan pelkästään propagandaa.
- Informaationsodankäynti on oleellinen osa venäläistä sodankuvaa, eikä sen keskeinen sisältö muutu lähitulevaisuudessa.
- Jatkuvan informaatiovaikuttamisen merkitys kasvaa, koska Venäjä haluaa lisätä niin alueellisesti kuin maailmanpoliittisestikin vaikutusvaltaansa. Venäläisen informaatiovaikuttamisen kanavat ja keinot lisääntyvät tulevaisuudessa.
- Venäläisen informaationsodankäynnin lukeminen edellyttää kykyä ymmärtää Venäjää ja venäläisyyttä samanaikaisesti sekä järjellä että tunteella, sillä Venäjä pyrkii voittamaan informaatiokamppailut poliittisen ideologian tasolla.
- Venäjä voi käyttää asevoimaa ennen kuin se aloittaa massiivisen informaationsodankäynnin sotilaallisten operaatioiden oikeuttamiseksi. Tämä edellyttää informaation kontrollointia ja koordinoitua, joka venäläisessä sotateoriassa ja käytännössä on jo tunnistettu tärkeäksi taidoksi.
- Salaaminen ja harhauttaminen ovat keskeinen osa tulevaisuuden venäläistä informaationsodankäyntiä, sillä Venäjä käyttää mitä tahansa tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivaa metodia ja asetta.
- Maaoperaatiot säilyttävät keskeisen aseman tulevaisuuden sodankäynnissä informaationsodankäynnin vahvistumisesta huolimatta.
- Media on tulevaisuudessakin informaationsodankäynnin operaatioalusta ja samalla osapuoli. Sodankäynnin kontrollin merkitys ei katoa, vaan se pyritään ulottamaan jatkossakin kaikkialle mediaan.

¹³³ istina = käytännön realiteetti; pravda = puhuttu totuus.

- Tulevaisuuden venäläisessä informaatiiosodankäynnissä sekoittuvat taistelukentällä järki ja tunteet, totuus ja harhauttaminen, sana ja miekka, keho ja ruumis. Informaatiiosodankäynnistä tulee tahtojen taistelua, informaatiopsykologista sodankäyntiä.

2.4.1 Tutkijan ymmärrys Venäläisestä informaatiiosodankäynnistä ja erityisesti sen informaatiopsykologisesta ulottuvuudesta

Venäläinen informaatiiosodankäynti on läpileikkaavaa. Läpileikkaavuus näyttäytyy niin doktrinaalisessa perustassa, joka kattaa yhteiskunnan turvallisuuden ulottuvuudet niin sotilaalliselta kuin siviili kannalta, kuin toiminnan koordinaation kannalta ulottuen tässäkin sotilaallisesta siviiliyhteiskuntaan strategiselta taktiselle tasolle. Läpileikkaavuus mahdollistaa tarkan suunnittelun strategisella tasolla ja edellyttää informaatiiosodankäynnin perusteiden voimaan saattamista hyvissä ajoin ennen sotilaallisten keinojen käytön aloittamista¹³⁴.

Informaatiiosodankäynti on informaatiokeskeistä. Toimet tapahtuvat

- 1) informaatioavaruudessa (информационное пространство / informatsionnoe prostranstvo) joka on toiminta-alue, joka liittyy tiedon muodostamiseen, luomiseen, muuttamiseen, siirtämiseen käyttämiseen ja varastoitamiseen, kun tavoitteena on vaikuttaa sekä yksilöihin, että yhteiskuntaan ja informaatioinfrastruktuuriin ja informaatioon itseensä.¹³⁵
- 2) Informaatioympäristössä (информационное сфера / informatsionnoe sfera) joka on informaation, informaatioinfrastruktuurin sekä informaatiota keräävien, muodostavien, jakavien ja käyttävien yksilöiden verkosto.¹³⁶

Informaatio nähdään näiden ulottuvuuksien lisäksi myös sodankäynnin keinona ja tavoitteena.

Informaatiiosodankäynti kattaa niin hyökkäykselliset kuin suojaukselliset keinot tiedon keräämisen, prosessoinnin, varastoinnin ja jakelun osalta eri keinoja, kuten tietokoneita, tietoverkkoja ja mediaa käyttäen. Se pitää sisällään kaikki tiedonkäsittelyn ulottuvuudet informaatioteknologiasta massamediaan ja datatieteisiin. Informaatiiosodankäynti kattaa myös informaation saavutettavuuden ja käytön laajemmat yhteiskunnalliset vaikutukset. Informaatiiosodankäynti yhdistää niin tekniset kuin psykologiset keinot vaikutuksen aikaansaamiseksi. Keinojen välillä

¹³⁴ Franke (2015), s. 31.

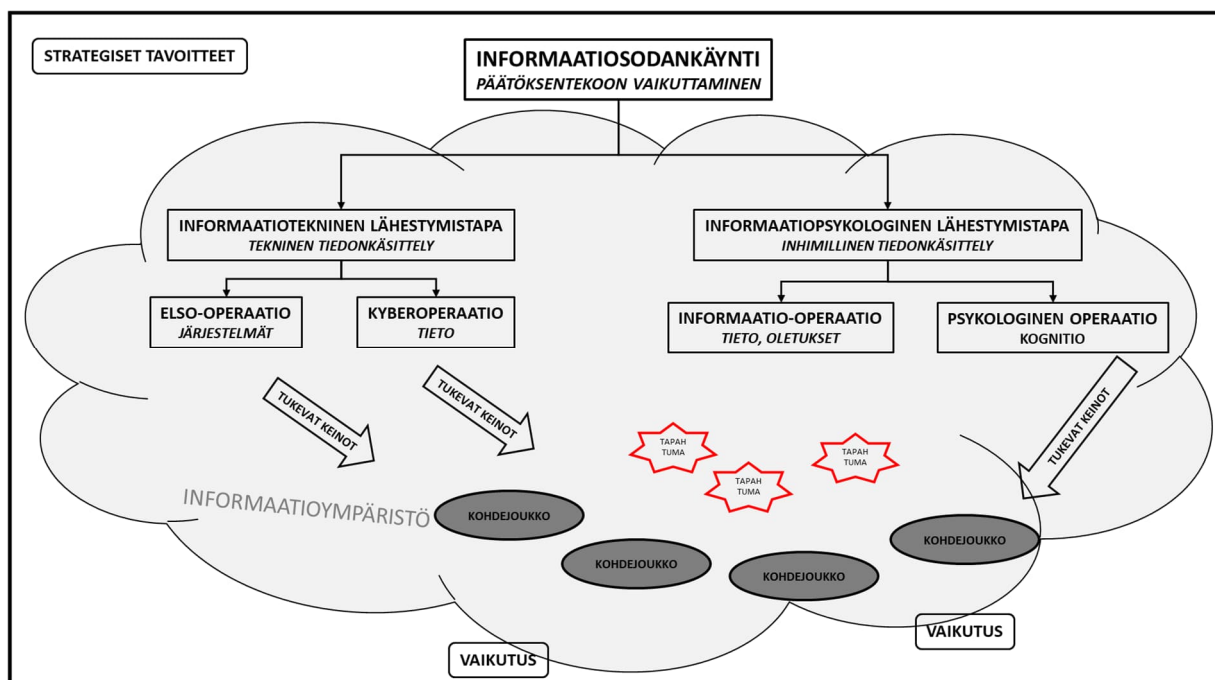
¹³⁵ Franke (2015), s. 14 – Käännös VEN konseptista.

¹³⁶ [https://ru.wikipedia.org/wiki/Информационная_сфера]

on todennäköisesti intensiteettieroja toiminnan tasosta (taktisesta startegiseen) ja aikaulottuvuudesta riippuen.

Informaatiosodankäynti ei erottele kohdejoukkoja kotimaisen ja ulkomaisen kohdeyleisön välillä. Lulu lainaa teoksessaan Frunzea: ”Propagandan avulla oli muodostettava sellainen psykologinen kansallinen asenneilmasto, joka tukee menestykseen kykenevän aseellisen voiman rakentamista.”¹³⁷ Rantapelkosen mukaan kotirintaman yhtenäisyys on informaatio- sodankäynnin a ja o. Venäläisessä informaatio- sodankäynnissä vahva johtaja, selittäessään tapahtumat uskottavasti ja Venäjän ideaan sopivalla tavalla, voi muuttaa tavoitteet kansan silmissä pyhiksi. Silloin usko ja tunne ylittävät informaatio- sodankäynnin argumentit.¹³⁸ Myös Vasara esittää tutkimuksessaan ajatuksen ”pehmeästä” vaikuttamisesta omaa kansaa kohtaan ennen sen tuomista osaksi sotilaallisen voiman käyttöä ja suunnittelua.¹³⁹

Oheisessa kuvassa 6 on esitetty tutkijan käsitys venäläisen informaatio- sodankäynnin kokonaisuudesta.

Kuva 6, Karkea malli informaatio- sodankäynnistä.

¹³⁷ Lulu, Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää: neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne: Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Juvenes Print, Tampere 2014, s. 74–75.

¹³⁸ Rantapelkonen (2017), s.355.

¹³⁹ Vasara (2017), s. 58-59.

Informaatiosodankäynnin informaatiopsykologisessa lähestymistavassa käytetään informaatio-teknologisia ja psykologisia keinoja vastustajan informaatiovarantoihin sekä asevoimien ja väestön tietoisuuteen ja tunteisiin vaikuttamiseksi. Psykologinen ulottuvuus tulkitaan kanavana tai välittämistapana, joka määrittää välitetyn informaation luomisen, siirtämisen, vastaanottamisen, havaitsemisen, sisäistämisen, tallentamisen ja käyttämisen tehokkuuden.¹⁴⁰ Keskiössä on siis inhimillinen tiedonkäsittely, johon vaikutetaan esimerkiksi eri massa- ja yksilötiedon välineiden ja kanavien kautta jaettavalla, pitkäkestoisella ja korkean intensiteetin informaatiokampanjalla, jolla on suunnitellut päämäärät ja tavoitteet¹⁴¹. Tällainen informaatiokampanja voi pitää sisällään esimerkiksi mielipiteenmuokkaukseen tähtäävää oppien asenteiden tai ajatusten levittämistä eli **propagandaa**¹⁴². Tätä voi olla esimerkiksi poliittisen ideologian järjestelmällinen levittäminen, millä pyritään voimakkaasti ja järjestelmällisesti vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen¹⁴³. Informaatiota on voitu myös värittää dis-, mis- tai malinformaatiolla. **Disinformaatiolla** tarkoitetaan tarkoituksella väärennettyä tai harhaanjohtavaa viestintää¹⁴⁴. **Misinformaatiolla** tarkoitetaan tahattomasti virheellistä viestintää eli sitä kun väärää tietoa jaetaan ilman tahallista haitan tai vahingon tavoittelua¹⁴⁵. Jaettava tieto voi olla paitsi sinänsä väärää, myös epätäydellistä, epäselvää, tulkinnanvaraista tai epätarkkaa ja siksi epätäydellisyydestään johtuen ohjaa harhaan¹⁴⁶. **Malinformaatiolla** tarkoitetaan oikean tiedon jakamista tietoista haittaa tai vahinkoa aiheuttaen¹⁴⁷. Totuudenmukaista tietoa julkaistaan tahallisesti yksilön, yhteisön tai valtion vahingoittamiseksi¹⁴⁸.

Niin informaatiolla kuin informaatiiosodankäynnin keinojen valikoimasta löytyvillä erityisillä keinoilla pyritään vaikuttamaan ihmisen kognition eri ulottuvuuksiin. **Kognitiolla** tarkoitetaan ihmisen kognitiivisia toimintoja: tarkkaavaisuutta, päätöksentekoa, työmuistia, visuospatiaalista prosessointia, kielen ymmärtämistä, oppimista ja ajattelua. Kognitioon liitetään myös so-

¹⁴⁰ [<https://dictionary.mil.ru/dictionary/Terminy-RVSN/item/141647/>]

¹⁴¹ [<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1799738>]

¹⁴² [<https://www.suomisanakirja.fi/propaganda>], luettu 9.1.2022.

¹⁴³ [<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:propaganda>], luettu 9.1.2022.

¹⁴⁴ [<https://faktabaari.fi/baaripuhetta/disinformaation-analysointi-ja-faktantarkistusprosessi/>]. luettu 9.1.2022.

¹⁴⁵ [<https://faktabaari.fi/baaripuhetta/disinformaation-analysointi-ja-faktantarkistusprosessi/>]. luettu 9.1.2022.

¹⁴⁶ Haasio, Ari, Disnormaatiivinen ja normatiivnen informaatio, Jyväskylän yliopisto 2015, s. 3. [<https://journal.fi/inf/article/view/53512/16669>], luettu 15.9.2022.

¹⁴⁷ [<https://faktabaari.fi/baaripuhetta/disinformaation-analysointi-ja-faktantarkistusprosessi/>], luettu 9.1.2022.

¹⁴⁸ [<https://mediakasvatus.fi/materiaali/mediavaikuttamisen-muotoja/>], luettu 9.1.2022, kts myös [<https://faktabaari.fi/baaripuhetta/disinformaation-analysointi-ja-faktantarkistusprosessi/>].

siaalinen kognitio ja tietoisuus sekä tiedonkäsittelyn kontrollin ja emootioiden kontrollin välinen yhteys.¹⁴⁹ Ihminen käyttää vakioituja prosesseja havainnoidakseen ympäristöönsä ja tehdäksensä päätöksiä. Kun nämä prosessit joutuvat tekemisiin tuntemattomien asioiden kanssa, ne saavat aikaan kognitiivisia virheitä.¹⁵⁰

Psykologian eri tutkimusalat pyrkivät selvittämään ihmisen ymmärryksen muodostumista uuden tiedon prosessoinnissa sekä sen myötä syntyvien mielipiteiden vaikutuksia käyttäytymisen muutokseen. Tämän prosessin ymmärtäminen on kuitenkin kokonaisuutena erittäin hankalaa ja myös sen lopullisia vaikutuksia on vaikea arvioida. Heurer käsittelee viestin matkaa käyttäytymisen muutokseksi neljänä esteenä, jotka viestin tulee ylittää: tulkinta, arviointi, asenteen muutos, käyttäytyminen.¹⁵¹ Ennen tätä yksilötason käsittelyä vaikuttamisoperaatiolle on täytynyt asettaa tavoite (mihin päätökseen halutaan vaikuttaa), päättää vaikuttamisen väline ja kohde ja sen perusteella rakentaa tuo prosessoitava viesti. Heurerin mukaan näiden tapojen ymmärtämiseksi on keskusteltava refleksiivisen kontrollin teoriasta, joka on formaali teoria parhaan, vastustajan päätöksenteekoon vaikuttamisen, tavan valitsemiseksi. Refleksiivisen kontrollin teoria pilkkoo vastustajan päätöksentekoprosessin neljään osaan (käsitykseen tilanteesta, tavoitteisiin, ”solution algorithm”, päätöksen teko), joihin voidaan vähintään välillisesti vaikuttaa.¹⁵² Tavoiteltaessa vaikutusta poliittiseen päättäjään tai sotilasjohtajaan, vaikuttaminen on hyvin kohdennettua ja voi olla kohtuullisen lyhytkestoista. Laajemmassa vaikuttamisen kokonaisuudessa vaikuttaminen on hidastempoista ja pitkäkestoista ja voi pyrkiä vaikuttamaan yleiseen mielipideilmapiiriin. Tällöin vaikuttamisen tuloksetkuuden arvioiminen voi olla hyvinkin vaikeaa.

Giles on lainannut kokenutta britti-analyytikko Charles Blandya kuvaillessaan tätä vaikuttamisen prosessia. Blandyn mukaan venäläinen sotilaallinen ajattelu katsoo perinteisesti läntistä vastapariaan pidemmälle, sillä ennakointi tarkoittaa kontrollia. Tällaisessa ennakoinnissa, sotilaallinen mieli toimii laatimansa päätöksen tavoitteesta taaksepäin nykyhetkeen, muodostaen oheistavoitteita tukemaan päätavoitteen saavuttamista. Kontrollin saavuttaminen vihollisen päätöksentekoprosessista saavutetaan tarjoamalla hänelle perusteet, joiden varassa hän laatii oman päätöksensä, joka on kuitenkin vastapuolen ennalta päättämä. Tätä tarkoitusta, vihollisen päätöksentekoprosessiin vaikuttamista ja sen kontrollia, varten Neuvostoliitossa ja Venäjällä

¹⁴⁹ Kalakoski, Virpi. *Mikä ihmeen kognitio?* Psykologia.fi, Maanantaiblogi. 25.06.2013. [<http://www.psykologia.fi/maanantaiblogi/73-mikae-ihmeen-kognitio>], luettu 9.1.2022.

¹⁵⁰ Vasara (2017), s. 58.

¹⁵¹ Heurer (1990), s. 8-9.

¹⁵² Heurer (1990), s.6.

on jo pitkään aikaa tutkittu refleksiivisen kontrollin sovelluksia niin salaamisen ja harhauttamisen kuin disinformaation tarpeisiin.¹⁵³

Länsimainen, subjektiivinen tai ymmärtävä kohdeyleisöjen käsittelyn valinnan tapa edellyttää toimenpiteiden vaikutusta arvioivan palautekanavan hyödyntämistä. Tästä poiketen, venäläinen refleksiivisen kontrollin mukaisen informaationsodankäynnin lähtökohtana on arvioida tilanne ja suunnitella oma toiminta ja informaation lähettäminen niin tarkasti, että vaikuttamisen arvioimiseksi luotavalla palautekanavalle ei ole tarvetta. Venäläinen, objektiivisesta maailmankuvasta lähtevä vaikuttaminen, olettaa että yksilön subjektiivisella mielipiteellä ei ole merkitystä suuressa mittakaavassa vaan valitun informaation tuottama vaste on etukäteen ennakoitavissa. Tällaisessa vaikuttamisessa hyödynnetään niitä kohteita, joiden mielipiteet ovat tavoitteiden kannalta tärkeitä. Näin sekä kotimaiset, että ulkomaiset päätöksentekijät ja kohdeyleisöt ovat saman arvioisia vaikuttamisen kohteita.¹⁵⁴

Refleksiivisiä vaikutuksia on mahdollista saada aikaan järjestelmällä, joka operoi informaatioulottuvuudessa, kognitiivisella tasolla, sosiokulttuurissa tasolla ja fyysisesti. Tällä toiminnalla haitataan vihollisen kykyä hyödyntää menestystä, pakotetaan vihollinen hylkäämään oma suunnitelmansa ja tekemään epärationaalisia päätöksiä.¹⁵⁵ Jotta vihollinen saataisiin tekemään tällainen omalta kannaltaan epäedullinen päätös, pitää luonnollisesti tietää miten vihollinen ajattelee¹⁵⁶. Ainakin tiettyyn pisteeseen asti.

¹⁵³ Giles, (2016), s.20.

¹⁵⁴ Vasara (2017), s. 153.

¹⁵⁵ Vasara, (2017), s.58.

¹⁵⁶ Vasara, (2017), s.73.

3 REFLEKSIIVISEN KONTROLLIN MUKAISET KEINOT VAIKUTTAMISESSA

Vasaran mukaan refleksiivisen kontrollin taustalla on Venäjällä käytössä oleva kyberneettinen ja systeemiteoreettinen kokonaisuus, jonka kautta tarkastellaan koko sodankäyntiä ja yhteiskuntajärjestelmän välistä kamppailua. Refleksiivisen kontrollin kehityskaari alkaa 1960-luvun refleksiivisistä yhtälöistä, joilla kyettiin mallintamaan vastustajan päätöksenteon malleja matemaattisesti, ja jatkuu aina nykypäivään saakka. Vasaran mukaan refleksiivisen kontrollin taustalla on rationaalinen päätöksenteko ja se pyrkii siirtämään vastustajalle päätöksenteon objektiivisia perusteita.¹⁵⁷

Vasara on tutkimuksessaan päätellyt, että hallinnan ja kontrollin merkitys on Venäjällä ja Neuvostoliitossa ollut korostuneessa asemassa ympäristön, historian ja sosiaalisten syiden vuoksi. Refleksiivisen kontrollin kehittymiseen osaksi järjestelmän sosiaalista kontrollia sisältyi epäluuloinen, kontrollia korostava ja kompleksien suhde autoritäärisen hallinnon ja autoritääristä johtajuutta edellyttävien kansalaisten välillä. Chutikolin mukaan refleksiivisen kontrollin voidaan katsoa olevan seurausta marxilis-leniniläisen filosofian refleksion käsitteestä. Nämä refleksiivisen kontrollin taustalla vaikuttavat tekijät ovat siis olleet olemassa jo aiemmin, mutta ennen 1960-lukua niitä ei ole käytetty kokonaisvaltaisen teorian tavoin.¹⁵⁸

Dialektisella materialismilla on ollut merkittävä rooli neuvostoliittolaisen sotatieteen ja teorian kehityksessä. Vasaran mukaan Chutikol selittää myös Neuvostoliiton kontrollijärjestelmän toiminnan selittyvän dialektisen materialismin filosofian kautta. Dialektisen materialismin mukaan yksilön tietoisuus on ”sosiaalista tietoisuutta” eli reflektiota sosiaalisesta olemassaolosta yhteisössä. Todellisen objektiivisen maailman nähtiin syntyvän kaikkien todellisen maailman ilmiöiden välisestä vuorovaikutuksesta ja refleктоituvan ihmisen tajunnassa. Tämän taustan kautta ihmiseen kohdistuva kontrolli on parhaiten toteutettavissa vaikuttamalla niihin havaintoihin, joita kohde saa ympäristöstään. Mitä paremmin ihmisten uskomuksia voidaan käyttää hyväksi ja piilottaa päätöksenteon kulttuuriseen kontekstiin, sitä paremmin sosiaalinen kontrolli vaikuttaa. Tällä tavoin refleksiivistä kontrollia voidaan käyttää vastustajan lisäksi myös omien kansalaisten mielipiteisiin vaikuttamiseen.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Vasara (2017), tiivistelmä.

¹⁵⁸ Vasara (2017), s.56-58.

¹⁵⁹ Vasara (2017), s.56.

Vasaran mukaan refleksiivinen kontrolli on Chutikolin toimesta esitetty välttämättömänä kehyskulkuna ja osana venäläistä mielenlaatua. Vasara on se sijaan pyrkinyt osoittamaan, että venäläisessä ja neuvostoliittolaisessa yhteiskunnassa on Stalinin ajan julmuuksien jälkeen ollut tarve kehittää muu tapa kansalaisten hallintaa kuin puhdistukset ja vankileirit. Näin ollen refleksiiviselle kontrollille on ollut olemassa sosiaalinen ja yhteiskunnallinen tilaus, jonka täyttämiseksi on ryhdytty systemaattisesti tutkimaan ”pehmeää” vaikuttamista.¹⁶⁰

Vasaran mukaan järjestelmien tasolla refleksiivinen kontrolli on kahden vastakkaisen refleksiivisen systeemin pyrkimystä päästä vastapuolta korkeampaan refleksioon asteeseen, jolloin alemman refleksioon asteen systeemi on reagoivassa asemassa ja siten kykenemätön päättämään vastapuolen toiminnan todellisia tarkoituksia. Tällaisia refleksiivisiä kilpailevia systeemejä voivat olla esimerkiksi sotilaallisten järjestelmien osalta johtamis- ja taistelujärjestelmien tai poliittisella tasolla kahden vastakkaisen liittouman välinen kamppailu. Vasaran mukaan tällainen yleinen määritelmä ei kuitenkaan ole riittävän tarkka eikä anna käytännön vastauksia refleksiivisen kontrollin toiminnasta. Vasara on omassa tutkimuksessaan tarkastellut refleksiivisen kontrollin kehittymistä 1960-luvulta nykypäivään, jaoteltuna viiteen kehitysvaiheeseen, mukailen Timothy Thomasin vuoden 2002 ”*Reflexive Process and Control*” -julkaisun esittelemää jaottelua.¹⁶¹

Vasara on tutkimuksessaan lähestynyt kehitysvaiheita esittelemällä kehityksen kannalta olennaisia henkilöitä sekä heidän kirjoituksiaan. Nostan tässä luvussa esiin Vasaran keskeisimmät johtopäätökset eri kehityskausilta. Pääpainon asetan kuitenkin Vasaran tutkimuksessaan esiin tuomaan viimeaikaiseen kehitykseen sekä erityisesti Vasaran empiirisen aineiston käsittelyä varten laatimaan refleksiivisen kontrollin kaksijakoiseen malliin.

3.1 Refleksiivisen kontrolli kehitys 1960-luvulta 2000-luvun alkuun

Ympäristö, historia ja sosiaaliset syyt ovat asettaneet hallinnan ja kontrollin korostuneeseen asemaan Neuvostoliitossa ja Venäjällä. Neuvostoideologia perustui absoluuttisen hyvän julistamiseen, minkä rinnalle kuului moraalisen hyvänä jatkuvan viholliskuvan ylläpito. Neuvostojärjestelmä korosti hallinnan merkitystä, joka ilmeni muun muassa talouden viisivuotissuunnitelmina. Kulttuuriseen taustaan liittyy Venäjän ”johtajan” käsite, johon identifioidutaan ja

¹⁶⁰ Vasara (2017), s. 58-59.

¹⁶¹ Vasara (2017), s. 54.

hänet idealisoidaan. Johtaja esitetään puhtaana ja hänelle salittaaan sattumanvaraisuus ja pakottaminen, sillä hyvä tarkoitus pyhittää keinot. Tällainen johtaja toimii omassa erityisessä todellisuudessaan yhteisön rajatun todellisuuden ulkopuolella. Johtajan tai Neuvostoliiton tapauksessa kommunistisen puolueen hallitessa ihmisten virallisia ajatuksia ja ilmaisua, oli ihmisillä tarve elää yksityistä ja julkista elämää. Tähän liittyy kaksoisajattelun käsite, jonka mukaan ihmiset elävät tietoisesti omaa vakaumustaan vastaan tai mukauttavat moraaliaan tarpeen, mukavuuden tai urahakuisuuden perusteella. Samaan kokonaisuuteen liittyy myös ”puolivalheen” vranyo käsite, joka kuuluu luonnollisena osana venäläiseen sosiaaliseen todellisuuteen.¹⁶²

1970-luvulla refleksiivistä kontrollia käsiteltiin julkisesti muun muassa tieteellisissä konferensseissa. Käsitteen salaaminen ei ollutkaan yhtä oleellista kuin sen käytön ja käytännön toimenpiteiden salaaminen. Vastapuolen päätöksenteon mallintamisessa oli todettu peliteorian riittämättömyys ja kyetty mallintamaan päätöksenteon matemaattisia malleja sekä ymmärretty tarve informaation käsittelyn automatisoinnille ja suojaamiselle vastustajan päätöksenteon hallintaan nähden. Peliteoriasta poikkeavassa mallinnussysteemissä esitettiin, että vastustaja hyödyntää omassa päätöksenteossaan käytössään olevaa informaatiota vastapuolesta, ja toisen muokatessa tätä informaatiota omalta kannaltaan edullisesti, muodostuu kamppailua sekä objektiivisten että subjektiivisten tekijöiden kautta tarkasteleva malli. Refleksiivisen kontrollin teorian yhtenä osana esiteltiin refleksiiviset yhtälöt, joissa päätöksenteon elementit esitettiin matemaattisina symboleina. Erityisesti sotilaallisissa piireissä refleksiivinen kontrolli sai osakseen paljon huomiota, sillä sen mahdollisuudet tunnistettiin. Neuvostoliitossa oli siis havaittu järjestelmien kyberneettisen ajattelun myötä refleksiivisen kontrollin merkitys 1970-luvun aikana.

Vasaran mukaan 1980-luvun aikana Neuvostoliitossa oli kyetty muodostamaan teoreettinen ja käytännöllinen pohja refleksiivisen kontrollin käyttämiseksi niin omien joukkojen kuin vastustajan päätöksenteon simuloimiseen ja hallitsemiseen. 1980-luvun kehitykseen kuuluu käytännön sovellutusten kehittyminen, jossa luotiin ajatus kahdesta tavasta toteuttaa kontrollia: kognitiivisesta (vihollisen informaation prosessointiin vaikuttaminen) sekä informatiivisesta (valitaan viestit, joita viholliselle annetaan). Lisäksi tuohon aikaan esitettiin kontrollin kahtiajako konstruktiiiviseen ja tuhoavaan refleksiiviseen kontrolliin. Tämä kahtiajako on ollut oleellisessa osassa myöhemmin esiteltävän analyysimallin rakentamisessa. Viholliseen vaikuttamisen nähtiin kohdistuvan päätöksentekoprosessiin, jonka tunnistettiin jakautuvan neljään tekijään: 1) ymmärrys tilanteesta, 2) tavoitteet, 3) ratkaisun algoritmi ja 4) päätös. Tutkijoiden mukaan ref-

¹⁶² Vasara (2017), s. 55-59.

leksiivisen kontrollin keinoin kyettiin vaikuttamaan eritoten näistä kahteen ensimmäiseen. Neuvostoliitossa oli 1980-luvulla ymmärretty, että refleksiivisen kontrollin onnistumisen kannalta tärkeintä oli vastustajan liikkeiden ja satunnaisten tapahtumien huomioivan kaiken kattavan suunnitelman laatiminen. Lisäksi huomattiin, että vaikka palaute oli tehokkuuden arvioimisen kannalta hyödyllistä, se ei ollut välttämätöntä refleksiivisen kontrollin toimivuuden kannalta. Vaikka 1980-luvulla tietokoneet eivät mahdollistaneet ajatusprosessien ja psykologisten toimintojen kvantifiointia täsmällisesti, eikä refleksiivisiä yhtälöitä siten voitu täysimääräisesti käyttää hyväksi, pelkkä refleksiivisen kontrollin käsitteiden kautta ajattelemisen loi sen käyttäjälle hyödyllisen toimintamallin ja siten neuvostoliittolaisille etulyöntiaseman.¹⁶³

1990-luvulla Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen refleksiivisen kontrollin kehityksessä pyrittiin käytännön tason toteutusten pohtimiseen. Aiemmat matemaattiset mallit eivät olleet suuressa roolissa, vaan julkaistuissa teksteissä käsiteltiin refleksiivistä kontrollia toiminnallisten ilmene-
mismuotojen kautta. 1990-luvun alkupuolella Yhdysvaltojen ja länsimaiden nähtiin käyttävän informaatiota refleksiivisen kontrollin välineenä. Länsimaita ei kuitenkaan asetettu vihollisen asemaan vaan niiden toimintaa tarkasteltiin esimerkkinä omalle kehitykselle. Refleksiivinen kontrolli tunnistettiin kaikkein monimutkaisimmaksi tavaksi vaikuttaa valtion päätöksentekoon. Tässä vaiheessa pohdittiin myös, millaiseksi uuden Venäjän sotilasdoktriinin tulisi muotoutua. Avoimen doktriinin tulisi sisältää myös refleksiivisiä elementtejä, jotta se aiheuttaa lukijoissa halutun kaltaisia toimia. Refleksiivisen kontrollin edellisten vuosikymmenten teoreetikot tarkensivat omia tulkintojaan refleksiivisen kontrollin kohteista sekä vaikuttamisen keinoista. Tietokoneiden ja tietojärjestelmien lisääntyvä merkitys sodankäynnissä tunnistettiin ja niiden tuomat mahdollisuudet niin refleksiivisten vaikutusten havaitsemisessa kuin refleksiivisen kontrollin uusina kohteina tunnistettiin.¹⁶⁴

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana refleksiivisen hallinnan teorioiden kehittämistä jatkettiin ja sen kokonaisuutta pyrittiin hyödyntämään sotilasoperaatioissa. Vallalla ollut lähentyminen lännen kanssa teki tutkimuksesta ja refleksiivisestä kontrollista julkisempaa ja yhteistyötä tehtiin erityisesti yhdysvaltalaisen tutkijoiden kanssa. Refleksiivinen hallinnan näkökulma levisi Venäjällä uusille tieteenaloille ja se yhdistetään muun muassa henkilöstöhallintaan. Samanaikaisesti tietoteknisten järjestelmien kehitys sekä informaatiovaikuttamisen mukanaan tuomat mahdollisuudet toivat refleksiiviseen kontrolliin uusia ilmenemismuotoja. Simulaatioiden ja vihollisen toimintojen mallintaminen nähtiin mahdollisuutena refleksiivisen

¹⁶³ Vasara (2017), s. 65-69.

¹⁶⁴ Vasara (2017), s. 69-75.

kontrollin vaikutusten arvioimiseen, jolloin osaltaan kyettiin rikkomana vihollisen arvioidun suunnitelman subjektiivista luonnetta. Informaatioteknisten järjestelmien läpätunkevuus vastustajan päätöksenteon ja johtamisen järjestelmien osalta nähtiin refleksiivistä kontrollia helpottavana tekijänä. Georgian sodan tai Etelä-Ossetian konfliktin aikana nähtiin vastustajan päätöksentekoon kohdistuvan refleksiivisen kontrollin mallintamista ja toteuttamista.¹⁶⁵

3.2 Refleksiivisen kontrollin viimeaikainen kehitys

Vuodesta 2010 alkamaan rajattu refleksiivisen kontrollin uusin vaihe sijoittuu aikaan, jolloin Venäjän uusi sotilasdoktriini, jossa NATO nimetään potentiaaliseksi vastustajaksi, on otettu käyttöön, ja Georgian sodasta saatujen oppien mukainen asevoimien suorituskyvyn kehittämisohjelma on aloitettu. Refleksiivisen kontrollin tutkimusta ja siihen liittyviä kirjoituksia esiintyy myös lähtökohdista, joissa alkuperäinen dialektinen ajatus on häivytetty. Lefebvren alkuperäisiä ajatuksia on kuitenkin myös jalostettu ja refleksiiviseen kontrolliin on esitelty kaksitasoinen malli, ja tuotu uusia ulottuvuuksia refleksiivisen kontrollin informaatiopakettien muodostamiseen. Informaatiopaketit nimetään simulakrumeiksi, joka on laajemmin käytössä filosofisena käsitteenä kuvaamaan kopiota tai esitystä, jonka suhde alkuperäiseen on monimutkaistunut tai kyseenalaistunut. Tutkimuksen kehittämisessä on tuotu syvyyttä niin informaatiopakettien muodostamiseen kuin kohteena olevan ihmisen tai järjestelmän eli refleksiivisen kontrollin kohteen tapaan käsitellä saamaansa informaatiota. Vasara esittää, että viimeaikaisesta kehityksestä voidaan todeta, että Venäjällä on pyritty siirtymään refleksiivisistä yhtälöistä lähemmäs taistelutehtävien toteuttamisessa hyödynnettävää käytännön mallia. Refleksiivinen kontrolli si-dotaan yhteen tehtävätaktiikan kanssa samojen tavoitteiden saavuttamiseksi ja joukkojen käytön koordinoimiseksi.¹⁶⁶

3.2.1 Refleksiiviset vaikutukset

Vastustajan päätöksenteon hallintaa, joka loppujen lopuksi tarkoittaa tietyn käyttäytymisstrategian pakottamista refleksiivisen kanssakäymisen kautta, ei voida saavuttaa suoraan, ei voimankäytöllä, vaan tuottamalla hänelle perusteet, joiden pohjalta hän kykenee loogiseen ratkaisuun, mutta joka on ennalta määritelty toisen osapuolen toimesta. Perusteiden siirtäminen on X:n kytkemistä Y:n tilannetta koskevaan reflektioon: tällä tavoin X voi alkaa hallita päätöksentekoprosessia.

¹⁶⁵ Vasara (2017), s.75.

¹⁶⁶ Vasara (2017), s. 82-95.

Prosessi, jossa päätöksenteon perusteet siirretään yhdeltä osapuolelta toiselle, on nimeltään refleksiivinen kontrolli. Kaikki harhauttava toiminta (provokaatio, valehtelu, petos ylipäättään) on refleksiivisen kontrollin aikaansaannosta. (Lefevbre, 1967, s.33–34)¹⁶⁷

Refleksiivisen kontrollin teorian kehittymisen aikana on määritelty päätöksentekoprosessia, sen osa-alueita ja siihen vaikuttamisen kannalta oleellisia kohteita ja kehitetty näitä määritelmiä. Lefevbre on maininnut, että on erityisen tärkeää kyetä vaikuttamaan vastapuolen tilannekuvaan, hänen tavoitteisiinsa tai doktriiniinsa siten, että vastapuoli ei havaitse vaikuttamista.¹⁶⁸ Kenraalimajuri Ionov on muotoillut viholliseen vaikuttamista seuraavasti: painostetaan vihollista, vaikutetaan vihollisen tilanteenarviointiin, vaikutetaan vihollisen tavoitteiden valintaan ja päätöksenteon algoritmiin sekä vaikutetaan päätöksenteon hetkeen. Ja muotoillut nämä uudelleen kaksi vuosikymmentä myöhemmin seuraavasti: voimannäytöt, eri tavat esittää väärää tilannekuvaa, vastustajan päätöksenteon algoritmiin vaikuttaminen ja päätöksentekoaajan muuttaminen.¹⁶⁹ Druzhnin ja Kontorov ovat jaotelleet vastustajan päätöksentekoprosessin neljään eri tekijään: 1) vastustajan ymmärrys tilanteesta, 2) tavoitteet, 3) ratkaisun algoritmi (doktriini) ja 4) päätös. Näistä kaksi ensimmäistä vaihetta tunnistettiin tärkeimmiksi refleksiivisen hallinnan kohteiksi.¹⁷⁰

Refleksiivisen kontrollin kehityksen alkuvaiheen yhtenä vihollisen hallinnan taustaoletuksena pidettiin syvällistä tietämystä vihollisen politiikasta, ideologiasta, sotilasdoktriinista, tavoitteista, joukkojen tilasta, organisaatiosta, psykologiasta, johtajien henkilökohtaisista ominaisuuksista, kahdenvälisistä suhteista ja tunnetiloista. Johtajan päätöksissään käyttämä tieto suodattuu näiden elementtien muodostaman suodattimen läpi.¹⁷¹ Leonenko toteaa, että refleksiivisen hallinnan ytimessä on tämän suodattimen heikon kohdan paikallistaminen ja hyödyntäminen omassa toiminnassa. Vihollisesta saadun tiedon laajuus edesauttaa refleksiivisen kontrollin onnistumista ja sen toimeenpanossa käytetään hyväksi moraalisia, psykologisia ja muita osa-alueita, kuten myös komentajien henkilökohtaisia ominaisuuksia.¹⁷² 1980-luvulla oli ymmärretty, että refleksiivisen kontrollin kannalta oli tärkeintä laatia kaikenkattava suunnitelma, jossa mikään vastustajan tekemä liike tai satunnainen tapahtuma ei ole vaille suunniteltua vastinetta. Samalla havaittiin kuitenkin refleksiivisen kontrollin toimivan ilman jatkuvaa palauteketjua,

¹⁶⁷ Vasara (2017), s.61.

¹⁶⁸ Vasara (2017), s.62.

¹⁶⁹ Vasara (2017), s.63 ja 72.

¹⁷⁰ Vasara (2017), s.66.

¹⁷¹ Vasara (2017), s.63.

¹⁷² Vasara (2017), s.71.

jonka uskottiin tätä ennen olevan välttämätön.¹⁷³ 2010-luvulla Makhinin esitti, että refleksiivisen vaikuttamisen toteuttamiseksi ei tarvitse olla täysin perillä vihollisen ideologiasta, historiasta ja harjoittelusta, vaan suunnittelijoiden tulee kyetä löytämään vihollisen taistelujärjestelmän heikoin kohta ja iskeä sitä vastaan¹⁷⁴

Refleksiivisen kontrollin alku kyberneettisten järjestelmien välisenä teoriana ja sen käytännön sovellutusten luominen voivat herättää kysymyksen, minkä tasoisen joukon toimintaan refleksiivinen kontrolli liittyy. Useampi tutkija on kuitenkin todennut kontrollin olevan käytettävissä kaikilla johtamisen tasoilla. Esimerkiksi Ionenko on todennut neljän vihollisen hallinnan tekniikan toimivan jokaisen tason komentajan tarkastuslistana¹⁷⁵. Reid ja Chutikol ovat liittäneet refleksiivisen kontrollin strategisten ongelmien analysointiin¹⁷⁶. Skortsov, Klokotov ja Turko mainitsevat refleksiivisen kontrollin olevan tapa, jolla pyritään vaikuttamaan valtion päätöksentekoon¹⁷⁷. Lefevbre et. al on 2000-luvun alun tutkimuksessa todennut, että vastustaja ei ole vain ihminen vaan yhteisö, jolla on käytössään strategisista ja taktista informaatiota päätöksentekonsa tueksi¹⁷⁸. Chausovin mukaan refleksiivisen kontrollin menetot on integroitava strategiselle, operatiiviselle ja taktiselle tasolle¹⁷⁹ ja Makhinin kuvaa refleksiivisen prosessin etenevän näillä samoilla tasoilla tietyn prosessin kautta¹⁸⁰.

Vihollisen refleksiivisen hallinnan saavuttamiseksi, riippumatta halutusta johtamistasosta, vihollisen päätöksentekoprosessiin ja sen heikoimpaan kohtaa pyritään vaikuttamaan lähettämällä viholliselle informaatiopaketteja, jotka on laadittu siten, että vihollinen hyväksyy ne oman järjestelmänsä syötteiksi.

Refleksiivisen kontrollin teoria ei problematisoi datan, informaation ja tiedon välistä ristiriitaa vaan olettaa, että voidaan luoda sanomia, jotka otetaan sellaisenaan vastaan vastustajan järjestelmässä. Näiden informaatiopakettien pohjalta voidaan laatia vihollisen refleksiivisen hallinnan metodi, joka Kazakovin, Kirjushinin ja Lazukinin mukaan voidaan määritellä niiden infor-

¹⁷³ Vasara (2017), s.68.

¹⁷⁴ Vasara (2017), s.86.

¹⁷⁵ Vasara (2017), s.72.

¹⁷⁶ Vasara (2017), s.69.

¹⁷⁷ Vasara (2017), s.70.

¹⁷⁸ Vasara (2017), s.78.

¹⁷⁹ Vasara (2017), s.79.

¹⁸⁰ Vasara (2017), s.84.

maatiopakettien järjestetyksi kokonaismääräksi, jotka on lähetetty viholliselle luomaan suotuisat olosuhteet omien joukkojen taistelutehtävien toteuttamiseksi, kuvaamalla joko keksittyä tilannetta tai pyrkien peittämään todellisen tilanteen ja omien joukkojen toiminnan.¹⁸¹

Tarkasteltaessa vastapuolen järjestelmää kohtaan suunnattua vaikuttamista, refleksiivisen kontrollin kehityskulussa on kuvattu useita erilaisia jaottelun malleja, jotka jollain tavoin liittyvät Lefebren alkuperäisiin jaotteluihin. Lefebvre on jaotellut refleksiivisen kontrollin toteutuksen kahteen tapaan: kognitiiviseen (informaation prosessointi) ja informatiiviseen (välitettävät viestit) sekä kahteen tyyppiin: konstruktiviseen eli luovaan ja tuhoavaan refleksiiviseen kontrolliin. Luovan ja tuhoavan kontrollin jakoa noudattaa myös Makhinin.¹⁸² Tämä jaottelu on oleellinen seuraavassa esiteltävän kaksijakoisen mallin kannalta.

3.3 Kaksijakoinen malli refleksiivisestä kontrollista

Aiemmin esitetyllä tavalla, refleksiivisen kontrollin historia on pitkä ja monisäikeinen ja sen sisältöä on määritelty usean tutkijan toimesta. Vasara on tutkimuksessaan laatinut mallin, joka pyrkii kattamaan refleksiivisen kontrollin kokonaisuuden toteutustavoista tavoitteisiin. Vasara on mallissaan mukailnut Lykken, strategian muodostukseen liittyvää, Ends – Ways – Means -jakoa. Vasaran mukaan olennaista mallissa on sen jakautuminen Lefebren ja Makhinin esittämien ajatusten mukaisesti kahteen tapaan, konstruktivistiseen eli luovaan ja destruktiiviseen eli tuhoavaan (Ways). Lisäksi mallissa esiintyvät refleksiivisen kontrollin eri tyypit, kontrollin syötteiden erilaiset muodot sekä eri menetelmät, joilla eri tapojen refleksiivistä kontrollia voidaan toteuttaa (Means.) Mallissaan Vasara on koonnut nämä kaikki yhteen, tavoitteenaan havainnollistaa, mihin kohtaan sotilaallista johtamisjärjestelmää pyritään vaikuttamaan (Ends).¹⁸³

Vasara toteaa että:

*Mallissa keskitytään niihin ominaisuuksiin, joilla pyritään vastustajan hallintaan, ei omien joukkojen tai kansalaisten hallintaan, eikä mallissa muodosteta menetelmien refleksiivisiä yhtälöitä. Taustalla on ajatus siitä, että refleksiivistä kontrollia käyttävä osapuoli pyrkii olemaan osana toisen asteen kyberneettistä systeemiä, joka ohjaa kohdejärjestelmää ja sen päätöksentekijöitä ennalta laaditun suunnitelman mukaisesti.*¹⁸⁴

¹⁸¹ Vasara (2017), s.19 ja s.90.

¹⁸² Vasara (2017), s.65-66, 86.

¹⁸³ Vasara (2017), s. 94.

¹⁸⁴ Vasara (2017), s. 95.

3.3.1 Keinot ja tavoitteet

Vasara esittää laatimansa mallin kolmessa taulukossa eriteltynä arvioon konstruktivistisista (taulukko 1) ja destruktiivisista (taulukko 2) tavoista sekä arvioita halutuista vaikutuksista eri kohteille (taulukko 3).

Konstruktivistisen tavan (Ways) mukaisilla menetelmillä vastustaja pyritään saamaan tekemään haluttuja päätöksiä, ja tuhoavan tavan mukaisilla menetelmillä vastustajan päätöksentekoa pyritään heikentämään ja häiritsemään¹⁸⁵. Tapojen alla olevat menetelmät (Means) on jaoteltu kolmetasoisesti tyyppeihin, syötteisiin ja menetelmiin. Laajimpana kokonaisuutena tunnistettavat tyypit ovat kognitiivinen ja informatiivinen. Kognitiivisessa pyritään muuttamaan vihollisen informaation prosessointia ja informatiivisessa valitaan viestit, jotka viholliselle annetaan¹⁸⁶. Makhinin refleksiivisen kontrollin syötteet esittelevät informaatiopakettia laajemman simulakrumi -termin, joka on laajemmin käytössä filosofisena käsitteenä kuvaamaan kopiota tai esitystä, jonka suhde alkuperään on monimutkaistunut tai kyseenalaistunut (Tieteen termipankki, 2019). Makhinin tarkoitta tällä termillä refleksiivisen järjestelmän tuottamaa simuloitujen vaikuttamisen ärsykettä.¹⁸⁷

Makhinin esittelemä reaali maailman objektien, informaatiomaailman objektien ja psykologisten vaikutusten sekä niiden yhdistelmien tuottamien muunnosten yhdistelmä laajentaa refleksiivisen kontrollin pelkkää informaatiovaikuttamista laajemmaksi kokonaisuudeksi¹⁸⁸. Taulukossa esitetyt reaallinen, informaatio ja psykologinen kuvaavat Makhinin mallin mukaista ensimmäistä syötettä. Reaalinen objekti voi olla esimerkiksi miinoite, informaatio-objekti esimerkiksi lämpösäteilyn tuottama kuva ja psykologisena objektina voidaan pitää komentajan mielessä tapahtuvaa työskentelyä¹⁸⁹.

¹⁸⁵ Vasara (2017), s. 94.

¹⁸⁶ Vasara (2017), s. 65.

¹⁸⁷ Vasara (2017), s. 84.

¹⁸⁸ Vasara (2017), s. 85.

¹⁸⁹ Vasara (2017), s. 85.

Taulukko 1, Konstruktivisen / luovan toteutustavan mukaiset menetelmät ja kohteet¹⁹⁰

REFLEKSIIVISEN KONTROLLIN MALLI TOTEUTUSTAVAN, TYYPIN, SYÖTTEIDEN, MENETELMIEN JA KOHTEIDEN MUKAAN LUOKITELTUNA								
Refleksiivisen kontrollin toteutustapa (Lefebvre, 1984b, Makhnin 2012)	Refleksiivisen kontrollin tyyppi tai malli (Lefebvre, 1984b, Lefebvre et al. 2003, Makhnin 2012)	Refleksiivisen kontrollin syötteet (Makhnin, 2012)	Refleksiivisen kontrollin menetelmät (lähde)	KOHTEET				
				Komentajan persoona ja käyttäytyminen	Komentajan ja esikunnan suunnitelmat	Päätöksenteon tukijärjestelmät	Johtamisjärjestelmä	Toimintaympäristö
Konstruktivinen / Luova	Informatiivinen (IO)	Reaalinen (RE)	Painostaminen ja uhkaaminen (voimannäyttö) (1, 3, 5, 6)	X				X
			Provokaatiot ja joukkojen siirrot ja toiminta (3,6,9)	X				X
	Informaatio (I)	Houkuttelu, ehdottelu ja rauhoittelu (5, 6)	X		X		X	
		Siirretään halutut päätöksenteon tavoitteet, motiivit tai perusteet hallittavaan järjestelmään (3,9)			X			
		Bilateraalisen kanssakäymisen hyödyntäminen kahden osapuolen välillä (3)	X				X	
	Kognitiivinen (KG)	Psykologinen (P)	Kiinnostuksen kohteiden, motivaatioiden ja syiden selvittäminen ja laadinta (4, 5, 7, 8, 9)	X				
LÄHTEET:								
1) Ionov, 1971	5) Ionov, 1995a	9) Makhnin, 2012						
2) Druzhin & Kontorov, 1976	6) Komov, 1997	10) Kazakov, Kirjushin & Lazukin, 2014						
3) Reid, 1987	7) Karankevits, 2006							
4) Leonenko, 1995	8) Chausov, 2010							

Taulukko 2, Destruktiivisen / tuhoavan toteutustavan mukaiset menetelmät ja kohteet¹⁹¹

REFLEKSIIVISEN KONTROLLIN MALLI TOTEUTUSTAVAN, TYYPIN, SYÖTTEIDEN, MENETELMIEN JA KOHTEIDEN MUKAAN LUOKITELTUNA								
Refleksiivisen kontrollin toteutustapa (Lefebvre, 1984b, Makhnin 2012)	Refleksiivisen kontrollin tyyppi tai malli (Lefebvre, 1984b, Lefebvre et al. 2003, Makhnin 2012)	Refleksiivisen kontrollin syötteet (Makhnin, 2012)	Refleksiivisen kontrollin menetelmät (lähde)	KOHTEET				
				Komentajan persoona ja käyttäytyminen	Komentajan ja esikunnan suunnitelmat	Päätöksenteon tukijärjestelmät	Johtamisjärjestelmä	Toimintaympäristö
Tuhoava	Informatiivinen (IO)	Reaalinen (RE)	Harhautetaan ja hämätään vastustajan tiedustelujärjestelmiä valelääkkeitä ja naamioinnilla (1, 2, 3, 4, 5, 7)		X	X		X
			Isketään johtopaikkoihin ja johtajiin (5)		X	X	X	
			Pakotetaan vastustaja reagoimaan halutulla ajan hetkellä tai väsytetään vastustajaa (1,5)	X	X			
	Informaatio (I)	Pelottelu ja epävarmuuden lisääminen, säälimättömyys ja armollisuus (3, 5)	X	X		X		
		Vastustajan maineen pilaaminen värennetyillä tai väärillä informaatilla (5, 8)	X				X	
		Vaiikutetaan vastustajan tilannekuvan muodostamiseen ja tilanneymmärrykseen disinformaatiolla ja hallituilla vuodoilla (Troijan hevoseet) (1,2, 3, 5, 10)	X		X			
Kognitiivinen (KG)	Reaalinen (RE)	Ylikuormitetaan vastustajan päätöksentekoa omalla informaatilla, toiminnalla, doktriinilla tai valmiudella (1, 5, 9, 10)	X	X	X	X	X	
		Hallitaan omien joukkojen lähettämää informatiota tai rajoitetaan vastustajan pääsyä tietoverkkoihin (5,8, 9, 10)	X	X	X	X	X	
		Liittomien muodostaminen ja pettureiden houkuttelu (3,5,8)		X			X	
		Yllättävä isku ja yllätyksen hyödyntäminen (1, 5)		X			X	
		Informaatio (I)	Käytetään hyväksi vastustajan tunnettua doktriinia, hyödynnetään vastustajan refleksiivisen kontrollin yrityksiä tai simuloidaan aiempaa konfliktia (3,5)		X	X	X	X
LÄHTEET:								
1) Ionov, 1971	5) Ionov, 1995a	9) Makhnin, 2012						
2) Druzhin & Kontorov, 1976	6) Komov, 1997	10) Kazakov, Kirjushin & Lazukin, 2014						
3) Reid, 1987	7) Karankevits, 2006							
4) Leonenko, 1995	8) Chausov, 2010							

Vasara toteaa, että:

Laaditusta mallista voidaan havaita, että konstruktivistista refleksiivistä kontrollia hyödyntäviä menetelmiä voidaan toteuttaa kaikilla kolmella syötteellä, joista reaaliset syötteet perustuvat omien joukkojen toimintaan, sekä informatiiviset ja psykologiset syötteet perustuvat vastustajan päätöksentekijöille luotavaan,

¹⁹⁰ Vasara (2017), s. 95.

¹⁹¹ Vasara (2017), s. 96.

omalta kannalta edulliseen lähtötilanteeseen tai tilannekuvaan. Näiden syötteiden perusteella vastustajan arvioidaan päätyvän vapaaehtoisesti omalta kannalta edulliseen päätökseen, joka on pystytty ennakoimaan.

Tuhoavaa refleksiivistä kontrollia voidaan toteuttaa reaalilla ja informaatio-syötteillä, jotka pääosin koostuvat omien joukkojen yllättävästä / harhauttavasta toiminnasta tai vastustajan kannalta haitallisen / sekoittavan informaation syöttämisestä vastustajan järjestelmään ja päätöksentekijöille. Näiden syötteiden perusteella vastustajan päätöksentekokyvyn arvioidaan tuhoutuvan, heikentyvän tai lamaantuvan.¹⁹²

Vasaran mukaan konstruktiiivisen refleksiivisen kontrollin mukaiset menetelmät soveltuvat paremmin käytettäväksi ylemmällä toiminnan tasolla ja pitkällä aikavälillä, sillä ne tarvitsevat toimiakseen yleensä enemmän aikaa kuin tuhoavaa refleksiivistä kontrollia hyödyntävät menetelmät. Vasara huomauttaa myös, että taulukoiden jaottelun mukaisesti konstruktiiivinen kontrolli kohdistuu lähinnä komentajan persoonaan ja toimintaympäristöön. Tuhoavan kontrollin käyttämät menetelmät sen sijaan jakautuvat tasaisesti kaikkiin mallin mukaisiin kohteisiin. Tällainen vastustajan päätöksentekoa lamauttava tai tuhoava toiminta on Vasaran mukaan enemmän perinteisen informaationsodankäynnin mukaista toimintaa, johon kyetään nopeassa aikataulussa ja alemmilla tasoilla.¹⁹³

Vasara tarkastelee vaikuttamisen kohteita myös tavoitteiden mukaisesti jaoteltuna (taulukko 3) ja huomauttaa, että useimmissa käyttämissään lähteissä, tavoitteena on komentajan persoonan ja käyttäytymisen muuttaminen tai tämän päätöksenteon vaikuttaminen. Vasaran mukaan tämä sopii yhteen Ionovin vuonna 1997 esittämään ajatukseen, jonka mukaan vastustajan tilanneymmärrykseen ja tavoitteisiin vaikuttaminen on helpointa, kun itse toimintaan vaikuttaminen on vaikeampaa.¹⁹⁴

¹⁹² Vasara (2017), s. 96.

¹⁹³ Vasara (2017), s.96-97.

¹⁹⁴ Vasara (2017), s.97.

Taulukko 3, Refleksiivisen kontrollin tavoitteet kohteiden mukaan jaoteltuna

		Kohteet				
		Komentajan persoona ja käyttäytyminen (1,2,3,4,5,6,7,9,10,11,12)	Komentajan ja esikunnan suunnitelmat (1,3,4,5,7,8,9,11)		Päätöksenteon tukijärjestelmät (1,2,4,5,6,9,11,12,13)	
Tavoitteet	Konstruktivinen: Komentajan ajatusten, käytöksen ja tahdon muuttaminen, persoonallisten ominaisuuksien hyväksikäyttö, persoonallisen "suodattimen" selvittäminen, tavoitteiden valintaan vaikuttaminen.	Tuhoava: Halutun päätöksen siirtäminen, valmiuden laskeminen, komentajan paineisaminen, luovuuden lamauttaminen.	Konstruktivinen: Vastustajan päätöksenteon vaihtoehtojen ja algoritmien selvittäminen, tavoitteiden, joukkojen tilan ja organisaation selvittäminen, tilaneymmärryksen hallinta, tavoitteiden "luominen" vastustajan suunnitelmiin, vastustajan suunnitelman selvittäminen, oikeiden ärsykkeiden lähettäminen	Tuhoava: Uhkan luominen vastustajan suunnitelmaa vastaan	Konstruktivinen: Vastustajan tilannekuvaan vaikuttaminen, vastustajan tilannearviointiin vaikuttaminen, järjestelmien keräämän informaation hallinta, informaation suodattaminen ja korvaaminen omalla, vastustajan tiedustelijärjestelmän kykyjen arviointi	Tuhoava: Vastustajan estäminen hyödyntämästä uutta tietoa
		Johtamisjärjestelmä (6,9,11)	Toimintaympäristö (2,4,6,10)		LÄHTEET:	
Tavoitteet	Konstruktivinen: Päätöksenteon algoritmien vaikuttaminen	Tuhoava: Johtamisjärjestelmän välittämän tiedon vääristäminen, järjestelmän hajaannuksen aiheuttaminen	Konstruktivinen: Julkiseen mielipiteeseen vaikuttaminen	Tuhoava: Päätöksenteon hetkeen vaikuttaminen, vastustajan "samaistaminen" aiempaan konfliktiin, päätöksentekijöiden mustamaalaaminen ja epäilysten herättäminen	1) Lefebvre 1968 2) Ionov, 1971 3) Druzhin & Kontorov, 1976 4) Reid, 1987 5) Leonenko, 1995 6) Ionov, 1995a	7) Komov, 1997 8) Karankelits, 2005 9) Chausov, 2010 10) Chausov, 2011 11) Makhin, 2012 12) Kazakov, Kijushin & Lazukin 2014 13) Lefebvre et al., 2003

Oheisen taulukon mukaisesti voidaan havaita konstruktivisen toteutustavan sisältävän huomattavasti enemmän tavoiteltavia vaikutuksia, jotka lisäksi ovat hallinnan käyttäjän kannalta edullisia. Tämä on huomattavissa varsinkin silloin kun vaikuttaminen kohdistuu komentajaan, komentajan ja esikunnan suunnitelmiin tai päätöksenteon tukijärjestelmiin. Johtamisjärjestelmään ja toimintaympäristöön kohdistuvat tavoitteet ovat sen sijaan luonteeltaan useammin tuhoavia. Vasara huomauttaa tämän havainnon sopivan yhteen käytettävään aikaan liittyvän havainnon kanssa: ”konstruktiviset menetelmät vaativat paremman ymmärryksen vastustajasta ja tämän käytöksen takana vaikuttavista tekijöistä. Onnistuessaan nämä menetelmät tuottavat hallinnan käyttäjän kannalta merkittävää etua. Johtamisjärjestelmään ja toimintaympäristöön kohdistuvat menetelmät voidaan toteuttaa nopeastikin, mutta vaikutukset ovat luonteeltaan lyhytaikaisempia ja vaativat nopeampaa hyväksikäyttöä.”¹⁹⁵

3.4 Pohdintaa ja tässä tutkimuksessa käytettävä sovellus

Vasara on luonut mallinsa laajaan tutkimuskatsaukseen perustuen ja testannut sen toimivuutta sotaharjoitusviestinnän aineistoon. Vaikka tässä tutkimuksessa kokonaisuus onkin jossain määrin erilainen, on malli sellaisenaan käyttökelpoinen tähän tutkimukseen sillä tutkimuksen tavoitteet ovat yhtäläisiä. Kuten Vasara on omassa tutkimuksessaan todennut, mallissa keskitytään ominaisuuksiin, joilla pyritään vastustajan hallintaan, ei omien joukkojen tai kansalaisten hallintaan. Vasara on myös omassa mallia koskevassa pohdinnassaan todennut jättäneensä pois toiminnan tasoon liittyvän ulottuvuuden. Vasaran mukaan keskustelu refleksiivisen kontrollin soveltuvuudesta eri toiminnan tasoilla on herännyt vasta 1980-luvulla ja silloinkin yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa. Venäläisessä keskustelussa toiminnan tasot nousevat esiin vasta 2010-

¹⁹⁵ Vasara (2017), s.97.

luvulla ja silloinkin todetaan refleksiivisen kontrollin noudattavan samaa toimintamallia kaikilla toiminnan tasoilla. Vasaran mukaan Timothy Thomas onkin todennut refleksiivisen kontrollin olevan käyttökelpoista taktisella, operatiivisella, strategisella ja geopolitiisella tasolla.¹⁹⁶ Näin ollen refleksiivisen kontrollin teoria on yhtä lailla toiminnan tasot läpileikkaava kuin aiemmin muodostettu käsitys informaatioidankäynnistä.

Vasara on tutkimuksessaan myös tuonut esiin avointen doktriinien luotettavuuden tarkastelun ja niiden mahdollisen käytön osana refleksiivistä vaikuttamista vastustajan tai lukijan vakuuttamiseksi tietyistä toiminnasta tai menetelmästä, jolloin lukija jatkaa tuon informaation jakamista. Vaikka tuota mahdollisuutta ei voida täysin sulkea pois, Vasara on nojannut mallinsa rakentamisen laajaan, niin ajalliseen kuin tutkijoiden määrään, aineistoon.¹⁹⁷

Kuten todettua, Vasaran tutkimuksessa käsiteltiin Venäjän strategisten harjoitusten aikaista harjoitusviestintää, jota pääosin toteutti sotilaat ja sotilaslehdistö. Omassa tutkimuksessani käytettävä media-aineisto on Venäjän valtion ulkoministeriön tuottamaa. Liityntä taktiseen tai operatiiviseen sotatoimeen on ensi sijassa ajallinen. Toki jäljempänä voidaan pohtia, onko sotilasjoukkojen toimeenpanemat reaali maailman liikkeet liitettävissä osaksi refleksiivisen kontrollin mukaisia informaatiopaketteja. Omassa tutkimuksessani käytän Vasaran laatimaa mallia sellaisenaan media-aineiston tarkasteluun. Oletuksena kuitenkin on, että kohdejoukot ovat laajempia tai ainakin muita kuin Vasaran tutkimuksessa, jolloin mallin taulukoissa esiintyvät kohteet (Ends) tullaan nimestään huolimatta pitämään toiminnan tason puolesta avoimina ja pikemminkin pyritään tarkastelemaan, nouseeko mallin mukaisella jaottelulla joku tietty kohdejoukko esiin. Tokikin taulukossa kolme esitetty komentaja voi yhtä lailla olla pataljoonan kuin valtion johtaja ja esikunta voi yhtälailla olla sotilaskomentajan kuin poliittisen komission tukijoukko. Toisaalta informaatioidankäynnin viitekehyksessä tarkasteltaessa, yksittäinen ihminen tai ihmisjoukko on yhtä lailla merkittävä tekijä kokonaisuuden kannalta kuin komentaja.

Vasara on esittänyt arviossaan, että luovan tavan menetelmien käyttö vaatii enemmän aikaa kuin tuhoavan tavan menetelmien käyttö. Vasara on myös arvioinut, tuhoavan tavan keinojen olevan helpommin taktisen tason toimijoiden käytettävissä. Omassa tutkimuksessani voisi olettaa tapojen välisen painotuksen muuttuvan eri tarkastelujaksojen välillä. Jälkikäteen kun tiede-

¹⁹⁶ Vasara (2017), s. 98.

¹⁹⁷ Vasara (2017), s. 99.

tään Venäjän aloittaneen laajamittaisen hyökkäyksen Ukrainaa keväällä 2022 voisi olla nähtävissä enemmän luovia keinoja vuoden 2021 alkupuolella, tuhoavien keinojen lisääntyessä vuoden loppua kohti.

4 TUTKIMUKSEN TARKASTELUJAKSO JA UKRAINAN KRIISI VUONNA 2021

Tutkimusprosessin alkaessa tutkimuksen ajanjaksoksi oli valikoitumassa Ukrainan kriisin alkuvuodet ja Krimin valtauksen liittyneet tapahtumat. Keväällä 2022 Venäjän hyökkäyksellä alkanut täysimittainen sota Ukrainassa muutti kuitenkin tarkastelujakson käsittelemään vuotta 2021. Oliko vuoden 2021 tapahtumista nähtävissä sellaisia ilmenemisiä, jotka olisi voitu tulkita varoitusmerkeiksi tulevalle?

Keväällä 2014 tapahtuneista presidentti Janukovitšin vaalitappiosta alkaneista tapahtumista, joiden jatkumona voidaan nähdä Krimin valtaaminen ja Itä-Ukrainan kansantasavaltojen kannannousu, oli kulunut lähes seitsemän vuotta. Ukrainan uusi hallinto ja kansainvälinen yhteisö oli reagoinut nopeasti Venäjän aggressioon Ukrainan alueella ja Euroopan Turvallisuus ja Yhteistyöjärjestö (ETYJ) aloitti, Ukrainan pyynnöstä, tarkkailutehtävän jo maaliskuussa 2014¹⁹⁸. Kesällä 2014 Normandian maihinnousun 80-vuotisjuhlallisuuksien ohessa tavanneet Ranskan, Saksan, Ukrainan ja Venäjän johtajat, sittemmin nimetty ”Normandian formaatiksi” (Normandy Format) ja sen käynnistämä Ukrainan, Venäjän ja ETYJ:n kolmikantaryhmä (Trilateral Contact Group/TCG) olivat keskeisimpiä toimijoita syksyllä 2014 laaditulle Minskin pöytäkirjalle ja julkilausumalle sekä keväällä 2015 laadituille Minskin sopimusten toimeenpanosopimukselle.¹⁹⁹ Laadituista Minskin sopimuksista ja niiden toimeenpanoa valvomaan asetetusta ETYJ:n tarkkailumissiosta huolimatta Normandian formaatin tapaamiset olivat kuitenkin tauolla lokakuusta 2016 aina syksyyn 2019 asti, jolloin Ukrainan vasta valittu presidentti Volodymyr Zelenskyi mainitsi Venäjän kanssa käytävät rauhanneuvottelut virkakautensa tärkeimmäksi asiaksi.²⁰⁰ Kesällä 2020 Ukrainalle myönnettiin NATO:n Enhanced Opportunity Partner-status ja syksyllä presidentti Zelenskyi hyväksyy kansallisen turvallisuuden strategian, jonka tavoitteena on NATO-jäsenyys.²⁰¹

¹⁹⁸ Cantin Heather, Walter Kemp, Richard Murphy, Nicholas J. Stewart (eds.): *A Peaceful Presence – The First Five Years of the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine*. [https://www.osce.org/files/f/documents/4/6/491220_0.pdf], luettu 28.12.2022.

¹⁹⁹ Lohsen Andrew & Morcos Pierre: *Understanding the Normandy Format and Its Relation to the Current Standoff with Russia*. Center for Strategic and International Studies, 2022. [https://www.csis.org/analysis/understanding-normandy-format-and-its-relation-current-standoff-russia], luettu 28.12.2022.

²⁰⁰ DW: *Ukraines Zelenskiy proposes peace talks with Putin, 2019*. [https://www.dw.com/en/ukraines-zelenskiy-proposes-peace-talks-with-putin/a-49515524], luettu 28.12.2022.

²⁰¹ Walker, Nigel: *Ukraine crisis: A timeline (2014 – present)* House of Commons Library, 2022, s. 16

Minskin sopimuksen toimenpiteet ja vaatimukset olivat alusta asti sellaiset, että konfliktin kumpikaan osapuoli ei ollut niihin täysin tyytyväinen. Erityisesti sopimuksen toimenpiteiden toimeenpanon järjestys on aiheuttanut ristiriitoja – tai ollut keino hyväksyä sopimus, mutta perusteen toimeenpanon estämiselle. Valtaosa ukrainalaisista on vastustanut sopimuksia, sillä he ovat kokeneet niiden antavan liikaa itsevaltaa Donetskin ja Luhanskin alueille, jotka koetaan Kremlin käskyläisiksi. Lisäksi sopimuksessa edellytetyt poliittisia uudistuksia epäillään lainsäädännöllisiksi Troijan hevosiksi, joita ei siten haluta tehdä. Venäjän suhtautuminen sopimusten toimeenpanoon on ollut välttelevää ja Venäjä onkin pitänyt kiinni asemastaan vain sovittelijana, joka ei ole aktiivinen osapuoli konfliktissa. Venäjä on kiistänyt omien joukkojensa läsnäolon Itä-Ukrainassa. Lisäksi Venäjä on edellyttänyt vuoropuhelua Kiovan ja Donetskin sekä Luhanskin separatistihallintojen välillä ulkopoliittisin perustein, mihin Ukraina ei ole suostunut.²⁰²

Syyskuussa 2014 laaditussa Minskin sopimuksessa sekä 2015 laaditussa kyseisen sopimuksen toimeenpano muistiossa oltiin sovittu muun muassa seuraavista asioista:²⁰³

- aseiden käytön ja hyökkäystoimien lopettamisesta
- raskaiden aseiden siirtämisestä kantamansa päähän kontaktilinjasta
- miinoitteiden ja sulutteiden rakentamisen lopettamisesta
- lennokkien käytön kieltämisestä kontaktilinjalla
- ETYJ:n tarkkailutehtävästä ja sen velvoitteista
- laittomien ryhmien aseriisunnasta ja ulkomaisten taistelijoiden sekä sotilaskaluston siirtämisestä pois Ukrainan maaperältä
- Ukrainan valtionrajojen palauttamisesta Kiovan hallintaan
- alueellisten vaalien järjestämisen valmisteluista
- lainsäädännöllisistä uudistuksista, joissa huomioidaan myös Luhanskin ja Donetskin erityisasema

Tutkimuksen tarkastelujaksolle osuu myös Venäjän asevoimien kehittämisohjelmien sauma-kohta. ”Putinistilainen” asevoimien uudistuksen alku voidaan sijoittaa jo presidentti Putinin ensimmäiselle presidenttikaudelle. Käytännössä muutosvastarinta niin asevoimien kuin Neuvostoliiton romahduksen myötä kaaoksesta hyötyneiden joukossa oli niin vahvaa, että todelliset muutokset eivät alkaneet vielä useaan vuoteen. Vuonna 2008, silloinen pääministeri Putin asetti

²⁰² Lohsen & Morcos (2022).

²⁰³ *Package of measures for the Implementation of the Minsk agreements, Memorandum of the Trilateral Contact Group – Minsk, Sept 19, 2014.* [https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/UA_150212_MinskAgreement_en.pdf], luettu 15.10.2022.

uudistuksen määrääjäksi vuoden 2020 ja tavoitteeksi ”uudistetut asevoimat, jotka toimivat nykyaikaisten vaatimusten mukaisesti.”²⁰⁴ Vuoden 2008 Georgian sota osoitti karulla tavalla Venäjän asevoimien heikkouden tilan, jota korjaamaan laadittiin vuoden 2010 lopussa varustamisohjelma gosudarstvennaia programma vooruzheniia (GPV) 2020. GPV 2020:ta seurasi vuonna 2018 alkanut GPV2027. GPV2020 oli luonteeltaan laajamittainen ja tuottikin ensimmäistä kertaa Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen merkittäviä määriä uutta ja modernisoitua kalustoa asevoimien käyttöön²⁰⁵. Vuoden 2017 loppuun mennessä GPV2020 oli osoittanut Venäjän puolustussektorin kyvyn tuottaa neuvostoajan suunnitelmiin perustuvaa uutta sekä modernisoida olemassa kalustoa. Kokonaisuudessaan 59,5% asevoimien kalustosta ilmoitettiin olevan modernia vuoden vaihteessa 2017-2018. Sen sijaan oli kuitenkin käynyt ilmi, että puolustusteollisuudella oli vaikeuksia tuottaa täysin uutta kalustoa ja muun muassa uusien ARMATA taistelupanssarivaunujen, Lada-luokan sukellusveneiden ja Su-57 hävittäjien tuotanto ei yltänyt tavoitteisiin.²⁰⁶ GPV2027 myötä on odotettavissa keskittyminen korkeampaan laatuun ja modernimpiin järjestelmiin. Ohjelmassa korostetaan liikkuvuutta ja joukkojen nopeaa käytettävyyttä tukevia järjestelmiä sekä johtamisen ja valvonnan (C2 ja ISR) järjestelmien kehittämistä.²⁰⁷

4.1 Aikajana

Oheiseen aikajanaan (kuva 7) on koottu keskeisiä tapahtumia, sotilaallisia harjoituksia, sekä joukkojen siirtoja vuoden 2021 aikana. Tämän aikajanan tapahtumat muodostavat kiinnostavat informaatioympäristössä tapahtuvien asioiden seuraamiselle.

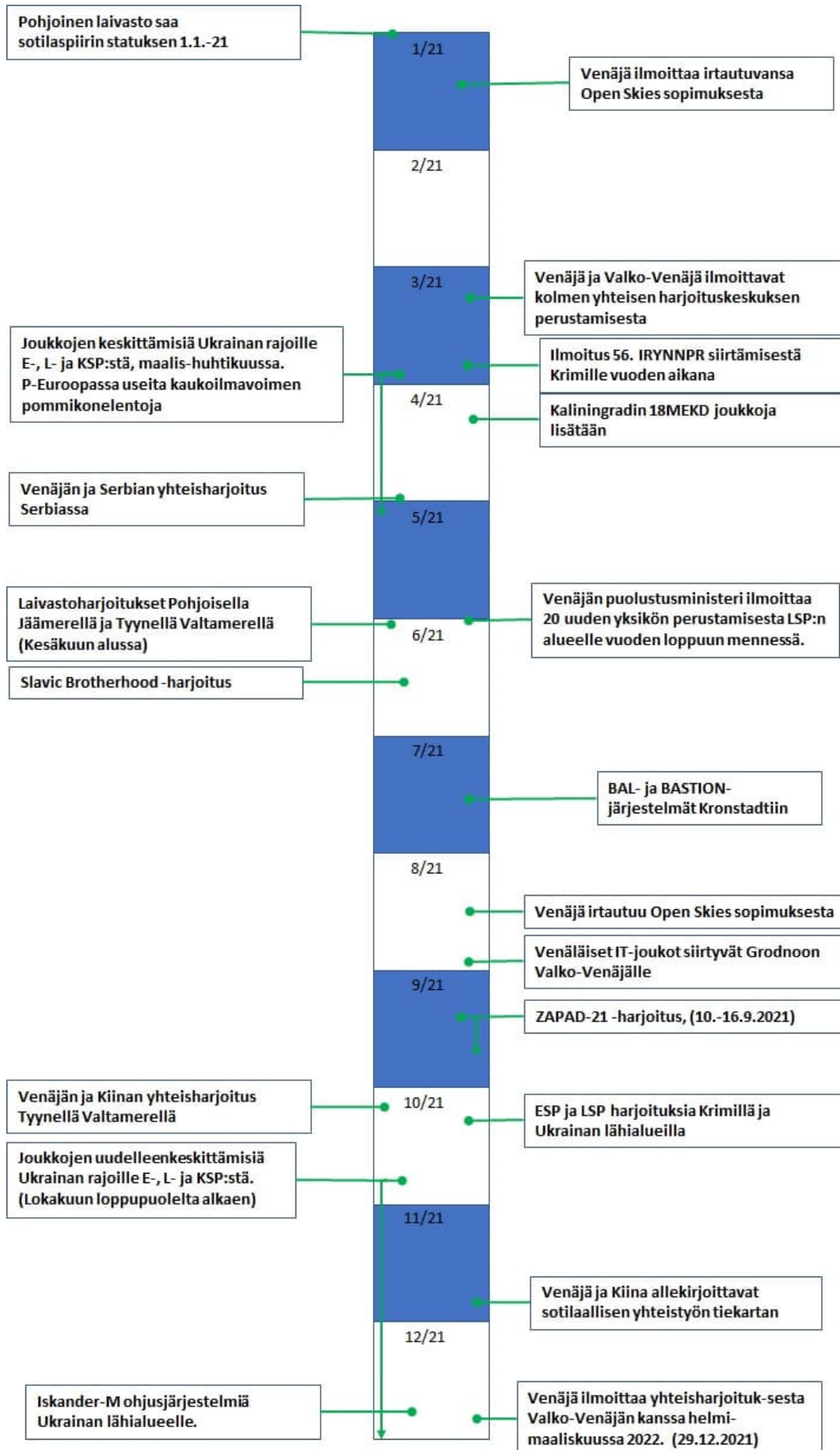
Aikajanan muodostamisessa on tukeuduttu pääosin georgialaisen Rondeli Foundationin julkaisemiin Russian Military Transformation Tracker -raportteihin sekä Rondeli Russian Military Digest -viikkojulkaisuihin. David Batashvili on kaikkien näiden raporttien kirjoittaja. Lähteiden yksilöimisen helpottamiseksi, viittaa edellä mainittuihin raportteihin ja viikkojulkaisuihin niiden nimen lyhenteellä RMTT (Russian Military Transformation Tracker) tai RRMD (Rondeli Russian Military Digest) ja järjestysnumerolla.

²⁰⁴ Arpiainen Antti: Venäjän sotilasreformi, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*. Kesseli, Pasi (toim.), Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017, s. 82-83.

²⁰⁵ Connolly Richard & Mathieu Boulée: *Russia's New State Armament Programme – Implications for the Russian Armed Forces and Military Capabilities to 2027*. Chatham House 2018, s.4. [<https://www.chatham-house.org/sites/default/files/publications/research/2018-05-10-russia-state-armament-programme-connolly-boulegue-final.pdf>], luettu 12.1.2023.

²⁰⁶ Connolly (2018), s. 7-8.

²⁰⁷ Connolly (2018), s. 15.

Kuva 7, Aikajana vuosi 2021

Vuoden 2021 alussa tilanne Ukrainan alueella ja Venäjän vastaisella rajalla oli jokseenkin va-
kiintunut. Voimassa olleista Minskin sopimuksista huolimatta Itä-Ukrainan separatistialueilla
oli päivittäisiä tulitauon rikkomuksia ja taisteluissa kuolleista ja haavoittuneista raportoitiin vii-
koittain.²⁰⁸ Vuoden alussa Venäjä ilmoitti irtisanoutuvansa Open Skies sopimuksesta²⁰⁹, minkä
se toteutti lopulta kesällä 2021²¹⁰. Venäjä jatkoi rauhanturvaoperaatiotaan Etelä-Osetiassa läpi
vuoden 2021. Vuodelle 2021 oli leimallista Venäjän entisestään lisääntynyt yhteistyö Valko-
Venäjän kanssa ja vuoden aikana Venäjä onnistui perustamaan kauan tavoittelemansa lentotu-
kikohdan²¹¹ Valko-Venäjälle. Ukrainan lähialueen tapahtumien ohella on huomattava myös
Venäjän aktiivinen toiminta Kiinan kanssa Tyynellä valtamerellä sekä lisääntynyt aktiivisuus
(Saharan eteläpuolisessa) Afrikassa²¹². Vaikka nämä toimet eivät suoraan vaikuta, tulee huo-
mata, että Venäjän toiminta alueellisesti on aina osa laajempaa kokonaisuutta.

4.2 Venäjän järjestämät sotaharjoitukset

Harjoitustoiminta Ukrainan lähialueella oli jatkuvaa koko tarkastelujakson ajan. Jo vuoden
2021 aikana ja eritoten jälkikäteen voidaan todeta, että harjoitustoimintaa on kyetty käyttämään
joukkojen tai ainakin kaluston siirtämiseen toiminta-alueelle Ukrainan läheisyyteen.

Vuoden 2021 aikana perustettiin Venäjän ja Valko-Venäjän yhteiset sotilaalliset koulutuskes-
kukset ja myös yhteisharjoituksia oli säännöllisesti. Tämän lisäksi mainintoja Venäjän ja Ser-
bian välisistä yhteisharjoituksista on useita.²¹³

Maaliskuun loppupuolella Venäjä aloitti joukkojen keskittämisen Eteläisestä-, Läntisestä- ja
Keskisestä sotilaspiiristä Ukrainan rajoille. Harjoituksiin osallistui myös maihinnousualuksia-
ja -joukkoja niin Itämeren kuin Pohjoisesta laivastosta. Huhtikuun alussa Venäjä tiedotti ky-

²⁰⁸ RRMD nro:t 69-114.

²⁰⁹ Khurshudyan, Isabelle: *Russia plans withdrawal from Open Skies treaty allowing surveillance flights after U.S. pullout*. Tammikuu 2021. [https://www.washingtonpost.com/world/europe/russia-open-skies-withdrawal-trump/2021/01/15/5976ddd0-5729-11eb-acc5-92d2819a1ccb_story.html], luettu 15.11.2021.

²¹⁰ Reuters. *Putin signs law taking Russia out of Open Skies arms control treaty*. Kesäkuu 2021. [<https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/putin-signs-law-russian-withdrawal-open-skies-treaty-2021-06-07/>], luettu 15.11.2021.

²¹¹ RRMD nro 98.

²¹² RRMD nro:t 69, 81, 85, 96, 100, 113. Venäläisiä sotilasneuvonantajia ja tai Wagnerin sotilaita mm. Malissa, Keski-Afrikan tasavallassa ja Nigeriassa. Venäjä myi sotilaskalustoa 17:ään Saharan eteläpuoliseen Afrikan valti-
oon. Serbian yhteisharjoitus lisäksi Venäjä toimitti Serbiaan panssarivaunuja ja -ajoneuvoja sekä ilmatorjuntaka-
lustoa.

²¹³ RRMD nro:t 82, 85 ja 86.

seessä olevan valmiusharjoitusten sarja ja joukkojen palaavan kotitukikohtiinsa huhtikuun loppuun mennessä.²¹⁴ Yhdysvaltojen puolustusministeriön mukaan joukkojen keskittäminen oli suurin sitten vuoden 2014 ja ukrainalaisten viranomaisten mukaan joukkojen kokonaismäärä Ukrainan ja Venäjän välisellä rajalla nousi 100 000 – 120 000:een. Alueelle keskitettiin siis jopa 30 000 sotilasta lisää vuosina 2014-2016 infrastruktuurimuutosten myötä alueelle perustettujen ja sijoitettujen noin 87 000 sotilaan lisäksi. Kesäkuuhun mennessä alueelta oli ukrainalaisten arvioiden mukaan poistunut samaan verran joukkoja, kuin sinne kevään aikana keskitettiin. Joukkojen keskittäminen aiheutti Yhdysvaltojen Euroopan joukkojen valmiustason nostamisen ”mahdollisesta kriisistä” ”potentiaaliseen välittömään kriisiin”.²¹⁵

Venäjän vuotuisen harjoitusrytmiin on yleensä kuulunut merivoimien vuosipäivää seuraava laivastojoukkojen toimeenpanema Valtamerikilpi-harjoitus. Vuonna 2021 tätä ei kuitenkaan nähty. Sen sijaan alkukesästä Pohjoisella Jäämerellä ja Tyynellä valtamerellä toimeenpantiin mittavia laivastoharjoituksia. Tyynen valtameren harjoituksessa venäläinen laivasto-osasto toimi noin 300 mailin etäisyydellä Havaijista, mikä on viime vuosiin nähden poikkeuksellinen toiminta-alue Venäjän laivastolle ja toisaalta Yhdysvaltojen laivaston lentotukialusten normaalia toiminta-alueita.²¹⁶

Venäjän vuotuinen strategisen tason suursotaharjoitus toimeenpantiin vuonna 2021 läntisessä sotilaspiirissä. ZAPAD-21 -harjoituksen aktiivivaihe oli syyskuun 10-16 päivä ja harjoituksessa simuloitiin vastausta NATO:n mahdolliselle hyökkäykselle Valko-Venäjälle.²¹⁷ ZAPAD 2021 harjoitus oli lajissaan historian suurin ja siihen osallistui Venäjän puolustusministeriön ilmoituksen mukaan 200 000 sotilasta 14:llä harjoitusalueella. Harjoituksen myötä toteutui myös Venäjän pysyvät tukikohdat Valko-Venäjän alueella.²¹⁸ ZAPAD:ia edeltäneiden viikkojen aikana nähtiin Eteläisessä sotilaspiirissä johtamis- ja logistiikkajoukkojen harjoitus sekä erikoisjoukkojen ja laivaston harjoituksia Sevastopolissa.²¹⁹ ZAPAD:ia seuranneiden viikkojen aikana Eteläisen sotilaspiirin alueella, sekä Georgiassa ja Krimillä toimeenpantiin toistuvia maihinnousu- ja maahanlaskujoukkojen harjoituksia.

²¹⁴ Bielieskov, Mykola: The Russian and Ukrainian Spring 2021 War Scare. CSIS Understanding the Russian Military Today, Center for Strategic and International Studies 2021, s. 5. [<https://www.csis.org/analysis/russian-and-ukrainian-spring-2021-war-scare>], luettu 15.11.2021. Myös Walker (2022), s. 26.

²¹⁵ Bielieskov (2021), s. 1-4.

²¹⁶ RRMD nro:t 85 ja 86.

²¹⁷ Clark, Mason ja George Barros: *Russia's Zapad-2021 Exercise*. Institute for the Study of War 2021. [<https://www.understandingwar.org/backgrounder/russia%E2%80%99s-zapad-2021-exercise>], luettu 15.11.2021.

²¹⁸ Välisluureamet. *Exercise Zapad 2017 Versus Zapad 2021*. [<https://raport.valisluureamet.ee/assets/zapad-2017-vs-zapad-2021.pdf>], luettu 15.11.2021.

²¹⁹ RRMD nro 96.

Lokakuun puolivälissä Mustallamerellä sekä Krimillä, Krasnodarissa ja Stavropolissa järjestettyyn harjoitukseen osallistui ainakin 40 alusta, 4000 eteläisen sotilaspöirin ja 5000 maahanlaskujoukkojen sotilasta.²²⁰ Näiden harjoitusten jatkumona, marraskuun alussa Ukrainan puolustusministeriö arvioi, että Ukrainan rajoilla on 90 000 venäläistä sotilasta ja, että joukkojen liike vaikuttaa olevan normaalista Venäjän maavoimien joukkojen kierrosta poikkeavaa.²²¹

4.3 Venäjän joukkojen siirrot ja uudet perustetut joukot sekä joukkojen varustaminen

Vuosien 2019-2020 aikana Ukrainan rintamalla nähtiin erityisesti ilmapuolustuksen- ja ilmasta tehtävän valvonnan suorituskykyjen kehittämistä. Voronezhin ja Rostov-On-Donin ilmatorjuntarykmenttien kalustoa päivitettiin. Rostovissa ja Voronezissa sijaitseviin armeijan yhtymiin sijoitettiin CUAS (counter unmanned aerial system) -järjestelmiä. Krimillä sijaitsevaan 318. sekalentorykmenttiin sijoitettiin Ka-31R valvontahelikoptereita sekä Forpost-tiedustelulennokkeja. Vuosien aikana lisäksi Mustanmeren laivastoon sijoitettiin Buyan-M-luokan korvetti ja Projekti 22160 partioalus.²²²

Muulla Venäjän raja-alueilla vuosien 2019–2020 aikana tapahtui muun muassa seuraavaa. Kaukasuksen alueella Venäjä sai ryhmitetty joukkoja kaikkiin Etelä-Kaukasuksen maihin (Vuoristo-Karabahin alueelle, Pohjois-Ossetiaan ja Georgiaan). Tarkastelujaksolla perustettiin myös ilmarynnäkköjoukkoja Tšetšeniassa, Dagestanissa, Pohjois-Ossetiassa sekä Stavropolin alueella sijainneisiin mekanisoituihin yhtymiin. Baltian alueella jatkettiin Itämeren laivaston vahvistamista uusilla aluksilla ja sekä Kaliningradin että Pietarin alueen ilmapuolustusjoukkoja modernisoitiin. Kesäkuussa 2020 presidentti Putin allekirjoitti päätöksen, jolla Pohjoinen laivasto muuttuu erilliseksi johtoportaaksi, jolla on sotilaspöirin asema. Pohjoiselle suunnalla perustettiin uusia joukkoja.²²³

Vuoden 2021 ensimmäisen puoliskon aikana Venäjä jatkoi maavoimiensa vahvistamista erityisesti Kaliningradin ja Krimin strategisilla alueilla. Kaliningradiin perustettiin uusi mekanisoitu divisioona, joka merkittävästi vahvensi enklaavin voimaa. Ilmarynnäkköprikaatin siirtämisestä Volgogradista Krimille ilmoitettiin²²⁴. Saman aikaisesti Arktisen alueen joukkojen kehittämistä

²²⁰ RRMD nro 104.

²²¹ RRMD nro 106.

²²² Russian Military Transformation Tracker, Issue 2, [<https://gfsis.org/ge/en/russian-military-transformation-tracker-issue-2-1-august-2019-15-december-2020/>], luettu 10.12.2022.

²²³ RMTT, Issue 2.

²²⁴ Siirto toteutui virallisen ilmoituksen mukaan vuoden viimeisellä viikolla, kts. RRMD nro 114.

jatkettiin. Pohjoinen laivasto sai vuoden alusta sotilaspiirin statuksen.²²⁵ Toukokuussa Venäjän puolustusministeri Shoigu ilmoitti 20 uuden yksikön perustamisesta Läntiseen sotilaspiiriin vuoden loppuun mennessä, riittävän vastuksen luomiseksi NATO:a vastaan.²²⁶ Ensimmäisen vuosipuoliskon aikana Ukrainan lähialueilla olevien joukkojen kalustoa kehitettiin:

- Krimille sijoitettu merijalkaväkiprikaati varustettiin BMP-82A vaunuilla²²⁷
- 247 IRYNNR Stavropolissa sai uusi BMD-4M ja BTR-MD vaunuja²²⁸
- 227 TYKPR Krasnodarskissa sai ZOOPARK vastatykistötutkajärjestelmän²²⁹
- FAGOT panssarintorjuntaohjuksia ainakin 34.MEKPR, Stavropol
- Sputnikiin BMP-82A-vaunuja.

Vuoden 2021 jälkimmäisellä puoliskolla Venäjän asevoimin keskeisimpinä muutoksina olivat uuden mekanisoidun divisioonan perustaminen Volgogradin alueelle sekä ilma- ja ilmapuolustustukikohtien perustaminen Valko-Venäjälle. Syksyn 2021 aikana kävi myös ilmi, että Pohjois-Kaukasukselle oli vuoden 2020 aikana perustettu uusi mekanisoitu rykmentti sekä tykistö- ja ohjusrikaatit²³⁰. Vuoden loppuun mennessä Ukrainan lähialueelle oli perustettu myös uusia ohjus- ja ilmatorjuntaohjusjoukkoja. 56IRYNNPR siirrosta Krimille ilmoitettiin maaliskuussa ja se toteutui juuri ennen vuoden vaihdetta.²³¹ Venäjä pyrki ilmeisesti myös lisäämään liikekannallepanokapasiteettiaan luomalla uuden reservin rakenteen.²³² Toisen vuosipuoliskon aikana Ukrainan lähialueilla olevien joukkojen kalustoa kehitettiin:

- Krimin rannikkopuolustusjoukoille toimitettiin uusia T-72B3M panssarivaunuja²³³
- 217MHLR:lle toimitettiin uusia BMD-4M ja BTR-MD vaunuja²³⁴
- Kaliningradin 11.AK:lle toimitettiin uusia T-72B3M panssarivaunuja²³⁵
- Ukrainan lähialueiden ohjusrikaateja varustettiin Iskander-M järjestelmillä²³⁶

²²⁵ Russian Military Transformation Tracker, Issue 3, [<https://gfsis.org/ge/en/russian-military-transformation-tracker-issue-3-december-2020-june-2021/>], luettu 10.12.2022.

²²⁶ RRMD nro 84.

²²⁷ RRMD nro 81.

²²⁸ RRMD nro 85.

²²⁹ RRMD nro 6.

²³⁰ RRMD nro 95, 47. ohjusrikaati ja 238. tykistörikaati perustettiin jo vuonna 2020 Krasnodar Krain alueelle, mutta siitä ilmoitettiin vasta elokuussa 2021.

²³¹ Russian Military Transformation Tracker, Issue 5, [<https://gfsis.org/ge/en/russian-military-transformation-tracker-issue-5-15-december-2021-15-june-2022/>], luettu 15.7.2023.

²³² Russian Military Tracker Issue 4, [<https://gfsis.org/ge/en/russian-military-transformation-tracker-issue-4-15-june-2021-15-december-2021/>], luettu 10.12.2022.

²³³ RRMD nro 89.

²³⁴ RRMD nro 92.

²³⁵ RRMD nro:t 102 ja 106.

²³⁶ RMTT Issue 5.

Tämän alaluvun kirjauksissa olen keskittänyt pääosin havaintoihin Läntisen ja Eteläisen sotilaspiirin alueilla tapahtuneista muutoksista. On kuitenkin huomattava, että myös muiden sotilaspiirin alueilla on tehty vastaavanlaista joukkojen vahvistamista ja kaluston modernisointia, muun muassa Itäisessä sotilaspiirissä kehitystyö on keskittynyt Japanin vastaiselle raja-alueelle.²³⁷

4.4 Vuoden 2021 keskeiset tapahtumat ja tutkimuksen tarkasteltavat kokonaisuudet

Edellä esitellyn myötä voidaan todeta, että toiminta Ukrainan lähialueella on ollut tarkastelujakson aikana aktiivista ja alueen joukkoihin on panostettu myös materiaalista potentiaalia. Merkityksellistä on huomata myös laivastojen välillä tehdyt kalustosiirrot Mustallemerelle, joka mahdollisti vähintään kahden pataljoonan taisteluosaston yhtenäikaisen maihinnousuharjoituksen. Tämä yhdistettynä laajaan maahanlaskujoukkojen keskittämiseen enteili Ukrainan valmisteluja Ukrainan täydelliseen mereltä eristämiseen. Tosin samaisen, kevään 2021 harjoituksen osalta esitettiin myös arvio, että sillä kompensoitiin edellisen vuoden Kavkaz-harjoituksen järjestämispaikasta johtuvaa koulutuksellista vajeusta Eteläisen sotilaspiirin merivoimajoukoille.²³⁸

Vuoden 2021 tapahtumista valikoitui kolme, ajallisesti hallittavissa olevaa kokonaisuutta, jotka merkittävällä tavalla näkyivät joko Ukrainan lähialueella tai Läntisen sotilaspiirin toiminnassa Euroopan vastaisella rajalla, joiden ympärille rakentui media-aineiston keruu ja tarkastelu tutkimuksen loppuosalta. Nämä tapahtumat ovat:

- 1) huhtikuun Venäjän suursotaharjoitus, jonka aikana Ukrainan rajalle keskitettiin jopa 100 000 - 120 000 venäläistä sotilasta 56 pataljoonan taisteluosastossa, jotka ilmoituksen mukaan vedettiin pois toukokuun alkuun mennessä.²³⁹
- 2) ZAPAD 2021 harjoitus, jonka aktiivivaihe toimeenpantiin 10.-16.9., oli lajissaan historian suurin ja siihen osallistui Venäjän puolustusministeriön ilmoituksen mukaan 200 000 sotilasta 14:llä harjoitusalueella. Harjoituksen myötä toteutui myös Venäjän pysyvät tukikohdat Valko-Venäjän alueella.²⁴⁰
- 3) Lokakuussa alkanut Venäjän joukkojen uudelleenryhmittäminen Ukrainan rajoille, jonka myötä marraskuussa rajoilla oli ukrainalaisten arvioiden mukaan jälleen noin

²³⁷ RMTT Issue 2, 3 ja 4.

²³⁸ Bielieskov (2021), s. 4-5.

²³⁹ Walker (2022), s. 26 ja Bielieskov (2021), s. 3.

²⁴⁰ Välisluureamet (2021).

100 000 venäläistä sotilasta. Joukkojen keskittämisen myötä joulukuussa nähtiin niin EU:n, G7:n kuin NATO:n huolestuneita kommentteja Venäjän aggressiivisesta toiminnasta Ukrainan vastaisella rajalla. Joulukuussa nähtiin myös Venäjän esitys uusista turvallisuusvaatimuksista Euroopassa.²⁴¹

²⁴¹ Walker (2022), s.28.

5 VAIKUTTAMISEN ILMENTYMÄT MEDIAYMPÄRISTÖSSÄ VUONNA 2021

Tutkimuksen lähtökohtana on, aiemmin esitellyllä tavalla, Ukrainan kriisin kehittymisen tutkiminen ja pyrkimys selvittää, onko informaatioympäristössä mahdollista havaita muutoksia, jotka olisivat voineet antaa varoitusmerkkejä vuoden 2022 kevään tapahtumista. Edellisessä luvussa esitelty sotilasjoukkojen toiminta ja siihen liittyvä uutisointi ja näkyvyys informaatioympäristössä on erottamattomalla tavalla osa tätä kokonaisuutta. Tässä tutkimuksessa päätettiin kuitenkin lisätä näiden reaali maailman tapahtumien ja niihin liittyvän uutisoinnin rinnalle osa Venäjän valtion virallista viestintää. Venäjän ulkoministeriön tiedottajan Maria Zaharovan viikoittaiset katsaukset valikoituivat tähän tutkimukseen kahdesta syystä. Yhtäältä näiden katsaus-ten voidaan katsoa olevan valtiollisen tason viestinnän ensilähde, eli niissä ei ole vielä nähtävissä yksittäisen journalistin tulkintaa tai näkökulmaa. Toisaalta vastaavan laista toistuvaa tietodus- tai julkaisulähdettä ei löydy esimerkiksi Venäjän armeijan osalta, vaan sotilaallinen viestintä toimeenpannaan pitkälti esimerkiksi sotilaslehdistön tai harjoitusviestinnän kautta, minkä tulokset on nähtävissä jo edellisessä luvussa esitellyissä koonnoksissa sotilasjoukkojen toiminnasta.

Aineistorajausta tehdessä pohdittiin ensin ulkoministeriön tiedotteiden ja kommentaarien käyttöä, mutta niiden osalta haasteeksi tuli vähäinen määrä ja siten mahdollinen analyysin ohuus. Toisaalta rajausta tehdessä todettiin kuitenkin, että tutkimuksessa ei sinällään ole tarve tuottaa suurta tietomassaa mallin rakentamista varten, sillä tutkimuksessa käytetään Vasaran rakentamaa analyysimallia, eikä sen käytettävyyttä kyseenalaisteta. Näin ollen suppeampikin aineisto riittää mallin käyttämiseen ja testaamiseen. Ulkoministeriön virallisten tiedotteiden ja kommentaarien osalta haasteeksi tuli myös niiden julkaisukieli, joka venäjän lisäksi vaihteli aina aihepiiristä riippuen. Tiedottajan viikoittaiset katsaukset julkaistaan myös englanniksi, jolloin ne ovat helposti käytettävissä. Katsauksen englanninkielinen julkaisu antaa nähdäkseni myös mahdollisuuden olettaa, että käännöstyö on tehty tarkoitusta palvelevalla tavalla, jolloin tarkoitettu viesti ei katoa käännöksen myötä.

Vasara on omassa tutkimuksessaan pohtinut media-aineiston objektiivisuuden ja luotettavuuden ongelmallisuutta. Vasaran mukaan refleksiivisen kontrollin käytön kannalta ei ole kuitenkaan olennaista, miten objektiivisia sen välittämät informaatiopaketit ovat. Vasara on todennut omassa tutkimuksessaan erityisesti ria.ru-sivuston olleen haasteellinen, sillä sen on tiedetty

hyödyntävän toiminnassaan disinformaatiota. Vasaran mukaan tällaisen kanavan käyttö ei välttämättä riitä, kun pyritään löytämään kokonaisia informaatiopaketteja ja pohtimaan niiden takana olevia reflektioita.²⁴² Tässä tutkimuksessa tehdyllä aineistovalinnalla pyritään osaltaan vastaamaan myös tähän Vasaran esiin tuomaan haasteeseen.

5.1 Analysoitu aineisto

Edellisessä luvussa esitellyllä tavalla, Venäjän suorittamien operatiivisen tason sotilaallisten tapahtumien myötä, tarkasteltavaksi valikoitui kolme ajanjaksoa vuodelta 2021: kevään osalta maaliskuun alusta huhtikuun puoliväliin, syyskuun ZAPAD-harjoituksen kokonaisuus sekä lokakuun puolivälistä alkanut joukkojen keskittäminen. Media-aineiston osalta tarkastelua laajennettiin alusta ja lopusta alkaen näiden jaksosten ympärille. Näin ollen media-aineisto kerättiin maaliskuun alusta toukokuun puoliväliin sekä elokuun puolivälistä vuoden loppuun.

Näillä ajanjaksoilla järjestettiin yhteensä 29 ulkoministeriön lehdistöpäällikön tiedotustilaisuutta, joista on kirjallinen tallenne ulkoministeriön internetsivuilla. Noissa 29:ssä puheessa oli yhteensä 785 käsiteltyä otsikkoa tai esitettyä kysymystä, joihin lehdistöpäällikkö vastasi. Luetuja kappaleita oli yhteensä 3922 kappaletta.

Aineiston valinnan jälkeen tiedotustilaisuuksien puheiden sisältö jaoteltiin otsikon ja nopean luennan perusteella aihepiireihin. Tulkinnassa pienin käytetty analyysiyksikkö oli kappale. Aineistosta 492 kappaletta käsitteli suoraan Ukrainaa tai siihen liittyviä tapahtumia. 217 kappaletta käsitteli Neuvostoliiton sankareita tai laajemmin toisen maailmansodan tapahtumia ja taistelua natsismia vastaan toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen. Aineistosta suuri osa oli luonteeltaan tiedottavaa, joten se karsittiin pois jo ensimmäisen lukukerran myötä. Analyysistä karsittiin ensimmäisen lukukerran myötä myös toistuvat Afganistanin tilannetta kommentoivat kappaleet sekä Armenian ja Azerbaidžhanin välisen sodan uutisointi ja kommentointi. Tällä perusteella noin kolmannes aineistoista hylättiin jatkokäsittelystä, joskin myös tästä aineistosta nousi jotain mielenkiintoisia havaintoja.

²⁴² Vasara (2017), s.157.

5.2 Ukrainaan liittyvä media-aineisto tarkastelu ajanjaksolla

Jotta analyysiaineisto olisi helpommin käsiteltävissä ja sidottavissa muuhun tutkimuksen kokonaisuuteen, tarkempi jaottelu konstruktiiivisiin ja destruktiivisiin keinoihin tehtiin vain Ukrainaa sekä ZAPAD21-harjoitusta käsitelleiden tietoalkioiden osalta. Tarkasteltu media-aineisto koostui Venäjän ulkoministeriön tiedottajan viikoittaisista puheista. Tarkasteltujen puheiden yksilöimisen helpottamiseksi, viitataan näihin puheisiin puheenpitäjän nimikirjaimilla Maria Zaharova (MZ) tai Alexey Zaitsev (AZ) sekä puheen päivämäärällä (VV/KK/PP), esimerkiksi MZ 21/03/04. Taulukossa 4 esitetään havaittujen refleksiivisen kontrollin keinojen mukaisten viestien ilmeneminen lähdeaineistossa.

Taulukko 4, Havaitut refleksiivisen kontrollin mukaiset viestit koko media-aineistossa

	IO/I HOUKUTTELU, EHDOTTELU JA RAUHOITTELU	IO/I SIIRRETÄÄN HALUTUT PÄÄTÖKSENTEON TAVOITTEET, MITTIVIT TAI PERUSTEET HALLITTAVAAN JÄRJESTELMÄÄN	IO/I BILATERAAALISEN KANSSAKÄYMISEN HYÖDYNTÄMINEN KAHDEN OSAPUOLEN VÄLILLÄ	KG/P KIINNOSTUKSEN KOHTEIDEN, MOTIVAATIOIDEN JA SYIDEN SELVITTÄMINEN JA LAADINTA	IO/I PELOITTELU JA EPÄVARMUUDEN LISÄÄMINEN, SÄÄLIMÄTTÖMYYSS JA ARMOLLISUUS	IO/I VASTUSTAJAN MAINEEN PILAAMINEN VÄÄRENNETYLLÄ TAI VÄÄRISTELLYLLÄ INFORMAATIOILLA	IO/I VAIKUTETAAN VASTUSTAJAN TILANNEKUVAN MUODOSTAMISEEN JA TILANNEYMMÄRYKSEEN DISINFORMAATIOILLA JA HALLITUILLA VUODOILLA (TROIJAN HEVOSSET)	KG/I KÄYTETÄÄN HYVÄKSI VASTUSTAJAN TUNNETTUA DOKTRINIA, HYÖDYNNETÄÄN VASTUSTAJAN REFLEKSIIVISEN KONTROLLIN YRITYKSIÄ TAI SIMULOIDAAN AIEMPAA KONFLIKTIA	KG/RE LIITTOUMIEN MUODOSTAMINEN JA PETTUREIDEN HOUKUTTELU
MZ 21/03/04	0	13	1	18	1	5	0	0	0
MZ 21/03/12	0	2	0	3	0	0	0	0	0
MZ 21/03/18	2	11	1	31	0	0	1	0	0
MZ 21/03/26	0	6	0	5	1	0	0	0	0
MZ 21/04/01	0	3	1	6	1	0	0	0	0
MZ 21/04/09	3	10	0	16	1	0	0	0	0
MZ 21/04/15	2	12	2	15	1	0	0	0	0
MZ 21/04/22	0	7	0	9	0	1	0	0	0
MZ 21/04/29	0	6	1	5	0	0	0	0	0
MZ 21/05/13	1	4	0	2	0	0	0	0	0
MZ 21/08/19	0	2	0	1	0	0	0	0	0
MZ 21/09/02	0	4	0	5	0	1	0	0	0
MZ 21/09/09	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MZ 21/09/16	2	3	0	11	0	0	0	0	0
MZ 21/09/21	0	2	0	14	0	0	0	0	0
AZ 21/09/30	0	2	0	8	0	0	0	0	0
MZ 21/10/07	0	1	0	3	0	0	0	0	0
MZ 21/10/14	1	9	0	16	0	1	0	0	0
MZ 21/10/21	1	0	0	1	0	0	0	0	0
MZ 21/10/28	0	8	0	14	0	2	0	0	0
MZ 21/11/03	0	0	0	4	0	2	1	0	0
MZ 21/11/10	0	2	0	6	0	0	0	0	0
MZ 21/11/17	1	6	0	16	1	1	0	1	0
MZ 21/11/25	1	4	0	3	1	2	2	0	0
MZ 21/12/01	2	6	0	16	0	3	1	0	2
MZ 21/12/09	2	6	1	11	0	1	1	2	0
MZ 21/12/15	1	17	0	5	1	5	1	0	0
MZ 21/12/24	0	2	0	12	1	3	4	0	0
MZ 21/12/30	0	8	1	9	0	4	1	1	0
	19	156	8	265	9	31	12	4	2

Ennako-oletuksena aineiston osalta oli, että destruktiivisten viestien osuus kasvaisi tarkastelujakson lopulla. Sisällönanalyysin luokittelun perusteella vaikuttaa siltä, että tällainen hienoinen kasvu on havaittavissa. Analyysin luotettavuutta on kuitenkin syytä arvioida ja palaan siihen johtopäätöksiä tehdessäni.

5.2.1 Konstruktiiivisen refleksiivisen kontrollin ilmeneminen ja siltä suojautuminen

Taulukko 5, Konstruktiiivisen menetelmän mukaiset viestit

Konstruktiiiviset menetelmät	
Painostaminen ja uhkaaminen (voimannäyttö)	0
Provokaatiot ja joukkojen siirrot ja toiminta	0
Houkuttelu, ehdottelu ja rauhoittelu	19
Siirretään halutut päätöksenteon tavoitteet, motiivit tai perusteet hallittavaan järjestelmään.	156
Bilateraalisen kanssakäymisen hyödyntäminen kahden osapuolen välillä	8
Kiinnostuksen kohteiden, motivaatioiden ja syiden selvittäminen ja laadinta	265
Yhteensä	448

Tarkastellusta media-aineistosta tulkittiin löytyvän kaikkia muita mallin mukaisia konstruktiiivisiä menetelmiä paitsi ”painostamista ja uhkaamista” sekä ”provokaatioita ja joukkojen siirtoja ja toimintaa”, taulukossa 5 esitetyllä jaolla. Tutkimuksessa tehdyn tietoisien rajauksen mukaisesti, näitä konstruktiiivisen refleksiivisen kontrollin mukaisia keinoja ja niiden toteutumista esitettiin luvussa neljä. Näiden keinojen toteutuminen oli siis perusteena tarkastelujaksolle, jolta analyysin myötä löydettiin muiden keinojen käyttöä.

Aineistosta oli pääosin tunnistettavissa menetelmien yhdistäminen yhteen teemakokonaisuuteen. Yhden Zaharovin tiedotustilaisuudessa käsitellyn otsikon alla pääosin rakennettiin kokonaisuus, jossa pyrittiin tarkentamaan kohdejoukon mielenkiinto tiettyihin asioihin tai teeman osakokonaisuuksiin, tämän jälkeen keskityttiin määrittämään halutut päätöksenteon kohteet ja motiivit asiaan liittyen. Tähän saatettiin liittää houkuttelua tai viitteitä bilateraalisen kanssakäymisen hyödyntämisestä²⁴³. Puheissa käsiteltyjen asioiden sisäinen järjestys oli myös selkeästi rakennettu tarkoituksenmukaisella tavalla. Esimerkiksi puheessa MZ 21/03/18 kohdistettiin ensin mielenkiinto Krimillä järjestettyihin kansanäänestyksiin, joilla laillistettiin niemimaan liittäminen Venäjään, sekä tätä seuranneiden vuosien aikana Venäjän niemimaalle tekemiin panostuksiin. Tätä seuranneessa viestissä siirryttiin kumoamaan YK:n ihmisoikeussihteerin antamat lausunnot Krimin asukkaiden sortoon liittyen.

²⁴³ Esimerkiksi MZ 21/11/17.

Seuraavaksi tarkastelen tarkemmin noita havaittuja vaikuttamisen keinoja sekä niiden mahdollisia kohdejoukkoja. Aineiston perusteella lukumääräisesti suurinta vaikuttamisen keinoa kiinnostuksen kohteiden, motivaatioiden ja syiden selvittämistä ja laadintaa toteutettiin rajaamaan kohdejoukon kiinnostuksen kohteita haluttuihin osiin käsitellystä kokonaisuudesta. Tällaista kiinnostuksen kohteiden rajaamista ja muokkaamista oli havaittavissa kaikissa luetuissa otsikoissa, joissa ylipäätään käsiteltiin Ukrainaa.

Kahden perättäisen otsikon alla pyrittiin esimerkiksi kiinnittämään vastaanottajien mielenkiintoa sananvapauden kokonaisuuteen ensin kohdistamalla kiinnostus merkittävään läntiseen mediaan Le Mondeen ja sen uutisointiin ja väitettyyn haluttomuuteen keskustella Venäjän lähetystön mediaedustajan kanssa ja siten kyseenalaistamalla tuon median objektiivisuus. Tätä seurasi kiinnostuksen kohdistaminen Ukrainan turvallisuusviranomaisten tekemiin päätöksiin sulkea medialähteitä Telegramissa ja internetissä. Tähän liittyen pyrittiin korostamaan läntisten toimijoiden vastuuta sananvapauden varmistamisesta Ukrainassa.²⁴⁴

Vastaavasti Krimin Venäjään uudelleenliittämisen seitsemäntenä vuosipäivänä liittyvässä kommentissa pyrittiin kiinnittämään lukijan mielenkiinto Krimiin Venäjän sisäisenä asiana (domestic agenda), Krimin asukkaiden tahtoon kuulua Venäjään, jota Venäjä tukee mittavilla rakennushankkeilla, sekä Ukrainana vihamielisyyteen ja pahantahtoisuuteen Krimiä ja sen asukkaita kohtaan.²⁴⁵

Syksyn aikana kiinnostuksen kohteeksi nostettiin muun muassa ETYJ:n tarkkailijatehtävä ja sen puutteellinen raportointi, Kiovan hallinnon tarkoituksellinen haluttomuus estää kontaktiryhmän toimintaa sekä läntisten toimijoiden Ukrainaan toimittama aseistus²⁴⁶.

Joulukuussa, ennen Venäjän lännelle lähettämää vaatimusta turvallisuutakuista, vastaavilla viesteillä pyrittiin kiinnittämään lukijan mielenkiinto Euroopan Unionin rooliin Ukrainan aseistamisessa sekä länsimaiden tukemiin, Ukrainan hallinnon toimiin, joiden väitettiin olevan aktiivisia ja pyrkivän estämään Minskin sopimusten toimeenpano. Lisäksi pyrittiin kiinnittämään huomio Ukrainan vihamielisyyteen niin Venäjää kuin Venäjän kansalaisia kohtaan.²⁴⁷

²⁴⁴ MZ 21/03/04.

²⁴⁵ MZ 21/03/18.

²⁴⁶ MZ 21/10/28 ja MZ 21/09/02.

²⁴⁷ MZ 21/12/09.

Lukumääräisesti toiseksi eniten havaittiin päätöksenteon tavoitteiden tai motiivien siirtämistä hallittavaan järjestelmään. Tähän liittyi olennaisella tavalla viestejä edeltänyt mielipidemaisen muokkaus.

Näihin viesteihin kuului läntisten kumppaneiden kehottaminen pidättäytymästä toimista, jotka voisivat lisätä jännitteitä tai kannustaminen suuntaamana omat toimensa tiettyyn suuntaan.

We believe that instead of seeking to destabilize the situation on Russia's borders, London should direct its zeal toward settling the conflict, primarily by encouraging Kiev to strictly observe the Package of Measures to implement the Minsk Agreements

[...]

We once again urge our Western partners to refrain from actions that could artificially increase tensions and are fraught with serious consequences for regional security and stability.

[...]

*We are convinced that it would be in the Venice Commission's interests to avoid situations where its expert and legal potential would be used as an instrument for attaining purely political goals.*²⁴⁸

Viestinnässä tällaiset päätöksenteon perusteet saatettiin pohjata ulkopuolisen toimijan tuottamaan tietoon. Viestin sisällöstä ei pysty välittömästi tunnistamaan, onko tieto tarkkaa ja oikeaa vai joltain osin vääristeltyä. Esimerkkinä tästä on Kaakkois-Ukrainan tilannetta käsittelevä otsikko, jonka alla nojataan EYJ:n tarkkailijatehtävän raportteihin Minskin sopimuksen vastaisista asejärjestelmistä, tulitaukorikkomuksista sekä siviilitappioista ja pakolaistilanteesta ja pyritään siirtämään nämä elementit päätöksenteon pohjaksi jatko toimille. Samalla korostetaan Venäjän pyrkimystä suojata siviilejä ja de-eskaloida tilannetta.²⁴⁹

Venäjän länsimaille lähettämien turvallisuustakuuvaatimusten jälkeen tämän kaltaisissa viesteissä nähtiin Ukrainaan liittyvän viestinnän osalta yksittäinen piikki. Joulukuun puolivälin tiedotustilaisuudessa Zaharova käsitteli YK:n yleiskokouksen äänestystä päätöksestä ”*The problem of the militarisation of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraina, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov*” hallittavaan järjestelmään yritettiin siirtää seuraavanlaisia tavoitteita tai motiiveja: Ukrainan pyrkimysten saaminen pois

²⁴⁸ MZ 21/11/17.

²⁴⁹ MZ 21/04/15.

YK:n yleiskokouksen asialistoilta, Krimin kuuluminen Venäjän sisäisiin asioihin, länsimaiden vastuullistaminen Minksin sopimuksen toteutumisen estämisessä aseistamalla Ukrainaa ja siten tilanteen epävakauttaminen.²⁵⁰

Houkuttelua, ehdottelua ja rauhoittelua esiintyi osana mielipideympäristön muokkausta ja vastustajan järjestelmään siirrettäviä päätöksenteon perusteita, antamaan lisäpontta muulle tarjotulle viestille. YK:n ihmisoikeusapulaispääsihteerin Kirmin tilanteeseen liittyviin lausuntoihin annetun vastineen osalta houkuteltiin ja rauhoiteltiin kumppaneita ja kollegoita tilanteen osalta kannustamalla tutustumaan itse tilanteeseen niemimaalla sekä rauhoiteltiin jatkon osalta lupaamalla lisätä kanssakäymistä Krimin asukkaiden ja kansainvälisten toimijoiden välillä.²⁵¹

Rauhoittelua esiintyi myös Venäjän halukkuutena sitoutua kansainväliseen sopimusjärjestelmään, lupaamalla noudattaa Montreuxin sopimusta sota-alusten liikkumisessa Mustallemerelle²⁵². Rauhoittelua käytettiin myös tukemaan viestiä, jossa kehoitettiin läntisiä toimijoita lopettamaan Ukrainan aseistaminen, lupaamalla Venäjän tekevän kaikkensa estääkseen sisällissodan syttymisen Donbasin alueella²⁵³.

5.2.2 Destruktiivisen refleksiivisen kontrollin ilmeneminen ja siltä suojautuminen

Taulukko 6, Destruktiivisen menetelmän mukaiset viestit

Destruktiiviset menetelmät	
Harhautetaan ja hämätään vastustajan tiedustelujärjestelmää valelaitteilla ja naamioinneilla	0
Isketään johtopaikkoihin ja johtajiin	0
Pakotetaan vastustaja reagoimaan halutulla ajanhetkellä tai väsytetään vastustajaa	0
Pelottelu ja epävarmuuden lisääminen, säälimättömyys ja armollisuus	9
Vastustajan maineen pilaaminen väärennetyllä informaatiolla	31
Vaikutetaan vastustajan tilannekuvan muodostamiseen ja tilanneymmärrykseen disinformaatiolla ja hallituilla vuodoilla (Troijan hevoset)	12
Ylikuormitetaan vastustajan päätöksentekoa omalla informaatiolla, toiminnalla, doktriinilla tai valmiudella	0
Hallitaan omien joukkojen lähettämää informaatiota tai rajoitetaan vastustajan pääsyä tietoverkoihin	0
Liittoumien muodostaminen ja pettureiden houkuttelu	2
Yllättävä isku ja yllätyksen hyödyntäminen	0
Käytetään hyväksi vastustajan tunnettua doktriinia, hyödynnetään vastustajan refleksiivisen kontrollin yrityksiä tai simuloidaan aiempaa konfliktia.	4
Yhteensä	58

²⁵⁰ MZ 21/12/15.

²⁵¹ MZ 21/03/18.

²⁵² MZ 21/04/09.

²⁵³ MZ 21/04/15.

Tutkimus osoittaa, että Venäjän ulkoministeriön viestintäaineistossa esiintyy erilaisia destruktiivisia menetelmiä, joilla pyritään sotkemaan, hidastamaan ja tuhoamaan vastustajan päätöksentekoa. Refleksiivisen kontrollin mallissa on esitelty 11 destruktiivista keinoa, joita yritettiin havaita tutkimuksen media-aineistosta. Aiemmin todetulla tavalla, destruktiivisen kontrollin ilmeneminen keskittyi vuoden 2021 jälkimmäiselle puoliskolle, jolloin tulkittiin viiden keinoon esiintyvän tutkimuksen aineistossa yhteensä 58 kertaa, taulukon 6 esittämällä jaolla. Media-aineistoa tarkastellessa, yhteensä viiden vaikuttamisen keinoon käyttöä ei havaittu lainkaan.

Useimmin havaittuna menetelmänä oli vastustajan maineen pilaaminen väärennetyllä informaatiolla. Tämä yhdistettiin usein konstruktivisiin keinoihin, joissa pyrittiin yhä vaikuttamaan päätöksenteon motiiveihin tai ohjaamaan niitä.

Vääristellyn informaation osalta jouluaattoon ajoittunut tiedotustilaisuus sisälsi laajan kuvauksen Ukrainasta uusnatsi-ideologiaan nojaavien militanttien kehtona. Samaan aihepiiriin liittyen esitettiin Länsi-Ukrainassa sijaitseva Ternopolin kaupunki esimerkkinä kansallissosialismin tukialueena.²⁵⁴

Pelottelu ja epävarmuuden lisääminen, säälimättömyys ja armollisuus destruktiivisena keinona oli havaittavissa niin kevään viestinnässä kuin loppuvuonnakin. Viestit olivat pääosin sidoksissa laajempiin tai alueen ulkopuolisiin toimijoihin. Keväällä viesteissä viitattiin Euroopan Unionin asettamiin sanktioihin vastaamiseen oikeasuhtaisella ”commensurate / proportionate” tavalla²⁵⁵, Kanadan asettamiin sanktioihin luvataan vastata ”*We will not leave ... unanswered*”²⁵⁶ ja Yhdysvaltojen asettamien sanktioiden osalta varoitettiin seuraamuksista, jotka nostavat kahden maailman kohtalosta vastaavan ydinasevallan välistä vastakkainasettelua²⁵⁷.

Vuoden aikana oli havaittavissa myös selkeämpiä fyysisempiä uhkauksia. Kaksi kuukautta ennen vuoden 2021 NATO:n huippukokousta Ukrainan mahdolliseen NATO-jäsenyyteen liittyen todettiin: ”[...] *would result in large-scale escalation in its southeast and may lead to irreversible consequences for Ukrainian statehood*”²⁵⁸. Brittiläis-ukrainalaisen sotilasyhteistyön ra-

²⁵⁴ MZ 21/12/24 ja MZ 21/12/30.

²⁵⁵ MZ 21/03/04 ja MZ 21/02/26.

²⁵⁶ MZ 21/04/01.

²⁵⁷ MZ 21/04/15.

²⁵⁸ MZ 21/04/09.

kentamiseen luvattiin vastata riittävin keinoin *“We must certainly --- take adequate measures”*²⁵⁹. Ja loppuvuodesta Minskin sopimuksen ja Donbassin alueen tilanteeseen liittyen viestittiin ensin Venäjän kansalaisten tukemisesta kiireellisesti: *“We have no other choice but to take urgent action to support Russian citizens”*²⁶⁰. Minkä jälkeen painostettiin niin Ukrainaa kuin läntisiä toimijoita Minskin sopimuksen toimeenpanoon: *“Without this, it is impossible to establish peace, neither in Donbass nor in the whole of Europe”*²⁶¹.

Vastustajan tilannekuvaan liittyvän vaikuttamisen osalta havaittiin kolme kokonaisuutta. Ensimmäisessä tunnustettiin omat sotilaalliset toimet, mutta korostettiin niiden tapahtuvan etäällä Ukrainasta ja olevan luonteeltaan pienimuotoisia. Saman aikaisesti osoitettiin ja syytettiin NATO:n toimivan itse kuvaamallaan tavalla, laajamittaisesti ja laittomasti muiden valtioiden, myös Ukrainan alueella. Samalla vieden Ukrainaan sekä kalustoa, että taistelijoita.²⁶² Ukrainan toimintaan liittyen kuvattiin sotilaallinen toiminta laaja-alaiseksi ja annettiin ymmärtää Ukrainan olevan ainoa aggressiivinen toimija kontaktilinjalla. ETYJ:n raportointia käytettiin tukena näille väitteille.²⁶³ Ukrainan sisäisiin asioihin liittyen annettiin myös perusteita valtion aktiivisesta toiminnasta estää sananvapautta ja median toimintaa valtiossa²⁶⁴ ja pyrittiin luomaan kuva valtion sisäisen koheesion hajoamisesta²⁶⁵.

Liittoumien muodostamiseen pyrkiviä viestejä havaittiin osana viestiä, jossa kiinnitettiin huomio Ukrainan haluttomuuteen edistää Minskin sopimusten toimeenpanoa ja siihen liittyen Saksan ja Ranskan kyvyttömyyteen saattaa Ukraina neuvottelupöytään. Vaikka annettiin ymmärtää, että uusia neuvottelukanavia ei nähdä tarpeellisena, Turkin presidentin toiminta viestittiin olevan länsimaisia kollegoita diplomaattisempaa ja edistyksellisempää.²⁶⁶

Vastustajan tunnetun doktriini hyväksikäyttöön tai vastustajan refleksiivisen kontrollin keinojen suojautumiseen liittyvät viestit käsittelivät Venäjän toimia mustamaalavien informaatio-kampanjoiden paljastamiseen.²⁶⁷

²⁵⁹ MZ 21/11/17.

²⁶⁰ MZ 21/12/15.

²⁶¹ MZ 21/12/24.

²⁶² MZ 21/09/02, MZ 21/11/25, M 21/12/09 ja MZ21/12/24.

²⁶³ MZ 21/12/01 ja MZ 21/12/24.

²⁶⁴ MZ 21/12/15 ja MZ21/12/31.

²⁶⁵ MZ 21/12/24.

²⁶⁶ MZ 21/12/01.

²⁶⁷ MZ 21/12/09 ja MZ 21/12/30.

5.2.3 Kohderyhmät

Vasaran alkuperäisen mallin mukaisesti refleksiivisen kontrollin kohteina voivat olla komentajan persoona ja käyttäytyminen, suunnitelmat, päätöksenteon tukijärjestelmät, johtamisjärjestelmä ja toimintaympäristö.²⁶⁸ Nyt tarkasteltu viestintä on luonteeltaan strategisen tason toimintaa, jossa erityisesti erillistä sotilaallisen järjestelmän kohteisiin vaikuttamista on hankala havaita.

Kuten aiemmin kolmannessa luvussa viittasin, aineistoa analysoitaessa tuo kohdejoukko onkin pyritty pitämään avoimena sillä, kuten Giles toteaa, refleksiivisen kontrollin aktiviteettien ei tarvitse rajoittua päätöksentekijöihin, vaan ne voivat sisältää myös laajempia osia väestöstä. Informaatiovaikuttaminen pitää sisällään faktojen vääristämistä, tai kohdehenkilön emotionaalisten käsitysten määräämistä vaikuttavan kannalta suosiollisiksi. Tällöin kohteina ovat sekä massa, että yksilöllinen tietoisuus. Ne, joita kunnioitetaan yksilöllisellä vaikuttamisella ovat henkilöitä (esim. presidentti, pääministeri, komentajat jne.), joiden päätökset määrittävät kiinnostuksenkohteita vastapuolelle.²⁶⁹ Refleksiivisen kontrollin toimien suunnitelmallisuuteen liittyy pitkä aikaperspektiivi ja toimien intensiteetin vaihtelut. Yleisen mielipideilmapiirin muuttaminen voi olla hidastempoista ja pitkäkestoista. Voiko tällainen laajan ihmisjoukon käytöksen muutos kuitenkin samalla olla yksi pohjustava tekijä komentajan tai johtajan päätöksentekoon vaikuttamisessa? Onko tuolloin refleksiivisen kontrollin ensimmäisen asteen toiminnon onnistuminen tekijä tai edellytys toisen asteen toiminnon onnistumiselle?

Yleisenä huomiona aineistosta oli tunnistettavissa vakioituja jakoja tiettyihin maaryhmiin tai käsiteltyihin entiteetteihin. Yhdysvaltoja käsiteltiin yksittäisenä toimijana, mutta Ukrainaan liittyen se pääosin liitettiin osaksi NATO-kokonaisuutta, vaikka saatettiin mainita tässä yhteydessä erikseen. Euroopan Unionia käsiteltiin usein yhtenä kokonaisuutena, mutta sen ytimeksi nostettiin toistuvasti Saksa ja Ranska ja toisaalta siitä toisinaan eriytettiin Puola ja Baltian maat. Omina kokonaisuuksinaan viestinnässä esiintyivät Balkanin alue, CIS (Commonwealth of Independent States), ASEM-maat (Asia-Europe Meeting) ja ETYJ (Euroopan yhteistyö- ja turvallisuusjärjestö) sekä Afrikan ja Etelä-Amerikan maat. Kiinaa käsiteltiin viestinnässä omana suvereenina entiteettinä.

²⁶⁸ Vasara (2017), s.122.

²⁶⁹ Giles (2016), s.21.

Niin erityisesti Ukrainaan, kuin muihinkin teemoihin liittyen, media-aineistossa nimetään merkittävä määrä yksilöitä. Nimensä on saanut esiin laaja kattaus länsimaiden poliitikoita Josep Borelista, Anthony Blinkeniin ja Heiko Maasiin (muun muassa). Myös kansainvälisten järjestöjen ja median edustajia nimetään aineistossa erikseen, esimerkiksi Ilze Bahnds Kehris (YK:n ihmisoikeusapulaispääsihteeri) ja Faustine Vincent (Le Monden toimittaja). Nämä erikseen nimeltä mainitut henkilöt saivat osakseen varsin suorasukaista kommentointia, jonka pääpainona oli osoittaa epäloogisuuksia ja virheitä heidän kommenteissaan, mikä tuskin oli sattumaa. Vaikuttaa ilmeiseltä, että tämän kommentoinnin tavoitteena ei niinkään ollut vaikuttaa suoraan kyseisiin henkilöihin, vaan pikemminkin toimia osana mielenkiinnon kohteiden muokkausta suurelle vastaanottajajoukolle. Länsimaisten poliitikoiden nimeämisestä poiketen, erityisesti loppuvuodesta destruktiivisten viestien yhteydessä nähdään Ukrainan presidentin Vladimir Zelenskyn sekä joidenkin muiden johtavien ukrainalaisten poliitikoiden yksilöiminen. Näidenkään viestien osalta ei voida suoraan todeta, että viesti olisi suunnattu suoraan kyseisille henkilöille. Toki voitaneen ajatella, että nimeäminen toimii varoituksena ja syyllistämisenä mahdollisiin tuleviin tapahtumiin liittyen. Tämän vastapainona omia johtajia (Putin ja Lavrov) ja heidän sanomisiaan käytettiin perusteena väitteille välitetyille viesteille – presidentin sanoma on kiistämättä totuus.

Komentajan ja esikuntien suunnitelmiin vaikuttamiseksi on käytössä samat konstruktiiviset menetelmät. Viestinnässä eriteltiin useaan otteeseen toimivia esikuntien kaltaisia rakenteita. YK:n yleiskokous, Eurooppa-neuvosto, Pohjois-Atlantin neuvosto, valtioiden pääkaupungit ja esimerkiksi Kiovan regiimi. Näille toimijoille pyrittiin viesteissä tarjoamaan päätöksenteon perusteita ja tavoitteita. Toki tässäkin viestissä on epäselvää, kohdennetaanko nuo perusteet näille toimijoille, vai nimetäänkö ne toimijoiksi tuntien läntisen demokraattisen järjestelmän perusta, jossa äänestäjällä on merkittävä vaikutus tehtyihin päätöksiin. Destruktiivisten viestien osalta länsimaiden – Saksan, Ranskan ja Ukrainan läntisten kuraattoreiden – nimeäminen liitetään vastuuseen niin menneistä kuin mahdollisista tulevista tapahtumista. Oletettavasti viestitään sekä päättäjille että heidän taustavoimilleen, että menneet virheet ovat ajaneet tilanteen tähän ja vastuu laajemmista vahingoista on myös länsimailla, mikäli toimiin ei nyt ryhdytä. Yhtä lailla tällainen viesti välittyy omalle väestölle, perusteena länsimaiden vihamielisyydestä tai ainakin kaksinaamaisuudesta.

Päätöksenteon tukijärjestelmiin voidaan nähdä kohdistuneen sekä suoraa että epäsuoraa vaikuttamista. Omasta toiminnasta kertominen ja toisaalta mielenkiinnon keskittäminen muihin toimijoihin ja oman toiminnan kiistäminen tai vähättely keskeisellä alueella siirtyy suoraan tai välillisesti tiedustelujärjestelmien käyttöön, muokaten päätöksenteon pohja-aineistoa. Eritoten

poliittisessa päätöksenteossa äänestäjäjoukolla on merkittävä asema päätöksenteon osana tai poliittisen toimijan toimintaympäristönä. Mielenkiinnon kohteiden ja motiivien keskittäminen kokonaisuuden kannalta toisarvoisiin asioihin tai mielipiteiden muokkaaminen vääristellyllä tiedolla pakottaa päättäjän käyttämään aikaa ja energiaa joko totuuden perusteluun tai ongelman uudelleenmäärittelyyn. Yhtä lailla Venäjälle myötämielisten ihmisten ollessa osana tukijärjestelmää, saatetaan vaikuttaa siihen millaista tausta-aineistoa päätöksentekijät käyttävät omia suunnitelmiaan laatiessaan. Näin saadaan aikaan päätöksentekojärjestelmän hidastumista tai päätöksenteon kohteen siirtymistä sivuun keskeisestä.

Yleiseen mielipiteeseen vaikuttaminen on keskeisin toimintaympäristöön vaikuttamisen keino. Passiivissa puhuttaessa nostettiin esiin yhteiskunnallisia kysymyksiä, jotka koskettavat kaikkia viestin vastaanottajia. Jää kuva, että pääosa mielipideympäristön muokkauksesta on suunnattu kansalaisille, niin omille Ukrainan, Euroopan kuin Pohjois-Amerikan maiden. Kotimaassa vaikuttamisella pyrittiin nostamaan oman väestön valmiutta vääjäämättä edessä siintävään uuteen natsismin vastaiseen taisteluun. Saman aikaisesti pyrittiin vaikuttamaan länsimaissa poliittisen päätöksenteon tarkkailijoihin ennalta, jotta mahdolliset vastatoimet kyseenalaistettaisiin ja siten päättäjät pakotettaisiin reagoimaan sisäpoliittisiin kysymyksiin Venäjälle suosiollisella ajanhetkellä.

Viestejä, jotka olisi suoraan suunnattu kohti vastustajan johtamisjärjestelmä tai siihen vaikuttamiseen oli vaikea tulkita käytössä olleesta aineistosta. Kuitenkin kaikki yllä mainittu vaikuttaminen nähdäkseni osaltaan kumuloituu vaikutuksiksi vastustajan päätöksenteon algoritmia kohtaan.

5.3 Pohdintaa ilmentymistä

Läpi tarkastellun aineiston oli nähtävissä toistuvia kaavoja Ukrainaan liittyvien puheiden ja käsiteltyjen asioiden sisäisissä rakenteissa:

- A. Kiinnitetään kohdejoukon huomio tiettyyn osaan asiakokonaisuudessa
 - Kiinnostuksen kohteiden, motivaatioiden ja syiden selvittäminen ja laadinta
- B. Tehostetaan viestiä apukeinolla
 - Houkuttelu, ehdottelu ja rauhoittelu
 - Bilateraalisen kanssakäymisen hyödyntäminen kahden osapuolen välillä
 - Vastustajan maineen pilaaminen väärennetyllä tai vääristellyllä informaatiolla

- Liittoumien muodostaminen ja pettureiden houkuttelu
 - Vaikutetaan vastustajan tilannekuvan muodostamiseen ja tilanneymmärrykseen disinformaatiolla ja hallituilla vuodoilla
- C. Tarjotaan kohdejoukolle päätöksenteon kohteet
- Siirretään halutut päätöksenteon tavoitteet, motiivit tai perusteet hallittavaan järjestelmään
- D. Vahvistetaan päätöksenteon tarpeellisuutta
- Houkuttelu, ehdottelu ja rauhoittelu
 - Pelottelu ja epävarmuuden lisääminen, säälimättömyys ja armollisuus

Zaharovan vastaus kysymykseen Euroopan unionin neuvoston asettamiin uusiin rajoitteisiin liittyen on yksi esimerkki ylläkuvatusta kaavasta²⁷⁰:

- A. Kiinnitetään kohdejoukon huomio tiettyyn osaan asiakokonaisuudessa
- *All this could be great fun – if were not so much distressing.*
 - *[...] sanctions seem to be the only remaining method in the EU’s political and diplomatic arsenal [...] they only have this button to press [...] The press this button with or without any substantiation. They keep telling us that sanctions are being used to punish us, civilize us and force us to change our approaches and behavior. This is ridiculous rather than distressing.*
 - *Let us review the biggest achievements of the Western world in recent years.*
 - *US Secretary of State [...] said only yesterday that the United States would not promote democracy through military interventions. Before that, it adhered to this concept in theory and applied it in practice.*
 - *It used armed force to attain its goals and interfered in the internal affairs of other countries. And nobody even pretended that this was not the case.*
 - i. Käännetään kohdejoukkojen mielenkiinto pakotteiden sisällöstä EU:n diplomaattisten keinojen käyttöön tai käytön jättämiseen sekä väitteeseen Venäjän sivistymättömyydestä toimiessaan asevoimalla. Osoitetaan länsimaiden kaksinaamaisuus viittaamalla heidän toimintaansa asevoimin muissa valtioissa.
- B. Tehostetaan viestiä apukeinolla
- *Today we talked a great deal about Ukraine. France, Germany and Poland, not to mention the United States, have been dictating their will to Kiev for many*

²⁷⁰ MZ 21/03/04.

years, orchestrating and later micromanaging the situation in a foreign country.

- i. Pilataan vastustajan (länsimaiden) mainetta väittämällä heidän toimivan itse vastustamallaan tavalla ja toisaalta vastustajan (Ukrainan) mainetta kuvaamalla hänet länsimaiden nukeksi tai vasalliksi.

A. Kiinnitetään kohdejoukon huomio tiettyyn osaan asiakokonaisuudessa

- *Next, we see the persecution of undesirable media outlets. [...] There are numerous examples in the United States and Britain of the persecution of Chinese media outlets and journalists from other countries and even their own reporters. The latest instances concern the blocking of thousands of not just Russian accounts but also the social network accounts of their own politicians, media outlets and public figures.*
- *Next, unpredictable behaviour on the international stage, when they force others to join the international agreements they want. Later they themselves withdraw from these agreements, leaving the international community wondering what will happen next. They make contributions to international agencies only when they want and stop doing that when it no longer benefits them.*
- *These are only a few examples of the behaviour of the collective West, which tells us that we must change our behaviour. There are many more such examples, both in theory, confirming they are moving in a particular direction, and in practice when they try to replace international law. Has international law been overturned? No. Not a single body of the UN, its Security Council or General Assembly has adopted, separately or collectively, any document that would invalidate the UN Charter, international law or activities based on international law. At the same time, attempts are being made to substitute international law with a rules-based international order. It is one more example of the behaviour of the collective West. I am not talking about their disinformation campaigns. I have mentioned interference in other countries' internal affairs. There is a long list of such examples, from military scenarios like in Libya, to hybrid warfare like in Ukraine, and to the so-called "soft" and "velvet" scenarios, of which we have seen a huge number. The West's own domestic problems and the methods used to deal with them are not worth seeing as examples to emulate.*
 - i. Vakuutetaan kohdejoukoille, että länsimaat estävät vapaata ajattelua omissa yhteiskunnissaan, pyrkivät estämään ja hajaannuttamaan kansainvälisen sääntöyhteiskunnan toimintaa ja toimivat aktiivisesti suverenien valtioiden alueilla.

ii. Kiinnitetään huomio tällaisen toiminnan (epä)haluttavuuteen.

C. Tarjotaan kohdejoukolle päätöksenteon kohteet

- *These are examples of how the collective West behaves. Are we encouraged to emulate it? To do as they are doing? No, this cannot be, it is simply impossible. This runs contrary to our understanding of international relations, of how countries should and can behave and how they should develop relations on the international stage. We must look deeper, asking questions and seeing that when they adopt sanctions and urge Russia to change its behaviour they want us to emulate their own behaviour, which is often completely indecent.*
- *The EU has adopted the new restrictions without the approval of the UN Security Council, which means that they are invalid from the viewpoint of international law. We are all aware of the circumstances in which the EU adopted this decision. Brussels has actually admitted that it is using human rights issues for political considerations. It is one more distinguishing feature of the collective Western behaviour, when noble messages, goals and ideals are used as the instruments of political fighting.*
- *The EU has again turned a deaf ear to our calls to return to the framework of international law. Instead, it disregarded the principle of non-interference in the internal affairs of sovereign states to adopt one more, a third in a row hastily compiled package of illegitimate sanctions against our compatriots. The Brussels officials claim that the creation of global sanctions mechanisms is strengthening the EU's strategic autonomy. This is a sham, camouflaging the EU's compliance with the trans-Atlantic objective of containing Russia, as has been openly admitted at a recent meeting of the EU foreign ministers in Brussels. This is also one more example of consolidation and common goals and tasks concealing a lack of solidarity and, most importantly, the absence of unity for addressing and solving real problems.*
- *We have noticed that the EU's illegal restrictions have been imposed on the leaders of federal government agencies that are responsible for cooperation with the relevant bodies of the EU and its member states within the framework of the roadmap on the Russian-EU Common Space of Freedom, Security and Justice, as well as other bilateral agreements. By doing this, Brussels has clearly shown that it is not interested in maintaining normal depoliticised interaction in this vital sphere.*

- *We believe that Brussels has missed one more opportunity to abandon its dead-end policy of ultimatums and pressure and to develop, at long last, an equal and mutually beneficial cooperation with Russia.*
 - i. Kehotetaan toimijoita palaamaan kansainvälisen sääntöjärjestelmän käyttämiseen.
 - ii. Kehotetaan EU:ta ottamaan rooli omalla alueellaan ja toimimaan sääntöyhteiskunnan mukaisesti.
 - iii. Kehotetaan EU:ta mahdollistamaan neuvottelujen jatkaminen yhteisen hyvän ja Euroopan-Venäjän turvallisuuden takaamiseksi.

D. Vahvistetaan päätöksenteon tarpeellisuutta

- *Russia will not leave this latest unfriendly EU action without a commensurate response.*
 - i. Tehostetaan viestiä luomalla pelote Venäjän vastauksesta.

Vastaava rakenne nähdään myös Zaharovin Ukraina-päivityksessä joulukuun alussa.²⁷¹

A. Kiinnitetään kohdejoukon huomio tiettyyn osaan asiakokonaisuudessa

- *We are seriously concerned over Kiev's efforts at dismantling the Minsk process, and its de facto refusal to try to settle peacefully the conflict in Donbass.*
- *On November 29 of this year, President Vladimir Zelensky submitted to the Verkhovna Rada a draft law to allow foreign armed units to come to Ukraine in 2022 for participation in multi-national exercises. This action directly contradicts article 10 of the Minsk Package of Measures providing for the withdrawal of all foreign armed formations from Ukrainian territory.*
- *The draft law On the Principles of the State Policy of Transition Period has not been removed from the agenda, either. I would like to recall that we have repeatedly said that the adoption of this document will mean Kiev's withdrawal from the Minsk agreements. We do not see any other option. Instead of a special status and amnesty for the residents of Donbass, this document envisages forced Ukrainisation, screening of officials and the de facto complete "mopping up" of the territories in the east of Ukraine. Although President Zelensky said during the press marathon on November 26 of this year that this is "not a current issue," everyone understands that a decision on its approval may be adopted any time.*

²⁷¹ MZ 21/12/01.

- i. Kohdistetaan mielenkiinto ensin ulkomaisten joukkojen harjoitteluun Ukrainassa, jonka väitetään rikkovan Minskin sopimuksia. Tämän jälkeen kohdistetaan mielenkiinto Minskin sopimukseen liittyvään lakivalmisteluun.

B. Tehostetaan viestiä apukeinolla

- *Kiev's efforts to subvert the Minsk agreements are most vividly on display at the contact line in Donbass. The Armed Forces of Ukraine (AFU) are building military power, and drawing up heavy equipment and personnel. According to some estimates, the strength of Ukraine's armed group in the conflict zone is already close to 125,000. This is half of the AFU personnel.*
- *According to the OSCE Special Monitoring Mission (SMM), violations of ceasefire are recorded along the entire contact line rather than locally. On some days in the past few weeks, their number exceeded the maximums that the mission recorded before the additional measures on enhancing ceasefire entered in force on July 22, 2020. Heavy weapons banned by the Minsk agreements are being used increasingly. We have spoken about this more than once. Civilians are the hardest hit by the shelling by the Ukrainian military. It is strange that this is not seen by human rights champions in the Western countries, or observers and special rapporteurs assigned to international organisations. The absolute majority of destroyed houses and civilian facilities are located in Donbass districts. Where is the international human rights movement? Where are the champions of humanitarian law? What about articles in the leading Western media? The matter deals not just with one person who becomes a target of Western media campaigns. This is about the population of a region that has been suffering under the iniquity of the Kiev regime for many years. It is on the verge of a disaster. The Kiev regime is tightening its military power around this population and does not deem it necessary to conceal its real attitude to the Minsk agreements. What else should the Kiev regime do, how should it humiliate the residents of Donbass for the Western mainstream to turn its head to the residents of this region and start wondering what is really happening there?*
 - i. Luodaan disinformaatiolla kohdejoukolla mielikuva siitä, että Ukraina keskittää joukkojaan kontaktilinjalle ja yksipuolisesti käyttää Minskin sopimuksessa kiellettyjä aseita ja keinoja Donbassin alueen tuhoamiseen.

A. Kiinnitetään kohdejoukon huomio tiettyyn osaan asiakokonaisuudessa

- *A civil war is raging in the country. The population is suffering and dying from military adventures (we will talk about this later today). In these conditions, it is impossible to understand the cynical approach of the NATO countries and NATO as an association. They continue supplying Ukraine with arms and ammunition and sending their military instructors to it.*

- i. Kohdistetaan mielenkiinto tapahtumiin Ukrainan sisäisenä asiana, sisällissotana ja siten kyseenalaistetaan NATO:n osallistuminen tapahtumiin.

C. Tarjotaan kohdejoukolle päätöksenteon kohteet

- *Recently, Western capitals have started making statements about their readiness to send troop contingents to Ukraine as well. London reported its intention to send up to 600 British military personnel to Ukraine. Rendering such assistance to the state where settlement is a remote prospect and the domestic conflict is far from being resolved, the West should understand that it automatically becomes an accomplice in the crimes against Ukrainian civilians.*
- *Against this backdrop, the hysterical campaign in the media, unleashed by Kiev and its foreign patrons about Russia's alleged preparations for an offensive is simply a sidetracking manoeuvre, a fake excuse for the further militarisation of Ukrainian territory.*

- i. Osoitetaan, että Ukraina ei kohdistu uhkaa, johon olisi tarpeen reagoida lähettämällä sotilaita, ja sen sijaan tällainen toiminta asettaisi lähettävävaltiot juridiseen vastuuseen kontaktilinjan tapahtumista.

D. Vahvistetaan päätöksenteon tarpeellisuutta

- *We urge the NATO countries to stop their provocations and encouragement of the Kiev regime's militaristic plans and do all they can to encourage Kiev engage in direct dialogue with Donetsk and Lugansk with a view to finding a sustainable peaceful settlement of the Ukrainian domestic conflict in line with the Package of Measures endorsed by a UN Security Council resolution.*
- i. Houkutellaan NATO:a ottamaan rooli tilanteen vakauttamisessa ohjaimalla Kiovan neuvottelupöytään Ukrainan sisäisen konfliktin ratkaisemiseksi.

Ilmentymiin liittyvän tulkinnan osalta on nostettava esiin muutamia keskeisiä haasteita. Miten todetaan puheenomaisen, nopean ja jatkuvan viestinnän osalta annettu tieto virheelliseksi? Puheissa annettu informaatio on monesti niin ylimalkaista, että sen todenpitävyyttä ei aleta, tai median nopean tahdin takia ehditä, kyseenalaistaa. Tai ei nähdä edes tarpeelliseksi alkaa tehdä

tällaista tarkistusta. Viestejä lukiessa pääosa tulikin tulkittua luokkaan ”Kiinnostuksen kohteiden, motivaatioiden ja syiden selvittäminen ja laadinta”. Tämä kontrollin luokka liittyy ihmisen kognitioon ja siten psykologiaan vaikuttamiseen. Vasara on omassa analyysissään todennut, että vastustajan motivaatioihin ja kiinnostuksen kohteisiin vaikuttaminen psykologisilla syötteillä vaatii vastustajan henkilöimistä, eikä yleiseen jakeluun tarkoitettu media-aineisto ole sen toteuttamiseen tarpeeksi kohdistettua²⁷².

Oman tulkintani mukaan kuitenkin tällainen laajoihin kohdejoukkoihin suunnattu mielenkiinnon kohteiden esittely ja valikoiminen on kuitenkin täysin mahdollista. Sanakirjamääritelmän mukaisesti massatiedotusvälineitä käytetään vaikuttamaan yksilön, kollektiivin ja yleisön arvoihin, motiiveihin ja käyttäytymiseen²⁷³. Makhininin mukaan refleksiivisen kontrollin käyttö ei edellytä täyttä perehtyneisyyttä vihollisen ideologiaan ja historiaan²⁷⁴. Toimittaessa massamedian ja mahdollisesti sosiaalisen median alustojen kautta, voidaan nähdäkseni tarjota vastaanottajajoukkoille useita vaihtoehtoja, joilla pyritään korvaamaan stereotyyppistä ja rationaalista toimintaa. Toki tällaisten viestien sisällön tulkinnassa tulee muistaa, että ero kiinnostuksen kohteiden luomisen, päätöksenteon motiivien tarjoamisen ja vääristellyllä informaatiolla vastustajan maineen pilaamisen välillä vaikutti olevan hiuksenhieno.

Mikäli hyväksytään mahdollisuus kohdistaa massamaista mielipiteiden muokkausta yleisluonteisen median kautta, varoitusmerkkien muodostamiseksi tulisi kyetä arvioimaan, missä tuo hiuksenhieno raja kulkee. Eli missä menee raja kognitioon vaikuttamisen ja informaatio-operaation välillä. Milloin pyritään rajaamaan tai tarjoamaan kiinnostuksen kohteita laajalle kohdejoukkoille ja missä milloin pyritään niiden kiinnostuksen kohteiden tukemana pakottamaan päätöksenteon motiiveja vastustajan järjestelmään?

Destruktiivisten keinojen käytön osalta viestejä on aineistossa kappalemääräisesti kohtuullisen vähän verrattuna konstruktiviisiin viesteihin. Tässä tutkimuksessa ei arvioitu vuoden 2021 aikana tapahtuneiden joukkokeskitysten viestintää, joten on vaikeaa tehdä arviota siitä, siirtyikö reaali maailman objektien osalta informaatio konstruktivisesta voimannäytöstä kohti destruktivista vastustajan väsyttämiseen ja ylikuormittamiseen omalla toiminnalla. Tähän suuntaan antaa kuitenkin viitteitä lokakuussa alkanut ja vuoden loppuun asti jatkunut harjoitustoiminta ja joukkojen keskittäminen Ukrainan rajoille. Keväällä toiminta oli selkeämmin tilapäistä ja voimannäytön omaista. Analyysissä oli kuitenkin havaittavissa liittymäpintoja reaali maailman

²⁷² Vasara (2017), s. 110.

²⁷³ [<https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14342@morfDictionary>]

²⁷⁴ Vasara (2017), s. 86.

tapahtumien ja korkean tason viestinnän välillä. Huhtikuun laajoissa sotaharjoituksissa osoitettiin voimaa keskittämällä Mustallemerelle maihinnousualuskalustoa muista laivastoista²⁷⁵ ja samalla rauhoiteltiin lupaamalla noudattaa Montreux'n sopimusta²⁷⁶. Pitkin vuotta omien joukkojen liikkeiden ja harjoittelun osalta toisteltiin harjoitusten tapahtuvan omalla alueella ja olevan normaalia harjoitustoimintaa, toisin kuin NATO-joukkojen liikuttelu²⁷⁷.

Aineiston osalta, vaikka tehtiinkin päätös tarkastella vain Ukrainaan liittyviä viestejä tarkemmin, on syytä nostaa esiin myös järjestyksen ilmeinen vaikutus viestintään. Puheiden tahdittaminen ja käsiteltyjen asioiden järjestys on todennäköisesti tarkkaan harkittu. Puheet alkavat yleensä varsin tiedottamisen omaisilla osuuksilla, joissa kerrotaan ulkoministeriön ilmoitusluonteiset asiat tai esimerkiksi ulkoministerin tulevien päivien ohjelma. Tästä kaavasta poikettiin aineistossa vain kolmesti. Huhtikuun puolivälissä kommentoitiin Yhdysvaltojen Venäjälle asettamia sanktioita. Joulukuun yhdeksäs päivä kommentoitiin laajasti Ukrainaa puheen alussa ja vuoden viimeisenä päivänä esiin nostettiin Venäjän ja Yhdysvaltojen väliset bilateraalit keskustelut. Joulukuun kymmenes Venäjä julkaisi vaatimuksensa Euroopan alueen turvallisuustakuista.

Huomattavaa on myös, että viestien järjestys puheiden sisällä on tarkoin harkittu. Esimerkiksi Zaharovin puheessa maaliskuun puolivälissä²⁷⁸, ensin kerrotaan Krimin liittämiseenestyksestä ja Krimille tehdyistä panostuksista. Sen jälkeen pyritään kumoamaan YK:n ihmisoikeussihteerin lausunnot Krimin tilanteesta. Vaikka tarkastelussa keskityttiin Ukrainaan suoraan liittyviin viesteihin, niitä ei voi täysin irrottaa muusta viestien sisällöstä. Toisen maailmansodan sankareiden korostaminen on tärkeässä osassa mielenkiinnon kohteiden laatimisessa Ukrainaan liittyvän uusnatsismin ja kansallissosialismin nousun vastavoimana.

Koko tarkastelujakson ajan toistuu toisen maailmansodan aikaisten sankareiden ja muistomerkkien asemaan liittyvä uutisointi. Tätä käytetään sekä vahvistamaan suhteita, kyseenalaistamaan motiiveja, että muokkaamaan mielipideympäristöä osana muuta vaikuttamista. Keskeisenä teemana näissä 217:sta kappaleessa oli muistuttaa Neuvostoliiton roolista Natsi-Saksan lyöjänä ja siten Euroopan vakauttajana. Vaikuttaa siltä, että tätä mielipideympäristön muokkausta käytettiin tukemaan mielenkiinnon kohdistumista erityisesti Ukrainassa, sekä osin Baltian maissa ja

²⁷⁵ Bielineskov (2021), s. 5 / Walker (2022), s.26.

²⁷⁶ MZ 21/04/09.

²⁷⁷ MZ 21/09/02, MZ 21/11/25, M 21/12/09 ja MZ21/12/24.

²⁷⁸ MZ 21/03/19.

Puolassa sekä Tshekissä väitetysti nousevaa uusnatsismia kohtaan. Siinä missä viesteissä muisteltiin Neuvostoliiton roolia toisen maailmansodan aikana, Venäjä pyrittiin myös nostamaan uuden sosialismin nousun, uusnatsismin ja ksenofobian vastaisen taistelun esitaistelijaksi, jonka toimia erityisesti Ukraina ja Yhdysvallat pyrki estämään niin YK:ssa kuin ETYJ:ssäkin. Viitaukset uusnatsismiin Ukrainassa kiihtyivät tarkastelujakson aikana. Huhtikuussa Ukrainan sanottiin toimivan uusnatsiaatteen testikenttänä²⁷⁹. Elokuussa Ukrainan sanottiin olevan suvaitsevainen ”condoning” uusnatseja kohtaan²⁸⁰. Lokakuussa mielenkiinto kohdistettiin läntisiin asevoimiin, joiden väitettiin kouluttavan uusnatseja Ukrainassa²⁸¹. Joulukuussa Ukrainan uusnatsisuhteesta puhuttiin neljässä perättäisessä tiedotustilaisuudessa. Yhdeksäs joulukuuta kiinnitettiin huomio Ukrainan nousevaan uusnatsitrendiin²⁸². 15. joulukuuta kerrottiin jälleen uusnatsien kouluttamisesta sekä uusnatsistisesta elämäntavasta Ukrainassa²⁸³. 24. joulukuuta Ukrainasta kerrottiin tulleen uusnatsimilitioiden valimo ja uusnatsien polttopiste, joka estää kansainvälisellä areenalla taistelun uusnatsismia vastaan²⁸⁴. Vuoden viimeisenä päivänä kerrottiin Ukrainan valtion tukevan uusnatseja Ukrainan alueella²⁸⁵.

Luvussa 4 todetulla tavalla, tarkastelujakson aikana venäläisiä sotilasneuvonantajia sekä palkkasotilasryhmiä toimi Saharan eteläpuolisissa valtioissa ja Venäjä toimitti asemateriaalia jopa 17:sta Afrikan valtioon²⁸⁶. Media-aineistossa toistui Afrikan maihin liittyen jatkuvasti rakentavan kontrollin mukaiset teemat, joissa korostettiin bilateraalista kanssakäymistä Venäjän ja kyseisen valtion välillä²⁸⁷. Aineistossa oli nähtävissä myös historian korostaminen suotuisalla tavalla. Viesteissä nostettiin esiin Euroopan siirtomaa-ajan, ja myös sitä seuranneen vahvan vaikutuksen, negatiivisia vaikutuksia ja Venäjän asemaa erillään siirtomaa Euroopasta. Viesteissä korostettiin myös Afrikan valtioiden suvereniteettia ja kykyä hoitaa sisäiset asiansa itsenäisesti. Tästä esimerkkinä Malin sisäiset levottomuudet ja taistelut, joiden hoitaminen kehoitettiin jättää valtion omalle vastuulle. Loppuvuodesta nostettiin esiin Kanadan ja Euroopan Unionin huolestuneisuus Wagner palkkasotilasryhmän toiminnasta Malissa. Viesteissä pyrittiin kuitenkin luomaan kuva länsimaista, jotka ovat hylänneet Malin ja Venäjä vain vastaa virallisen hallinnon avunpyyntöihin.²⁸⁸

²⁷⁹ MZ 21/04/15.

²⁸⁰ MZ 21/08/19.

²⁸¹ MZ 21/10/28.

²⁸² MZ 21/12/09.

²⁸³ MZ 21/12/15.

²⁸⁴ MZ 21/12/24.

²⁸⁵ MZ 21/12/31.

²⁸⁶ RRMD nro:t 69, 81, 85, 96, 100, 113.

²⁸⁷ MZ 21/03/04, MZ 21/03/26, MZ 21/04/01, MZ 21/04/29, MZ 21/08/19, MZ 21/09/02 ja MZ 21/09/09, MZ 21/10/21, MZ 21/11/03, MZ 21/12/01 ja MZ 21/12/30.

²⁸⁸ MZ 21/12/30, RRMD nro 113:ssa huomautettiin Venäläisten palkkasotilaiden toiminnasta Malissa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET, KRITIIKKI JA JATKOTUTKIMUKSEN AIHEET

Tutkimuksen johdannossa lukijan huomio kiinnitettiin erityisesti länsimaisessa kielenkäytössä vakiintuneeseen hybridisodankäynnin käsitteeseen ja kokonaisuuteen. Tutkimuksen aikana on pyritty tuomaan esiin venäläisen kulttuurin, perinteen ja sotateorian mukainen informaatio- sodankäynnin kokonaisuus. Lisäksi on pyritty korostamaan tuon näkökannan ymmärtämisen merkityksellisyyttä informaatio- sodankäynnin kokonaisuuden käsittämiseksi ja sen myötä informaatio- sodankäynnin havaitsemiseksi ja ennakoinnille sekä siltä suojautumiseksi. Muodostettu käsitys sotilasdoktriineista ja venäläisestä sodan kuvasta sekä yhteiskunnan eri toimijoiden välisestä integroinnista on ollut myös hyödyllistä tutkimusaineiston tulkinnan kannalta.

On sanottu, että sodan luonteen muutos haastaa käsitteiden määritelmiä, suhteita ja hierarkiaa²⁸⁹. Samanaikaisesti on ilmeistä, että venäläisellä kokonaisvaltaisella informaatio- sodankäynnillä on popularisoituja termejä huomattavasti pitempi historia ja ajatus yhteiskuntien välisestä kamppailusta on ollut jatkuvaa ainakin Neuvostoliiton ajoista lähtien. Neuvostoliittolaiseen kapitalsimin vastaiseen taisteluun liittyi sodan ja rauhan välisen rajan tarkka veto ja valmistautuminen puolustautumaan kapitalistisilta voimilta. Venäläisen taistelutavan ja vaikuttamisen on pitkään ajateltu hämärtävän sodan ja rauhan rajaa. Forsström nosti Venäjä- seminaarin puheessaan esiin kysymyksen siitä, ollaanko siirtymässä ”aktiivisen puolustuksen” aikaan, jossa Venäjä pyrkii hämärtämään puolustuksen ja hyökkäyksen välistä rajaa.²⁹⁰ Venäläisessä ajattelussa kuitenkin kamppailu ja Venäjään kohdistuvat hyökkäykset ovat jatkuvia.

6.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

6.1.1 Venäläinen informaatio- sodankäynti ja refleksiivinen kontrolli sen osana

Luvuissa 2 ja 3 perehdyin informaatio- sodankäyntiin venäläisestä näkökulmasta ja esittelin refleksiivisen kontrollin teorian sekä tässä tutkimuksessa käytetyn tiedon analyysimallin. Informaatio- sodankäynnin käsitteen muodostumiselle, johon refleksiivinen kontrolli oleellisella tavalla liittyy, ymmärrys venäläisestä sodan kuvasta sekä sotataidon perusteista on oleellisen tärkeää. Eroavaisuudet sodan kuvassa, voimasuhteissa, yhteiskuntarakenteessa ja sisäpolitiikassa

²⁸⁹ Kukkola (2022), s.10.

²⁹⁰ Forsström (2022), s.13.

selittävät niitä ymmärryksen eroavaisuuksia, joita muodostuu länsimaisten ja venäläisten käsitteiden välille. Kokonaisuuden ymmärtämiseksi tutkimuksessa pyrittiin pitäytymään venäläisessä käsitemaailmassa.

Informaatiosodankäynti venäläisessä sotataidossa nähtiin holistisena kokonaisuutena, jossa informaatiota käsitellään välineenä, keinona ja toimintaympäristönä. Länsimaiseen operaatiokokonaisuuteen kuuluvat informaatio-operaatiot, strateginen viestintä, psykologiset operaatiot, elektronin vaikuttaminen, kyberoperaatiot ja sisäinen tiedottaminen nähdään alisteisiksi toimiksi informaatiotekniikan tai informaatio-psykologiselle lähestymistavalle. Tutkimuksen teon aikana kävi ilmi, että Venäläisen informaatiotekniikan tai informaatio-psykologiselle lähestymistavalle. Tutkimuksen teon aikana kävi ilmi, että Venäläisen informaatiotekniikan tai informaatio-psykologiselle lähestymistavalle. Tutkimuksen teon aikana kävi ilmi, että Venäläisen informaatiotekniikan tai informaatio-psykologiselle lähestymistavalle. Tutkimuksen teon aikana kävi ilmi, että Venäläisen informaatiotekniikan tai informaatio-psykologiselle lähestymistavalle. Tutkimuksen teon aikana kävi ilmi, että Venäläisen informaatiotekniikan tai informaatio-psykologiselle lähestymistavalle.

Venäläinen informaatiotekniikka on luonteeltaan salaista toimintaa. Valtion doktriinit sekä informaatiotekniikan ja sen elementtien teoriasta kirjoitetut asiat ovat löydettävissä, mutta operatiiviset toimeenpanot liittyvät ohjeet samoin kuin suuri osa informaatiotekniikan tehdyistä toimista jää pimentoon. Venäläisessä sotilasperinteessä korostetaan yllätyksen ja harhautuksen merkitystä. Yllätyksellä tavoiteltiin vastustajan, hämmennystä, valmistautumattomuuden hyödyntämistä, vastarintatahdon lamauttamista ja tehokkaiden vastatoimien estämistä. Informaatiotekniikan ja refleksiivisen kontrollin tavoitteet näiltäkin osin noudattavat venäläistä sotilasperinnettä. Kukkola toteaa, että: ”*Hieman kärjistäen refleksiivistä kontrollia voidaan pitää oveluuden tieteellisenä ja systematisoituna sovelluksena.*”²⁹¹

Tässä tutkimuksessa ei tehty arvotusta informaatiotekniikan ja refleksiivisen kontrollin väliselle alisteisuussuhteelle. Refleksiivisen kontrollin mainitaan olevan informaatiovaikuttamista laajempaa ja älykästä informaatiotekniikkaa. Toisaalta informaatiotekniikan holistinen konsepti kuvaa miten informaation vaikutetaan. Tiedon tuhoaminen, käytön estäminen ja järjestelmissä olevan tiedon vääristäminen ovat informaatiotekniikan osa, joka jää salaiseksi. Massamediassa lähetetyt viestit ovat tulkittavissa refleksiivisen kontrollin mallin mukaisesti, arvio siitä, onko refleksiivistä kontrollia käytetty myös tuon salaiseksi jäävän osan muokkaamiseen ei tässä tutkimuksessa ollut mahdollista. Refleksiivinen kontrolli voidaan kuitenkin

²⁹¹ Kukkola (2022) s. 20.

ajatella keinoksi ohjata informaatioidankäynnin välineiden valintaa. Kun se yhdistetään tehtävätaktiikan ajatukseen, saadaan kokonaisuus, jolla informaatioidankäynnin keinoin voidaan tehokkaasti ja kokonaisvaltaisesti vaikuttaa vastustajaan operaation valmistelusta toimeenpääntöön asti. Toki on huomattava, että informaatioidankäynnin toimeenpano ei edellytä refleksiivisen kontrollin mukaista suunnitelmaa. Jos tavoitteiksi asetetaan vain informaation tuhoaminen, vääristäminen, käytön kiistäminen tai salaaminen, voidaan toimenpiteitä tehdä ilman kaiken kattavaa kaavaa. Toki silloin tulos ei liene yhtä hyvä ja toimet näyttäytyvät enemmän tuhoavilta tai muuten venäläiseen sotilasperinteeseen sisätyviltä salaamisen ja harhauttamisen tapaisilta toimilta.

6.1.2 Venäjän toiminta Ukrainan lähialueella 2021

Neljännessä luvussa esittelin Venäjän toimia Läntisessä ja Eteläisessä sotilaspiirissä. Venäjä jatkoi vuonna 2021 joukkojensa varustamista valtakunnan laajuisesti, mutta erityisesti Läntisen ja Eteläisen sotilaspiirin alueella, osana käynnissä olleita varustamisohjelmia. Harjoitustoiminta alueella oli jatkuvaa ja osin myös normaalista poikkeavaa.

Vuoden 2021 kevään ja syksyn joukkokeskitykset olivat suurimmat sitten Ukrainan kriisin alun vuonna 2014, jota seuranneiden vuosien aikana Krimille ja Ukrainan itärajan läheisyyteen siirrettiin ja perustettiin merkittävä määrä uusia joukkoja.

Tässä tutkimuksessa näitä venäjän sotavoimien operatiivisia toimintoja tarkasteltiin vahvasti intensiteetin kautta, jotta kyettiin tarkentamaan tutkimuksen analyysiin valittavaa aineistoa. Operatiivisten tapahtumien osalta tunnistettiin kolme kokonaisuutta vuodelta 2021. Huhtikuun 2021 laajat harjoitukset ja joukkokeskitykset Ukrainan lähialueelle. Syyskuussa aktiivivaiheessa ollut ZAPAD 21 -harjoitus, jonka myötä Venäjän asevoimien läsnäolo Valko-Venäjällä vakinaistui tukikohtien muodossa, sekä lokakuussa alkanut ja vuoden loppuun asti jatkunut joukkojen uudelleenkeksittäminen Ukrainan rajoille.

6.1.3 Refleksiivisen kontrollin mukaiset viestit mediaympäristössä

Viidennessä luvussa tarkasteltiin operatiivisten tapahtumien muodostaman aikajana mukaisia sisältöjä medialähteissä, tarkkaan ottaen Venäjän ulkoministeriön tiedottajan Maria Zaharovin viikoittaisissa puheissa. Vaikka tutkimus ja tarkempi analyysi rajattiin käsittelemään suoraan Ukrainaan liittyneisiin viesteihin, oli analyysimallin mukaisia viestejä havaittavissa myös

muissa puhesisällöissä. Näiden viestin taustalta oli myös tulkittavissa selkeitä kohderyhmäjakaja.

Oletuksena on, että refleksiivisen kontrollin menetelmä on integroitu strategiselle, operatiiviselle ja taktiselle tasolle, jolloin liittymäpintoja operatiivisen tason tapahtumien ja strategisen tason viestinnän välillä on havaittavissa. Analyysiin käytetyn refleksiivisen mallin mukaisia, sekä konstruktivisia että destruktiivisia, menetelmiä tulkittiin suunnatun laajalle vastaanottajajoukolle tarkastelujakson aikana. Analyysissä tukeuduttiin Vasaran alkuperäiseen kohdejaotteluun, mutta siinä ei pitäydytty vaan komentajan ymmärrettiin olevan kuka tahansa itsenäiseen, kokonaisuuden kannalta vaikuttavaan päätökseen kykenevä henkilö. Yhtä lailla päätöksenteon tukijärjestelmäksi käsitettiin koko väestö, joka esimerkiksi äänestyskäyttäytymisellään vaikuttaa poliittisten päätöksentekijöiden päätöksenteon perusteisiin.

Analyysin perusteella tutkitun tason viestinnässä, lähetettyjen viestin yhdeksi keskeisimmäksi sisällöksi tulkittiin vaikuttaminen kohdejoukkojen kiinnostuksen kohteisiin ja motivaatioihin. Joissain tulkinnoissa tämän kaltaista psykologista, ihmisen kognitioon pyrkivää vaikuttamista ei voida tehdä massamaisella informaation jakamisella, vaan se edellyttää tarkempaa kohdevalintaa. Tutkimuksessa tulkittiin kuitenkin, että venäläisen määrittelyn mukaisesti massatiedotusvälineiden käytöllä pyritään vaikuttamaan yksilön, kollektiivin ja yleisön arvoihin ja motiiveihin. Kognitiivisen tason käsittelyyn liittyy myös emootioiden ja tiedonkäsittelyn kontrollin välinen yhteys, joten voidaan ajatella, että myös suureen joukkoon kohdistettu massaviestintä voi vaikuttaa motivaatioiden muodostamiseen.

Media-aineiston analyysissä käytettiin Vasaran laatimaa refleksiivisen kontrollin analyysimallia, joka keskittyi ominaisuuksiin, joilla pyritään vastustajan hallintaan. Omien kansalaisten hallinta on kuitenkin oleellinen osa venäläistä informaatiotosodankäyntiä ja myös refleksiivisen kontrollin kehityskulussa on tunnistettu käyttökelpoisuus omaa väestöä kohtaan – ehkä jopa oman väestön käyttö testikenttänä sovellutusten kehittämiseksi. Valtiollisen tason viestinnässä, vaikka kyseessä oli ulkoministeriön ja siten lähtökohtaisesti enemmän ulkomaille suunnatun lähteen viestit, vaikuttaa siltä, että oma kansa on merkittävä kuulija ja viestien vastaanottaja.

Tutkimuksen alussa muodostettiin hypoteesi siitä, että tarkastelujakson alussa konstruktiviset keinot olisivat vallitsevia ja muutos destruktiivisiin tapahtuisi tarkastelujakson loppupuolella. Tämä hypoteesi liittyi osaltaan Ukrainan sodan alkamiseen keväällä 2022. Tällainen painotuksen muutos, joskin hyvin vähäinen, oli havaittavissa analyysin perusteella. Lukumääräisesti voidaan kuitenkin kyseenalaistaa sen merkitys.

Vasara huomautti omassa tutkimuksessaan tuhoavan kontrollin olevan enemmän perinteisen informaatioidankäynnin mukaista toimintaa, johon kyetään nopeassa aikataulussa ja alemmilla tasoilla²⁹². Vasaran näkemys yhdistettynä tässä tutkimuksessa havaittuun, vain vähäisissä määrin toteutuneeseen, siirtymään tuhoavien keinojen käyttöön saa pohtimaan, onko rakentavien keinojen käyttö ylemmän tason viestinnässä tietoinen valinta. Osana operaatioiden alkua ylläpidetään mielikuva venäjästä yhteistyökykyisenä ja kansainvälistä sääntöjärjestelmää noudattavana toimijana, jollaiseksi länsimaat itsensä oman arvomaailmansa mukaisesti identifioi. Voiko olla niin, että jatkossakaan Venäjän ei tarvitse kohdistaa avoimessa informaatioympäristössä laajoihin kohdeyleisöihin tuhoavia viestejä sillä ne eivät tue operaatioiden käynnistämisen salaamista eivätkä ne ole edellytys sodan perustelemiselle. Tällöin destruktiivisten keinojen käyttö jäisi laajalta vastaanottajajoukolta näkymättömiin ja olisi havaittavissa vain informaatioidankäynnin salaisena pidettävässä osassa.

6.1.4 Kyettiinkö operaation valmistelua havaita mediaympäristössä?

Media-aineistosta on löydettävissä toisessa luvussa esiteltyjä informaatioidankäynnin kokonaisuuksia: kulttuurisen ja kielellisen alueen korostaminen, kielivähemmistöjen aseman varmistaminen, historian korostaminen ja muokkaaminen suotuisalla tavalla, sekä kansainvälisen sopimusjärjestelmän korostaminen ja kansainvälisten toimijoiden vahvistaminen – erityisesti YK:n ja YK:n turvallisuusneuvoston aseman nostaminen esiin, muiden toimijoiden edelle.

Tarkastellusta aineistosta oli havaittavissa refleksiivisen kontrollin jaottelun mukaisia viestejä. Näiden viestien kohderyhmiä ja tavoitteita oli mahdollista johtaa viestien sisällöistä, mutta viestinnän tason myötä itse viestintä oli varsin yleisluontoista. Erityisen haastavaksi osoittautui yleisen tason mielipiteen muokkauksen ja valheellisen tiedon välittämisen välisen rajapinnan havaitseminen. Tämän aineiston perusteella erityinen muutos konstruktivisen ja destruktiivisen vaikuttamisen välillä nähdään vasta joulukuussa, jolloin aletaan korostaa Ukrainan vastuuta koko Euroopan turvallisuudesta. Toisaalta samalla rauhoitellaan sillä, että mitään ei ole tapahtumassa, vaan joulunviettoon voi laskeutua turvallisista mielin.

Luvussa neljä esitellyt sotilasjoukkojen ryhmytykset ja siirrot voidaan nähdä täyttävän refleksiivisen kontrollin rakentavan tavan mukaiset voimannäytöt. Näiden kanssa yhdenaikaisesti in-

²⁹² Vasara (2017), s. 96-97.

formaatioympäristössä pyrittiin keskittämään huomiota muihin asioihin. Rauhoiteltiin, että siirrot tapahtuvat normaaliin tapaan Venäjän alueen sisällä. Ja korostettiin länsimaiden aggressiivista toimintaa oman alueensa ulkopuolella. Näiden reaalimaailman syötteiden analyysin osalta ei tarkasteltu muutosta konstruktiiivisesta destruktiiviseen. Arvioitaessa informaatioodankäynnin kiivastumista ja muutosta, jolla aseellisen konfliktin alkua voisi ennakoida, tulee kyetä yhdistelemään eri tason toimijoiden ja tapahtumien lähettämiä viestejä. Mikäli operatiivisen tason toimintojen luonne muuttui kevään voimannäytöistä (konstruktiiivinen) selkeämmin tiedustelu-järjestelmän kuormittamiseksi (destruktiivinen), voi se olla yksi lisätekijä indikaattoreita seurattaessa ja tulevaa ennakoitaessa.

Vasara totesi omassa tutkimuksessaan Lefebvren jakaneen refleksiivisen kontrollin keinot kahtia. Yhteen vahvaan malliin ja yhteen missä on monta vaihtoehtoa. Kuvaako tämä muutosta jatkuvaan informaatioodankäynnin taustahälyn ja aloitetun operaation välillä? Suunnataanko koko informaatioodankäynnin kentän mukaista jatkuvaa vaikuttamista potentiaalisiin uhka-suuntiin, ilman erityistä kiinnostusta vastapuolen esimerkiksi kulttuuriseen taustaan, ilman vaatimusta takaisinkytkennästä. Kun päätetään toimeenpanna operaatio, tai laajentaa informaatioodankäyntiä hyödyntämään myös informaatioteknisiä keinoja tai aseellisia voimakeinoja, vaikuttamisen viestejä aletaan jalostaa kohdennetummiksi?

Franken mukaan vuonna 2014 Krimin laittomaan liittämiseen tähdänneen operaation informaatioodankäynnin osion voimanlähteenä oli Ukrainan vastarinnan vähentäminen. Avaintekijöiksi nostetaan sekä viestintäinfrastruktuurin fyysisen hallinnan saavuttaminen, että välitetty informaatioodasisältö, jossa Maidan-liikettä ja Kiovan hallintoa demonisoitiin ja valtion uusi johto näytettiin lännen käsinukeiksi. Operaation kriittisessä vaiheessa, jossa puolustaja pyrkii havaitsemaan tapahtumia, informaatioympäristöä kyettiin ylikuormittamaan siten, että kriittistä aikaa hukattiin valheiden todisteluun.²⁹³ Pystytäänkö vuoden 2021 sisällöistä tunnistamaan voimanlähte? Jälkikäteen katsoen toisen maailmansodan sankareiden, natsismin ja kansallissosialismin Euroopan- ja maailmanlaajuinen vastustaminen ja lopulta Ukrainaan pesiytyneen uusnatsismin poistaminen on osoittautunut keskeiseksi teemaksi. Näiden viestien tiukentuminen, samoin kuin refleksiivisen kontrollin hienoinen kääntymisen rakentavasta tuhoavaksi voinee olla osatekijä mahdollisina hyökkäyksen indikaattoreina. Keskeinen kysymys on, ovatko nämä tekijät sellaisia, jotka osoittavat operaation käynnistymisen vääjäämättömällä tavalla vai ovatko nämä kuitenkin vielä etusoittoa varsinaiselle päätökselle? Rantapelkosen mukaan kotirintaman tuki on informaatioodankäynnissä a ja o. Tulisiko siis indikaattorien etsintä keskittää muihin

²⁹³ Franke (2015), s. 45-46.

valtioihin kohdennettujen sosiokulttuuristen ilmiöiden keskustelun avauksiin Venäjällä? Mieliympäristön muokkaaminen tukemaan tiettyä uskonnollista totuutta voi olla esisointoa uhan realisoinnille. Onko ortodoksikirkon laajentaminen uusilla ristiretkillä Afrikkaan seuraava askel?

6.2 Tutkimuksen kriittinen tarkastelu

Tutkimuksen ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa tehtiin tietoinen valinta hyväksyä tehtyjä tutkimuksia ja analyysejä tutkimuksen tausta-aineistoksi, hakeutumatta primäärilähteen ääreen. Tällainen päätös tehtiin Venäjän valtion doktriinien, refleksiivisen kontrollin sekä Venäjän asevoimien operatiivisten toimien osalta.

Venäjän valtion doktriinit muodostavat tärkeän osan informaationsodankäynnin kokonaisuutta, mutta tutkimuksen kannalta tuo doktrinaalinen perusta on kuitenkin vain osa informaationsodankäynnin käsityksen muodostamista. Tutkijan kielellisen osaamisen haasteiden takia, oli perusteltua tukeutua englannin- ja suomenkieliseen lähdeaineistoon, joka oli tyyliltään pääosin raportoivaa, jolloin voidaan olettaa merkityksien säilyneen muuttumattomana. Operatiivisten toimien osalta käytetty kanava oli riittävä sillä tarkoituksena ei ollut tehdä analyysejä kyseisten tapahtumien uutisoinnista, vaan käyttää noita reaali maailman tapahtumia rajauksen media-aineiston valinnalle. Refleksiivisen kontrollin osalta pitäytyminen Antti Vasaran tutkimuksen esittelyssä sekä laatimansa mallin käyttämisessä sellaisenaan oli tarkoituksenmukaista, sillä tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ollut problematisoida Vasaran tekemiä tutkimuksellisia valintoja ja rajauksia, vaan pikemminkin hyödyntää laadittua mallia, tarjoten sille samalla uuden testiaineiston.

Tutkimuksessa käytetyn aineiston analyysimallin soveltamiseen liittyen tunnistettiin kaksi keskeistä haastetta. Mallin mukaisten viestien luokittelu on aina osin, tutkijan omista käsityksistä johtuen, subjektiivista. Laadullisessa tutkimuksessa, jossa tutkitaan kieleen ja käsitteisiin liittyviä ilmiötä, tällaista tutkijan oman näkemyksen vaikutusta tuloksiin on erittäin vaikea välttää. Vaikutuksia pyrittiin vähentämään toisen ja kolmannen luvun laajalla teoriaan perehtymisellä sekä mallin käyttämisellä sellaisenaan. Myös media-aineiston useampia luku- ja analyysikierros pienensi tätä riskiä. Tutkimuksen aikana kävi kuitenkin ilmi joitain keskeisiä käsityseroja mallin laatijan ja tutkimuksen tekijän välillä.

Tutkimuksen media-aineiston analyysiin liittyy myös toinen tutkijan omiin oletuksiin liittyvä kriittisesti arvioitava tekijä. Tutkimuksen teoriaan perehtymisen aikana muodostui hypoteesi aineistossa havaittavasta muutoksesta konstruktiiivisista destruktiivisiin keinoihin tarkastelujakson aikana. Onko analyysin mukainen tulkinta tällöin objektiivinen vai onko tutkijan oma hypoteesi ohjannut tuloksia? Tutkimuksessa, jossa tarkastellaan jotain rajattua aikajännettä tai aikasarjaa, hypoteesin laatiminen on oleellinen, jos ei välttämätön osa. Tällaisen hypoteesiharhan estämiseksi media-aineistolle tehtiin useampia analyysi- ja lukukierros.

6.3 Jatkotutkimuksen aiheita

Tässä tutkimuksessa pyrittiin perehtymään informaatioidankäynnin venäläiseen ajatusmaailmaan, kokeilemaan refleksiivisen kontrollin mallin käytettävyyttä informaatioidankäynnin viestien havaitsemiseen ja tunnistamaan indikaattoreita edellisistä. Saman tutkimusaiheen tarkastelemiseksi nousi tutkimuksen aikana ajatuksia jatkotutkimusaiheista.

Tämän tutkimuksen osalta pitäytyminen yhdessä media-aineistossa oli viestien muutoksen havaitsemisen kannalta perusteltu ratkaisu. Informaatioidankäynnin ja refleksiivisen kontrollin ollessa kuitenkin, erityisesti konstruktiiivisessa muodossaan, pitkäkestoista toimintaa, voisi olla kiinnostavaa tutkia muutosta merkittävästi pidemmällä ajanjaksolla. Onko esimerkiksi keväästä 2014 vuoden 2021 loppuun asti nähtävissä selkeämpää muutosta viestien sisällöissä? Tai onko tuolta aikaväliltä havaittavissa refleksiivisen kontrollin viestien ohessa informaatioidankäynnin teemojen, kuten tietyn kulttuurisen aatteen tai historiallisen uudelleenviriämisen nousua?

Tämän tutkimuksen rajauksia tehdessä yhtenä mahdollisena lähestymistapana oli seurata viestin kulkua sen alkupisteestä kohdeyleisöille asti. Tämä ajatus ei kuitenkaan olisi tukenut laaditun analyysimallin käyttämistä. Refleksiivisen kontrollin yhtenä ajatuksena on, että syöttämällä hyökkääjän kannalta tarkoituksenmukaista informaatiota, se vastaanotetaan ja se saa aikaan vaikutuksia kohdejoukoissa. Tämän teorian tutkiminen, siis lähetetyn viestin tarkastelu alkupisteestä ja viestin muutoksen tulkinta sen saavuttaessa kohdejoukkonsa saattaisi muodostaa mielenkiintoisen tutkimusaiheen. Onko alkuperäinen viesti muuttumaton läntisessä mediassa? Havaintojen mukaan läntinen media ei ollut valmis vastaamaan vaikuttamispyrkimykseen ainakaan Ukrainan kriisin alkuvaiheessa 2014. On mielenkiintoista, onko tällainen kyky kehittynyt kuluneen kymmenen vuoden aikana.

Informaatiosodankäynti ja refleksiivinen kontrolli on eri organisaation tasot läpileikkaavaa toimintaa. Rantapelkosen mukaan näillä eri toimijoilla ja tasoilla on oma roolinsa vaikuttamisessa. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin tietyssä aikaikkunassa ulkoministeriön viestejä. Mielenkiintoisen kysymyksen muodostaa: onko samassa aikaikkunassa havaittavissa eroavaisuuksia eri tason toimijoiden lähettämien viestien laadussa? Nähdäänkö ylimmällä tasolla rauhoittelua, operatiivisella tasolla kiistoa ja taktisella tasolla hyökkäviä toimia? Ja onko tässä kokonaisuudessa nähtävissä muutosta esimerkiksi vuoden mittaisella ajanjaksolla?

Tämän tutkimuksen aikana havaittiin niin sotilasjoukkojen operatiivisia toimia kuin refleksiivisen kontrollin konstruktiivisen tavan mukaisia viestejä liittyen Afrikan maihin. Keir Giles mainitsi keskustelutilaisuudessa Maanpuolustuskorkeakoululla, omana näkemyksenään, että Venäjä on määrätietoisesti siirtänyt painopistettään Afrikan suuntaan jo useiden vuosien ajan. Informaatiosodankäynnin ajatuksen mukaisesti, informaatioympäristössä tapahtuvaa vaikuttamista voidaan siis olettaa suuntautuvan Afrikan maita kohtaan. Voitaneen myös olettaa, että Afrikkaan suuntautuvan vaikuttamisen osalta, nyt voitaisiin havaita vielä refleksiivisen kontrollin ensimmäisten vaiheiden mukaisia rakentavia toimia. Tämä voisi tarjota tutkimuskentän, joka tarjoaa pitkällä aikajänteellä mahdollisuuden muutoksen havaitsemiselle.

6.4 Lopuksi

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää, voidaanko informaatiosodankäynnin toimia havaita mediaympäristöstä ja voidaanko niistä tuottaa indikaattoreita tilanteen seuraamista varten. Tutkimuksessa analysoitiin media-aineistoa Antti Vasaran luoman refleksiivisen kontrollin analyysimallin avulla ja sen voidaan todeta olevan toimiva malli erityisesti informaatio-psykologisten keinojen tarkasteluun. Massamedian ja informaation massamaisen määrän analyysissä tulevaisuus todennäköisesti tarjoaa koneoppimisen ja keinoälyn mahdollisuuksia, joilla tutkittavia aikasarjoja ja lähdeaineistojen määrää voidaan merkittävästi laajentaa. Informaatiosodankäynnin ja refleksiivisen kontrollin ymmärrys ja aiemmin muodostetun ymmärryksen haastaminen ovat kuitenkin oleellisessa osassa myös meihin koskevan vaikuttamisen havaitsemisessa ja ennakoinnissa. Ihmisen kyky tulkita ja haastaa näkyvää maailmaa säilyy avainasemassa uhkien ymmärtämisessä sillä informaatiosodankäynnissä oleellista ei ole se, miten asiat ovat vaan miltä ne näyttävät. Informaatiosodankäynnin teoria sisältää näin ajatuksen sanojen ja tekojen eroavaisuudesta.²⁹⁴

²⁹⁴ Rantapelkonen (2017), s. 349.

LÄHTEET

Tutkimukset ja opinnäytteet

Auvinen, Toni: *Informaatiovaikuttaminen venäläisessä sodankäynnissä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2019.

Flyktman, Jouni: *Informaatio- ja sotatekniikan merkitys – käsitteellinen tutkimus, doktriinitutkimus sekä tapaustutkimus Krimin ja Syyrian operaatioista*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017.

Uusimäki, Eeropekka: *Venäjän federaation informaatiojoukkojen käyttö osana informaatio-psykologista vaikuttamista Ukrainan sodassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2019.

Vasara, Antti: *Refleksiivisen kontrollin mallit ja vastustajan päätöksentekoon vaikuttaminen Venäjän sotaharjoituksissa 2010-luvulla*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017.

Kirjallisuus

Arpiainen Antti: Venäjän sotilasreformi, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*. Kesseli, Pasi (toim.), Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017.

Bielieskov, Mykola: *The Russian and Ukrainian Spring 2021 War Scare*. CSIS Understanding the Russian Military Today, Center for Strategic and International Studies 2021. [<https://www.csis.org/analysis/russian-and-ukrainian-spring-2021-war-scare>], luettu 15.11.2021.

Cantin Heather, Walter Kemp, Richard Murphy, Nicholas J. Stewart: *A Peaceful Presence – The First Five Years of the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine*. [https://www.osce.org/files/f/documents/4/6/491220_0.pdf], luettu 28.12.2022.

Clark, Mason & George Barros: *Russia's Zapad-2021 Exercise*. Institute for the Study of War 2021. [<https://www.understandingwar.org/backgrounder/russia%E2%80%99s-zapad-2021-exercise>], luettu 15.11.2021.

Connolly Richard & Mathieu Boulée: *Russia's New State Armament Programme – Implications for the Russian Armed Forces and Military Capabilities to 2027*. Chatham House 2018. [<https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2018-05-10-russia-state-armament-programme-connolly-boulegue-final.pdf>], luettu 12.1.2023.

Dahm, Mike: *The Reality of War Should Define Information Warfare*. Proceedings March 2021 Vol. 147/3/1,417 2021, United States Naval Institute 2021. [<https://www.usni.org/magazines/proceedings/2021/march/reality-war-should-define-information-warfare>] luettu 15.10.2021.

Forsström, Pentti: Venäjän sotilasdoktriini ja sen kehittyminen, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*. Kesseli, Pasi (toim.), Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017.

Forsström, Pentti: Interpretations on the Development of the Russian Concept of War, *Russian Concept of War, Management and Use of Military Power – Conceptual Change*. Forsström Pentti (Ed.), Maanpuolustuskorkeakoulu Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimusse-
losteita nro 19, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 2022.

Forsström, Pentti (ed.): *Russian Concept of War, Management and Use of Military Power – Conceptual Change*. Maanpuolustuskorkeakoulu Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimus-
selosteita nro 19, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 2022.

Franke, Ulrik: *War by non-military means – Understanding Russian Information warfare*. Totalförsvarets Forskninginstitut, Tukholma, 2015. [<https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R%E2%80%934065%E2%80%93SE>], luettu 29.12.2022.

Giles, Keir: *Handbook of Russian Information Warfare*. NATO Defense College, Rome 2016.

Giles, Keir, *Moskovan opit. Mikä saa Venäjän vastustamaan länttä*. Docendo Oy, Jyväskylä, 2019.

Giles, Keir & Anthony Seaboyer: *The Russian Information Warfare Construct*. Royal Military College of Canada, 2019.

Haasio, Ari, *Disnormaatiivinen ja normatiivnen informaatio*. Jyväskylän yliopisto 2015
[<https://journal.fi/inf/article/view/53512/16669>], luettu 15.9.2022.

Heurer, Richards J. Jr.: *Assessing Soviet Influence Operations*. Pherson Associates, 1990
[http://www.pherson.org/wp-content/uploads/2013/06/07.-Assessing-Soviet-Influence-Operations_FINAL.pdf].

Hirsjärvi, Sirkka; Pirkko Remes, Paula Sajavaara: *Tutki ja kirjoita*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2007.

Huttunen, Mika & Jussi Metteri (toim.): *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 2 Taktiikan asiatietoa n:o 1/2008, Edita Prima Oy, Helsinki 2008.

Kesseli, Pasi: Lähdekritiikki operaatiotaidon ja taktiikan tutkimuksessa, *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*. Huttunen, Mika & Jussi Metteri (toim.), Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008.

Kesseli, Pasi (toim.): *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*. Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017.

Kukkola, Juha: *Oveluuden lupaus – Asymmetria, epäsuoruus ja ei-sotilaalliset toimenpiteet uuden venäläisen sotataidon kiintopisteinä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 22. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 2022.

Kuusisto, Tuija: Käsitetutkimus operaatiotaidon ja taktiikan tutkimuksessa, *Ajatuksia operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*. Huttunen, Mika & Jussi Metteri (toim.), Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008.

Laine, Markus: Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria, *Tapaustutkimuksen taito*. Laine, Markus; Pekka Jokinen & Jarkko Bamberg (toim.), Gaudeamus, Helsinki 2007.

Lalu, Petteri: *Syvää vai pelkästään tiheää: neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne: Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Juvenes Print, Tampere 2014.

Lalu, Petteri: Venäläinen sodan kuva, *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*. Kesseli, Pasi (toim.), Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017.

Lalu, Petteri & Juha-Antero Puistola: *On the concept of hybrid warfare*. Research Bulletin 1, Finnish Defence Research Agency, 2015. [https://puolustusvoimat.fi/documents/1951253/2815786/PVTUTKL+TUTKIMUSKATSAUS+2015_1+engl.pdf/12fd458c-aa76-4ed6-a402-b19c13fb18c3/PVTUTKL+TUTKIMUSKATSAUS+2015_1+engl.pdf], luettu 21.1.2022.

Lange-Ionatamišvili, Elina: *Analysis of Russia's information campaign against Ukraine 2014*. [https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf], luettu 15.10.2021.

Libicki, Martin C.: *What is Information Warfare?*. National Defense University, Washington 1995.

Lin, Hebert: *Doctrinal Confusion and Cultural Dysfunction in DoD*. The Cyber Defense Review, 2020. [<https://www.jstor.org/stable/10.2307/26923525>], luettu 15.10.2021.

Lohsen Andrew & Morcos Pierre: *Understanding the Normandy Format and Its Relation to the Current Standoff with Russia*. Center for Strategic and International Studies, 2022. [<https://www.csis.org/analysis/understanding-normandy-format-and-its-relation-current-standoff-russia>], luettu 28.12.2022.

Metteri Jussi: Laadullinen tutkimus, *Ajatuksia Operaatiotaidon ja taktiikan laadullisesta tutkimuksesta*. Huttunen, Mika & Jussi Metteri (toim.). Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008.

Persson, Gudrun & Carolina Vendil Palin: Setting the scene – The View from Russia, *A Rude Awakening Ramifications of Russian Aggression Towards Ukraine*. Granholm, Niklas; Johannes Malminen & Gudrun Persson (eds.). Totalförsvarets Forskninginstitut, Tukholma, 2014. [<https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R--3892—SE>], luettu 4.1.2022.

Protsky, Sophia: *Analyzing Russian Information Warfare and Influence Operations*. Global Security Review, 2019. [<https://globalsecurityreview.com/cold-war-2-0-russian-information-warfare/>], luettu 15.10.2021.

Rantapelkonen, Jari: Operaatiotaidollinen katsaus venäläiseen informaatioidankäyntiin, *Venäjänsä asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*. Kesseli, Pasi (toim.), Maanpuolustuskorkeakoulu Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, 2017.

Ristolainen, Mari. *Game Changer, Structural transformation of cyberspace*. Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen julkaisuja 10, Puolustusvoimien tutkimuslaitos, Riihimäki, 2017.

Salonius-Pasternak, Charly ja Jarno Linnell. *Suomi hybridisodankäynnin kohteena > Yhteiskunnallisia haavoittuvuuksia ja sotilaallisella voimalla uhkaamista*. FIIA Comment 6/2015. [https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/01/comment6_2015suom.pdf], luettu 15.10.2021.

Schwartz, Winn. *Information Warfare - Chaos on the Electronic Superhighway*. Thunder's Mouth, New York, 1994.

Sipilä, Joonas & Tommi Koivula: *Kuinka strategiaa tutkitaan*, 2. uudistettu painos, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Juvenes Print Oy, Helsinki 2014.

Snegovaya, Maria: *Putin's Information Warfare in Ukraine – Soviet Origins of Russia's Hybrid Warfare*, Institute for the Study of War, Washington DC, 2015. [<https://understanding-war.org/report/putins-information-warfare-ukraine-soviet-origins-russias-hybrid-warfare>], luettu 15.10.2021.

Thomas, Timothy L.: *Information Weapons: Russia's Nonnuclear Strategic Weapons of Choice*. The Cyber Defense Review, 2020 [<https://www.jstor.org/stable/10.2307/26923527>], luettu 15.10.2021.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, 10. uudistettu laitos, Kustannus-osakeyhtiö Tammi, Hansaprint Oy, Vantaa, 2009.

Tähtinen, Janne (toim.): Näin tutkin taktiikkaa: Tutkimusprosessi operaatiotaidon ja taktiikan näkökulmasta, Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimuselosteita nro 20, Maanpuolustuskorkeakoulu, PunaMusta Oy, Hel-sinki, 2022.

Välisluureamet: *Exercise Zapad 2017 Versus Zapad 2021*. [<https://raport.valisluureamet.ee/assets/zapad-2017-vs-zapad-2021.pdf>], luettu 15.11.2021.

Walker, Nigel: *Ukraine crisis: A timeline (2014 – present)*, House of Commons Library, 2022.

Artikkelit

Aro, Jessikka: *Kyberturva-asiantuntija Limnell: "Suomi on hybridisodankäynnin kohteena – Tätä ei pidä hyssyttellä"*, Yle Ulkomaat, 2014, [<https://yle.fi/uutiset/3-7371020>], luettu 15.10.2021.

DW: *Ukraines Zelenskiy proposes peace talks with Putin*. Elokuu 2019. [<https://www.dw.com/en/ukraines-zelenskiy-proposes-peace-talks-with-putin/a-49515524>], luettu 28.12.2022.

Gerasimov Valeriy, *Ценность науки в предвидении Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий*, Военно-промышленный курьер, No 8, 27. Helmikuu 2013. [https://vpk.name/news/85159_cennost_nauki_v_predvidenii.html], luettu 5.10.2021.

Kalakoski, Virpi: *Mikä ihmeen kognitio?* Psykologia.fi, Maanantaiblogi. 25.06.2013. [<http://www.psykologia.fi/maanantaiblogi/73-mikae-ihmeen-kognitio>], luettu 9.1.2022.

Khurshudyan, Isabelle: *Russia plans withdrawal from Open Skies treaty allowing surveillance flights after U.S. pullout*. Tammikuu 2021. [https://www.washingtonpost.com/world/europe/russia-open-skies-withdrawal-trump/2021/01/15/5976ddd0-5729-11eb-acc5-92d2819a1ccb_story.html], luettu 15.11.2021.

Politiikasta.fi-raati: *Infosota ja kansallinen narratiivi*. 28.1.2016. [<https://politiikasta.fi/politiikasta-fi-raati-infosota-ja-kansallinen-narratiivi/>], luettu 15.10.2021.

Putin, Vladimir: *Putin's Prepared Remarks at 43rd Munich Conference on Security Policy*, [https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/12/AR2007021200555.html], luettu 4.1.2022.

Reuters. *Putin signs law taking Russia out of Open Skies arms control treaty*. [https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/putin-signs-law-russian-withdrawal-open-skies-treaty-2021-06-07/], luettu 15.11.2021.

Muut julkaistut lähteet

Package of measures for the Implementation of the Minsk agreements, Memorandum of the Trilateral Contact Group – Minsk, Sept 19, 2014. [https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/UA_150212_MinskAgreement_en.pdf], luettu 15.10.2022.

Report of The Select Committee on Intelligence United States Senate on Russian Active Measures Campaigns and Interference in the 2016 U.S. Election, Volume 1: Russian Efforts Against Election Infrastructure with Additional Views, Lokakuu 2020, U.S. Senate [https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/documents/Report_Volume1.pdf], luettu 15.10.2021.

Report of The Select Committee on Intelligence United States Senate on Russian Active Measures Campaigns and Interference in the 2016 U.S. Election, Volume 2: Russia's Use of Social Media with Additional Views, Lokakuu 2020, U.S. Senate [https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/documents/Report_Volume2.pdf], luettu 15.10.2021.

Stoltenberg, Jens: *Keynote speech by NATO secretary General Jens Stoltenberg at the opening of the NATO Transformation Seminar 2015*, [https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118435.htm], luettu 15.10.2021.

United Nations General Assembly: *Developments in the field of information and telecommunications in the context of international security*. UN GA, 2014 [https://digitallibrary.un.org/record/265311], luettu 12.5.2023.

Internetsivustot

[<https://chat.openai.com>]

[<https://www.deepl.com/en/translator>]

[<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1799738>]

[<https://dictionary.mil.ru/dictionary/Terminy-RVSN/item/141647/>]

[<https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/list.htm>]

[<https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=5211@morfDictionary>]

[<https://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14342@morfDictionary>]

[<https://faktabaari.fi/baaripuhetta/disinformaation-analysointi-ja-faktantarkistusprosessi/>]

[<https://gfsis.org.ge>]

Iso-Britannian puolustusministeriö [<https://www.gov.uk/government/collections/allied-joint-publication-ajp>]

Mediakasvatusseura: *Mediavaikuttamisen muotoja*. [<https://mediakasvatus.fi/materiaali/mediavaikuttamisen-muotoja/>]

Venäjän federaation ulkoministeriön tiedottajan puheet. [https://mid.ru/press_service/spokesman/briefings]

[<https://mpkk.libguides.com/home>]

[<https://mpkk.libguides.com/venaja>]

NATO Standardization Office: [<https://nso.nato.int/nso/nsdd/main/contents>]

[<https://scholar.google.com/>]

[https://ru.wikipedia.org/wiki/Информационная_сфера]

Tieteen kansallinen termipankki. [<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:propaganda>]

Tilastokeskus: [<https://www.stat.fi/meta/kas/hypoteesi.html>]

[<https://translate.google.com/>]

[<https://translate.yandex.com/>]

[<https://www.suomisanakirja.fi/propaganda>]

7 Tutkimuksen media-aineisto, Venäjän federaation ulkoministeriö

Zaharova Maria tai Zaytsev Aleksey

[https://mid.ru/press_service/spokesman/briefings]

(Media-aineiston pdf-tulosteet tutkijalla hallussa)

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, March 4, 2021, [https://www.mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1417047/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, March 12, 2021 [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1417455/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, March 18, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1417865/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, March 26, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1418571/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, April 1, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1418864/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, April 9, 2021
[https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1419314/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, April 15, 2021
[https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1419825/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, April 22, 2021,
[https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1420239/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, April 29, 2021,
[https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1420601/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, May 13, 2021,
[https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1422027/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, August 19, 2021
[https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1774096/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, September 2, 2021,
[https://www.mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1774853/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, September 9, 2021,
[https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1775248/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, September 16, 2021,
[https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1777504/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, September 21, 2021,
[https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1777811/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Deputy Director of the Information and Press Department Alexey Zaytsev, Moscow, September 30, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1778158/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, October 7, 2021,
[https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1778290/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova on the sidelines of the third Eurasian Women's Forum, St Petersburg, October 14, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1783791/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, October 21, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1784209/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, October 28, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1784631/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, November 3, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1784898/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, November 10, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1785769/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, November 17, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1786280/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, November 25, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1787238/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, December 1, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1788215/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, December 9, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1789736/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, December 15, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1790521/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, December 24, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1792014/], luettu 28.4.2023.

Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, December 30, 2021, [https://mid.ru/en/press_service/spokesman/briefings/1792974/], luettu 28.4.2023.

8 Rondeli Foundation julkaisut,

Batashvili David

[<https://gfsis.org.ge>]

(Julkaisujen pdf-tulosteet tutkijalla hallussa)

Rondeli Russian Military Digest: Issue 69, 28 December 2020 - 10 January 2021,

[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-69-28-december-2020-10-january-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 70, 11 January - 17 January 2021,

[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-70-11-january-17-january-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 71, 18 January - 24 January 2021,

[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-71-18-january-24-january-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 72, 25 January - 31 January 2021,

[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-72-25-january-31-january-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 73, 1 February - 7 February 2021,

[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-73-1-february-7-february-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 74, 8 February - 14 February 2021,

[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-74-8-february-14-february-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 75, 15 February - 21 February 2021,

[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-75-15-february-21-february-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 76, 22 February - 28 February 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-76-22-february-28-february-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 77, 1 March - 7 March 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-77-1-march-7-march-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 79, 15 March - 21 March 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-79-15-march-22-march-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 80, 22 March - 28 March 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-80-22-march-28-march-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 81, 29 March - 9 May 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-81-29-march-9-may-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 82, 10 May - 23 May 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-82-10-may-23-may-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 83, 24 May - 30 May 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-83-24-may-30-may-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 84, 31 May - 6 June 2021, [<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-84-31-may-6-june-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 85, 7 June - 13 June 2021, [<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-85-7-june-13-june-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 86, 14 June - 20 June 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-86-14-june-20-june-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 87, 21 June - 27 June 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-87-21-june-27-june-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 88, 28 June - 4 July 2021, [<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-88-28-june-4-july-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 89, 5 July - 11 July 2021, [<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-89-5-july-11-july-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 90, 12 July - 18 July 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-90-12-july-18-july-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 91, 19 July - 25 July 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-91-19-july-25-july-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 92, 26 July - 1 August 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-92-26-july-1-august-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 93, 2 August - 8 August 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-93-2-august-8-august-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 94, 9 August - 15 August 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-94-9-august-15-august-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 95, 16 August - 22 August 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-95-16-august-22-august-2021/>],
luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 96, 23 August - 29 August 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-96-23-august-29-august-2021/>],
luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 97, 30 August -5 September 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-97-30-august-5-september-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 98, 6 September - 12 September 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-98-6-september-12-september-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 99, 13 September - 19 September 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-99-13-september-19-september-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 100, 20 September - 26 September 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-100-20-september-26-september-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 101, 27 September - 3 October 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-101-27-september-3-october-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 102, 4 October - 10 October 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-102-4-october-10-october-2021/>],
luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 103, 11 October - 17 October 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-103-11-october-17-october-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 104, 18 October - 24 October 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-104-18-october-24-october-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 105, 25 October - 31 October 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-105-25-october-31-october-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 106, 1 November - 7 November 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-106-1-november-7-november-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 107, 8 November - 14 November 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-107-8-november-14-november-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 108, 15 November - 21 November 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-108-15-november-21-november-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 109, 22 November - 28 November 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-109-22-november-28-november-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 110, 29 November - 5 December 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-110-29-november-5-december-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 111, 6 December - 12 December 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-111-6-december-12-december-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 112, 13 December - 19 December 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-112-13-december-19-december-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 113, 20 December - 26 December 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-113-20-december-26-december-2021/>], luettu 10.12.2022.

Rondeli Russian Military Digest_ Issue 114, 27 December – 2 January 2022,
[<https://gfsis.org.ge/en/rondeli-russian-military-digest-issue-114-27-december-2-january-2022/>], luettu 10.12.2022.

Russian Military Transformation Tracker, Issue 2: 1 August 2019 – 15 December 2020,
[<https://gfsis.org.ge/en/russian-military-transformation-tracker-issue-2-1-august-2019-15-december-2020/>].

Russian Military Transformation Tracker, Issue 3, December 2020 – June 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/russian-military-transformation-tracker-issue-3-december-2020-june-2021/>], luettu 10.12.2022.

Russian Military Transformation Tracker Issue 4, 15 June 2021 – 15 December 2021,
[<https://gfsis.org.ge/en/russian-military-transformation-tracker-issue-4-15-june-2021-15-december-2021/>].

Russian Military Transformation Tracker, Issue 5, 15 December 2021 – 15 June 2022,
[<https://gfsis.org.ge/en/russian-military-transformation-tracker-issue-5-15-december-2021-15-june-2022/>], luettu 15.7.2023.